

Arhimandrit LAZAR Abašidze

KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

ŠTA JE NAROČITO VAŽNO NA POČETKU DUHOVNOG ŽIVOTA?

GDE I KAKO SE NAUČITI SVETOM POKAJANJU?

DA LI SE DUŠA BRZO ISCELJUJE?

KAKVE SU OSOBENOSTI NAŠEG VREMENA?

TREBA LI "REVNOSNI" HRIŠĆANI DA SE BOJE PAKLA?

SAMOUNIŽUJUĆE SMIRENJE NEODVOJIVO JE OD UNUTARNJEG MIRA
KAKO DEMONI, PREDLAŽUĆI ONO ŠTO JE NAIZGLED DOBRO,
MOGU DA NAS ULOVE U SVOJE MREŽE?

KAKO SE JEVANĐELSKO DOBRO RAZLIKUJE OD LJUDSKOG DOBRA?

KADA NAŠA REVNOST ZA HRIŠĆANSKE PODVIGE
NIJE UGODNA BOGU?

KAKO JE SPOLJAŠNJE HRIŠĆANSKO DELANJE
POVEZANO SA UNUTARNJIM?

KAKO ČOVEK PONEKAD OBMANJUJE SEBE,
MISLEĆI DA IMA LJUBAV PREMA BLIŽNJEM?

KAKO DUŠEVNA I TELESNA LAŽ-REVNOST SPOLJA MOŽE DA IZGLEDA KAO
SVETA I POBOŽNA REVNOST?

DA LI JE ZA HRIŠĆANINA-POČETNIKA KORISNO
DA BLIŽNJE UČI DELIMA VERE?

DA LI JE ZA HRIŠĆANINA-POČETNIKA KORISNO
DA RAZMIŠLJA O UZVIŠENIM DUHOVNIM STVARIMA?

KADA POSLUŠANJE NIJE UGODNO BOGU?

KAKVE SE PRELESTI DEŠAVAJU PRILIKOM NEPRAVILNOG UPRAŽNJAVANJA MOLITVE?

KOJI SU RAZLOZI ZA SUZE I KADA SU ONI ISPRAVNI?

ŠTA ZNAČI "TRUDITI SE NERAZUMNO"?

KAKO SMIRENJE MOŽE BITI LAŽNO?

KAKO ČOVEK DA NAUČI DA RASPOZNAJE SPLETKE I ZAMKE LUKAVIH DUHOVA?

ZAKLJUČAK

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

ŠTA JE NAROČITO VAŽNO NA POČETKU DUHOVNOG ŽIVOTA?

Onaj ko je pažljivo čitao pouke Svetih Otaca Crkve, sigurno je primetio da se u ovim učenjima najviše govori o pokajanju, smirenju i plaču pred Bogom zbog svojih grehova. Oci su o tome tako mnogo pisali da se gotovo na svakoj stranici u knjigama Svetih Otaca može naći slična pouka. Međutim, ma kako čudno to bilo u naše doba Hrišćani najviše zanemaruju, unakažavaju i narušavaju upravo ovo učenje, ovaj najvažniji zakon duhovnog života. I to nije slučajno! Ovaj vek ide ka svom strašnom kraju i približava se vreme sveopšteg odstupništva od istine, vreme kada će đavo i sveopšta prelest zavladati svetom, i zato se ljudi sve više zaglibljuju u svoje strasti, padajući u sve moguće grehove i zablude. Prva, pak, bolest veka ovog jeste gordost i baš ona najviše podiže svoju glavu. Apostol Pavle je jasno prorekao da će u poslednja vremena ljudi biti: *"Samoljubivi, srebroljubivi, hvalisavi, gordeljivi, hulnici, neposlušni roditeljima, neblagodarni, nepobožni, bezosećajni, nepomirljivi, klevetnici, neuzdržljivi, surovi, nedobroljubivi, izdajnici, naprasiti, naduveni, više slastoljubivi nego bogoljubivi, koji imaju izgled pobožnosti, a sile njezine su se odrekli"* (2. Tim. 3, 25). I već sada svaki duhovnik koji se trudi da pomogne vernicima, koji dolaze kod njega da bi iscelili svoje duševne bolesti, zna kako je to danas složen posao, kako su se ove bolesti duboko uvukle u ljudske duše, kako su svi od najmanjeg do

najvećeg obuzeti bezumnom gordošću, sujetom i samoljubljem, kako su govornjivi, oholi, uvredljivi, kako su svi svojevoljni, nepokorni, neposlušni i nepoverljivi. A ovo je najteže u duhovnom životu. Sada već retko ko veruje svojim nastavnicima, svako više sluša svoj razum, ljudi se duhovnicima obraćaju samo prividno, samo zato što je to uobičajeno, a u stvari se u svemu oslanjaju na sebe. Uopšte, vrlo je žalosna slika sadašnjeg duhovnog života i ako bi je video neko od drevnih Otaca svojim očišćenim pogledom verovatno ne bi izdržao ovakav prizor i gorko bi zaridao zbog naših duša. Tako je Pahomiju Velikom, koji je živio još u četvrtom veku od Boga bilo dato viđenje o tome kako će živeti poslednji monasi. Posle toga on je dugo plakao, patio i odbijao da jede (iz Žitija prep. Pahomija po crkvenom kalendaru se slavi 15. maja). Međutim, mi smo se toliko navikli na ovu situaciju da uopšte ni ne vidimo svoju nesreću. Mnoge strasti se danas tako otvoreno šire u hrišćanskoj sredini, prema njima se ljudi odnose kao prema krajnje nevinim pa, čak, i zabavnim crtama karaktera, niko ih se ne užasava, ne sprečava ih, mada mnogi od ovih "nestašluka" direktno ubijaju dušu i seju duhovnu smrt oko onog ko ispoljava datu strast i njome zaražava druge.

Iz tako jadnog stanja, zbog napuštanja pravilnog učenja Otaca Crkve, zbog odsustva iskusnog i pažljivog pastirskog nadzora nad vernicima, dešava se pogibeljno odstupanje od spasonosnog puta, i to se naravno, pre svega ogleda u tome da Hrišćani gube (ili ne nalaze) istinski duh pokajanja, pravilan pogled na svoju grehovnost, na svoj pad. Prostije rečeno: ne znamo ko smo mi zaista, u kakvom smo odnosu prema Bogu, kakvi smo pred Njim, kolika je Njegova veličina i kakva je naša grehovna rugoba.

Ovo znanje daje Pravoslavlje! Sama ova sveta reč već mnogo govori: pravo slaviti Boga, odnosno pravilno i tačno shvatati veličinu, slavu Božiju, dostojno ovoj veličini izražavati hvalu, slavosloviti Svedržitelja, Tvorca neba i zemlje, svega vidljivog i nevidljivog. Međutim, ovo znanje je neraskidivo povezano sa pravilnim i tačnim shvatanjem našeg sopstvenog pada, ništavila i nedostojnosti i da sa strahom izgovaramo Ime Božije. Nprestano veličanje Boga i nprestano smiravanje sebe - to je Pravoslavlje!

Naša gordost, naš gordi razum će, ako ne počnemo odmah da ga obuzdavamo i gazimo kao što Arhangel Mihajlo na ikonama gazi zmiju-satanu - po rečima Sv. Teofana Zatvornika - obavezno pokušati da unakazi ovaj pravilan pogled na sebe i da nam predstavi naš pad kao ne tako dubok, a naše dobre osobine mnogo lepšim i pouzdanijim nego što to one stvarno jesu. Otuda i proističe odvratna izvitoperenost duhovnog vida, naše duhovno oko se pomračuje, a u duši nastaje pakleni bezdan. Koliko je nesreće ovo prouzrokovalo! Ako se pažljivo analizira učenje svih jeretika i raskolnika može se videti da je kod njih najviše odstupanja u pogledu pokajanja i u pogledu toga kako Bog gleda na naša srca, koliko je prema nama strog i koliko snishodljiv. Tako rimokatolici misle da se spasu samo spoljašnjim dobrim delima bez očišćenja dubina srca. Protestanti, nasuprot tome, smatraju da je dovoljna samo vera, a da dela pokajanja nisu važna, da je sve naše grehe iskupio Isus Hristos na Krstu: samo veruj i svoju veru ispovedaj rečju i to je

dovoljno. U tom smislu se sve više i više šire odstupanja od pravilnog shvatanja toga ko smo mi, kako treba da živimo da bismo stekli milost Božiju i šta je neophodno za spasenje.

Put duhovnog života je neobično složen: kao što, na primer, nije jednostavno naučiti se slikarstvu ili muzici: koliko je truda potrebno za to, znanja, navika i raznih vežbi, pri čemu se mnoge navike u umetnosti razvijaju nekako intuitivno, one se, čak, ne mogu jasno izraziti ili shvatiti razumom. Pritom još mnogo toga zavisi od učitelja, od škole. Ali, zar duhovni život nije složeniji, nije li tajanstveniji? Ovde je velika tajna, ovde je gotovo sve nevidljivo. Pa to je nauka nad naukama i umetnost nad umetnostima! Kako čovek u duhovnom životu može da se prihvati posla naglo, uobraženo, da se po nekom nejasnom zovu duše predaje vlasti nekih nepoznatih osećanja, da sudi o svojim pokretima i raspoloženjima samo po ukusu koji oni proizvode u nama. U duhovnom životu su i opasnosti mnogo užasnije, ovde se ne može izgubiti ugled i imovina kao u bavljenju umetnošću, ovde se gubi život i večnost. Ovde se sreće veoma snažno suprotstavljanje zlih sila - i unutar nas i spolja; ovde onoga ko ide, na putu sreću pokvarenost neprijatelja, lukavstvo za lukavstvom, zamka za zamkom. I eto bolne slike: veliko je mnoštvo prelešćenih Hrišćana. Mnogi od njih silaze sa uma, čine strašne postupke, propovedaju nebuloze. To je zato što su ljudi danas počeli da izvitoperavaju i zaboravljaju istinsko svetootačko, pravoslavno i smireno učenje, te se ovakve obmane danas prihvataju kao normalne "duhovne" pojave. Čak se i raznorazni zanos, lažno revnovanje i fanatizmi, zasnovane na takvoj samoobmani, prihvataju kao "delovanje blagodati" i smatraju za plod "preporoda vere", početak "Novoga doba".

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

GDE I KAKO SE NAUČITI SVETOM POKAJANJU?

Čovek može da se nauči pravilnom pokajničkom raspoloženju duše neposredno, odnosno, može da nađe smirenog nastavnika koji sam u sebi ima ovaj duh pokajanja i skrušenost, i da direktno od njega nasledi ovaj duboki spasonosni i životvorni uzdah zbog svoje jadne i pale duše, a ujedno sa tim i radosnu nadu na neizrecivu milost Božiju. Ako, pak, ne nađe takvog učitelja, čovek ovom duhu može da se nauči ako pažljivo čita Svete Oce Crkve, uz naročit trud da od njih primi ovu nauku smirenog samoposmatranja, krajnjeg nepoverenja prema sebi u svemu, opreznog odnosa prema svim raspoloženjima svoje duše, prema svim svojim osećanjima, nauku svagdašnjeg smiravanja sebe, unutrašnjeg plača zbog sebe,

osećanja sopstvene ništavnosti, saznanja svoje udaljenosti od Boga i nestalnosti života na ovoj zemlji. Zbog toga je korisno čitati drevne Oce, a naročito su poučni primeri iz života monaha pustinjaka, jer su oni naročito napredovali u sticanju pokajničkog plača i u smirenomudrenosti. U poukama prep. Jovana Lestvičnika, sinajskog igumana, mnogo se govori o tome kako se pod maskom vrlina često skrivaju tajnodejstvujuće strasti. Pravilno usmeravanje u pokajanju daju pouke ave Doroteja, svetih Varsanufija Velikog i Jovana Proroka. Mnoštvo važnih saveta može se naći i kod Otaca iz kasnijih vremena, naročito je korisna knjiga "Nevidljiva borba" Nikodima Svetogorca. Dostupna su i prekrasna pisma Sv. Teofana Zatvornika, pokajničkim duhom se odlikuju pouke, pisma i život novijih Otaca, koji su živeli krajem prošlog i u prvoj polovini našeg veka, i koji su pretrpeli neviđene progone patnje.

Ali, potrebama naših poslednjih vremena po duhu, po pristupačnosti, lepoti i snazi reči najviše odgovara učenje o pokajanju, o lukavstvu zlih duhova posebno izloženo u knjigama Sv. Ignatija (Brjančaninova). Ono kao da predstavlja sažeto učenje svih Otaca Crkve, razjašnjeno i primenljivo na probleme poslednjih, naših vremena.

Navešćemo ovde neke odlomke iz knjiga ovog Oca koji se odnose na našu temu i govore upravo o sledećem: kako pronaći spasonosni put, kako razlikovati istinsko osećanje Boga od lažnog, od prelesti, kako sebe sačuvati od sablažnjivog laskanja neprijatelja.

Na ova pitanja kod Sv. Ignatija nalazimo jasan i određen odgovor: "Čuj, voljeni brate, čuj, po čemu se razlikuje dejstvo prelesti od Božanstvenog dejstva! Kada prelest pristupa čoveku bilo kao misao ili maštanje ili kao istančano mnjenje, bilo kao neko priviđenje koje se vidi telesnim očima, ili kao glas iz sveta koji se čuje telesnim ušima - ona nikad ne pristupa kao gospodar sa neograničenom vlašću nego kao zavodnica koja od čoveka traži pristanak i koja posle njegovog pristanka zadobija vlast nad njim. Uvek je njeno dejstvo, bilo da je ono unutar čoveka ili spolja, dejstvo iz vana, i čovek može da ga odbaci. Prelest se uvek sreće sa nekom sumnjom srca, u nju ne sumnjaju jedino oni kojima je ona konačno zavladala. Prelest nikada ne zbira čoveka rastrojenog grehom, ne umrtvljuje strasti u njemu, ne uči podvižnika pokajanju, ne umanjuje ga pred samim sobom, naprotiv, ona u njemu budi maštu, čini da mu se pokrene krv, donosi mu neku bezukusnu, otrovnu nasladu, laska mu prepredeno, navodi ga na oholost, u duši podiže idola "ja".

Božanstveno dejstvo je nematerijalno: ne vidi se, ne čuje se, ne očekuje se, nezamislivo je, nije objašnjivo nikakvim poređenjem, uzetim iz ovog veka, dolazi i deluje tajanstveno. Ona najpre čoveku pokazuje njegov greh, neprestano drži strahotu greha pred njegovim očima, izaziva u njegovoj duši samoosušivanje, pokazuje joj naš pad, užasnu, tamnu i duboku provaliju u koju je pao naš rod sagrešenjem našeg praoca Adama..." (9, t. 2, str. 319).

Potom se "sveta istina u srcu javlja kao tišina, spokoj, jasnota, mir, pokajničko raspoloženje, udubljivanje u sebe, neuzdanje u sebe, utešna nada na Boga. Laž se, čak i

kad je obučena u masku dobra, prepoznaje po nemiru, mraku neodređenosti, promenljivosti, zabavi, mašti, ili ona samo obmanjuje srce - donosi mu lažno zadovoljstvo, opijenost sobom, neku najasniju mutnu nasladu. I ova naslada zavedenog srca liči na prividnu tišinu kojom je pokrivena površina dubokog tamnog vira u kojem žive grabljivice.

Pali ljudski um nije u stanju da razlikuje dobro i zlo. Maskirano zlo će ga gotovo uvek lako prevariti. I to je vrlo prirodno, jer je ljudski um "mlad", a oni koji se protiv njega bore zlim pomislima imaju iskustvo u borbi, lukavstvu i lovu na ljudske duše od više od sedam hiljada godina. Razlikovanje dobra i zla pripada srcu - to je njegov posao. Ali, opet je potrebno vreme, potrebno je istrajavanje u jevanđeljskim zapovestima da bi srce steklo istančanost ukusa za razlikovanje pravog vina od lažnog... Dok srce ne stekne naviku da razlikuje dobro i zlo, vrlo je koristan iskusan savet duhovnika ili pobožnog bližnjeg - vaspitanika Pravoslavne Crkve, jedine svete, jedine istinite, koji traži i nalazi u povinovanju njoj istinsku slobodu... Izvan nepokolebljive poslušnosti Crkvi nema ni istinskog smirenja ni istinskog duhovnog rasuđivanja; tamo je vlast tamnog carstva laži i samoobmane koju laž proizvodi..." (9, t. 4, pismo 11).

"...Kao što se ronilac se spušta u duboko more da bi našao dragoceni biser, tako su se i Sveti Oci udaljavali u duboke pustinje, tamo su se duboko pogružavali u sebe, nalazili različite dragocene duhovne bisere: smirenje koje je bilo slično Hristovom, dečiju jednostavnost i nezlobivost, bestrašće slično anđeoskom, rasuđivanje i mudrost duhovnu, - jednom rečju, nalazili su Jevanđelje... Neki monah je rekao Sisoju Velikom: "Nalazim se u stanju stalnog sećanja na Boga." Prepodobni Sisoje mu je odgovorio: "To nije veliko, veliko će biti kada sebe budeš smatrao gorim od svake stvari."

Uzvišeno je zanimanje neprestano sećanje na Boga! Ali, ova je visina veoma opasna kada lestvica prema njoj nije utemeljena na čvrstom kamenu smirenja.

Pogledajte kako se Sveto Pismo podudara sa Ocima! Pismo govori: *"Jer žrtve nećeš. Žrtva je Bogu duh skrušen, srca skrušena i ponštena ne odbacuješ, Bože"* (Ps. 51, 1617). Same žrtve paljenice ljudske treba da se zasnivaju na osećanju duhovnog siromaštva, na osećanju pokajanja. Ako ovoga nema, Bog ih odbacuje.

... Niko, izgleda, nije pronikao u Jevanđelje kao što su u njega pronikli sveti pustinožitelji. Oni su Jevanđelje pokušavali da ostvare u samom životu, samim mislima i osećanjima svojim. Odlikovali su se najdubljim smirenjem; čovekov pad je bio stalni predmet njihovog razmišljanja, njihovo stalno zanimanje je bio plač zbog grehova.

U drugom pravcu su krenuli podvižnici i pisci Zapadne crkve posle odvajanja ove crkve od Istočne, Pravoslavne Crkve, i otpadanja u pogibeljnu tamu jeresi... Oni odmah vuku sebe i svoje čitaoce u visine nedostupne početnicima, zanoseći i sebe i njega. Rasplamsala,

često pomahnitala maštovitost kod njih zamenjuje ono što je istinski duhovno, o kojem oni nemaju nikakvog pojma. Ovu svoju fantaziju oni smatraju za blagodat.

Sveti Oci Istočne Crkve ne vode svog čitaoca u naručje ružičaste "ljubavi" ili na visinu "vizija" - oni ga, naprotiv, navode na razmatranje njegovog greha, njegovog pada, vode ga ka ispovedanju Hrista kao Iskupitelja, do plača zbog sebe pred milostivim Tvorcem. Oni nas uče da najpre obuzdavamo nečiste želje našeg tela, što nas onda čini duhovno otvorenim i sposobnim za duhovnu delatnost. Zatim se obraćaju umu, ispravljaju njegov način razmišljanja i njegovo rasuđivanje, očišćujući ga od pomisli koje je on usvojio posle našeg pada i zamenjujući ih mislima obnovljene čovekove prirode, živo prikazane u Jevanđelju.

Uz ispravljanje uma, Sveti Oci se brinu o ispravljanju srca, promeni njegovih navika i osećanja. Teže je očistiti srce nego um: um, uverivši se u ispravnost nove misli, lako odbacuje staru, lako usvaja novu, ali zameniti naviku navikom, svojstvo svojstvom, osećanje drugim suprotnim osećanjem, to je trud, to je napet i dugotrajan rad, to je borba neopisiva. Ljutinu ove borbe Oci izražavaju na sledeći način: "Prolij krv svoju i primi duh." Dakle, treba umrtviti sve grehovne želje tela i krvi, sve pokrete uma i srca, koji zavise od tela i krvi. I telo i um i srce treba podrediti duhu. Krv i nerve pokreću mnoge strasti: i gnev, i srebroljublje, i slastoljublje, i taština. Ove dve poslednje naročito rasplamsavaju krv podvižnika, koji se ne podvizavaju onako kako treba, čineći ih pomahnitalim fanaticima. Taština pre vremena želi da zadobije duhovna stanja za koja čovek nije sposoban zbog svoje nečistote, a pošto ne može da dostigne istinu on izmišlja i fantazira. A sladostrašće, prisajedinjujući svoje delovanje dejstvu taštine, proizvodi u srcu zavodničke, lažne radosti, naslade i opijenost. Takvo stanje je stanje samoobmane. Svi oni koji se pogrešno podvizavaju nalaze se u tom stanju...

Kod Otaca Istočne Crkve nema nikakve fanatične uzburkanosti krvi. Oni nikada ne padaju u nezdrave zanose, koji su - pošto ih je na Zapadu izazvala uzburkana krv - na istom tom Zapadu izazivali krvoprolića. Dela Svetih Otaca odišu samoodricanjem, miomirisom Svetog Duha, Koji umrtvljava strasti..." (9, t. 4, pismo 44).

Sv. Ignatije svedoči o tome da su iz prelesti i oholosti proizašle pogubne jeresi, raskoli, bezbožništvo i bogohulstvo. Očigledno je da je najnesrećnija posledica prelesti nepravilna i štetna delatnost - i po samog čoveka i po bližnje, tj. to što se zlo bez obzira na njegovu očiglednost i rasprostranjenost malo primećuje i slabo shvata. Takvim obmanutim ljudima se dešavaju i nesreće koje su svima očigledne i veoma tragačne.

"Na Valaamskom ostrvu," priča vladika, "u udaljenoj pustinožiteljnoj kućici živeo je shimonah Porfirije. On se podvizavao u molitvi. Ne znam tačno kakav je podvig to bio. Sudeći po omiljenom štivu shimonahovom, može se pretpostaviti da je bio nepravilan. Naime, taj shimonah je veoma cenio knjigu zapadnog pisca Tome Kempijskog "0

podražavanju Isusu Hristu" i njome se rukovodio. Ova knjiga je, kao što je to poznato, napisana po "mnjenju".

Taj Porfirije je jedne večeri ujesen posetio starce skita blizu kojeg se nalazila njegova pustinja. Kad se opraštao sa starcima oni su ga upozoravali govoreći: "Nemoj slučajno da ideš po ledu, led se tek uhvatio i vrlo je tanak." Porfirijeva pustinja je od skita bila odvojena dubokim zalivom Ladoškog jezera, koje je trebalo zaobići. Shimonah je govorio tihim glasom i sa prividnom skromnošću: "Postao sam vrlo lagan." Otišao je. Posle nekog vremena začuo se očajnički krik. Starci iz skita su se uznemirili i istrčali. Bilo je tamno, nisu brzo našli mesto na kojem se nesreća dogodila, nisu brzo način da izvuku utopljenika: izvukli su telo, koje je duša već bila napustila." (9, t. 1, str. 253-254).

"Blažena je duša koja je uvidela greh koji se u njoj ugnezdio! Blažena je duša koja je u sebi videla pad praroditelja, nemoć starog Adama! Takvo viđenje greha je duhovno viđenje, viđenje uma, isceljenje od zaslepljenosti Božanstvenom blagodaću. Posteci i na kolenima sveta Pravoslavna Crkva moli Boga za viđenje ovog greha.

Blažena je duša koja je u potpunosti poznala da je nedostojna Boga, koja je sebe osudila kao prokletu i grešnu! Ona je na putu spasenja, u njoj nema samoobmane. I obrnuto, onaj ko sebe smatra spremnim da primi blagodat, ko sebe smatra dostojnim Boga, očekuje i moli RBegov tajanstveni dolazak, govori da je spreman da primi, čuje i vidi Gospoda, on obmanjuje sebe, on je stigao na visoki greben gordosti sa kojeg se pada u mračnu provaliju pogibelji...

Osećanje plača i pokajanja je jedino što je potrebno duši koja je pristupila Gospodu sa namerom da od Njega dobije oprostaj svojih grehova. To je dobar udeo! Ako si ga izabrao, neka ti ga niko ne oduzme! Nemoj ovo blago da razmeniš za pusta, lažna i nasilna osećanja lažne blagodati, nemoj sebe da upropastiš laskanjem sebi.

"Ako su neki od Otaca napisali," govori prep. Isaak Sirijski, "da postoji čistota duše, da postoji njeno zdravlje, bestrašće, da postoji bogoviđenje, oni to nisu napisali da bismo ih mi tražili pre vremena sa iščekivanjem... Oni u kojima živi takvo iščekivanje stekli su gordost i pad... Crkva Božija je odbacila traženje uz očekivanje visokih Božijih darova. To nije znak ljubavi prema Bogu, to je bolest duše."

Svi Sveti su sebe smatrali nedostojnima Boga: ovime su pokazali svoje dostojanstvo, koje se sastoji u smirenju.

Svi samoobmanuti ljudi su sebe smatrali dostojnima Boga: ovako su pokazali gordost koja je zavladała njihovom dušom i demonsku prelest. Neki drugi su primili zle duhe koji su se pred njima pojavljivali kao anđeli, i sledili ih; drugima su se zli dusi javljali u svom pravom vidu i obmanjivali ih, pokazujući se kao, navodno, pobeđeni njihovom molitvom, čime su ih nizvodili u gordost; neki su puštali na volju svojoj mašti, uzburkavali svoju krv,

potpuno u sebi nervne pokrete, pa onda ovo prihvatili kao blagodatnu nasladu i padali u samoobmanu, u potpuni mrak, i po svom duhu se uvrstili u odbačene duhove.

Ako imaš potrebu da besediš sa samim sobom nemoj sebi laskati nego se samoprekorevaj. Gorki lekovi su nam korisni u našem stanju pada. Oni koji sebi laskaju već su ovde na zemlji dobili svoju nagradu - svoju samoobmanu, pohvalu i ljubav sveta protivnog Bogu: u večnosti nemaju šta da očekuju osim osude.

Sveti Oci Istočne Crkve, naročito pustinožitelji, dostizali su visine duhovne i tada se sve u njima slivalo upravo u pokajanje. Pokajanje je obuhvatalo sav njihov život, svu njihovu delatnost: ono je bilo posledica viđenja i sagledanja sopstvenog greha.

Jednog velikog Oca su pitali u čemu treba da se sastoji delanje osamljenog monaha. On je odgovorio: tvoja ubijena duša stoji pred tvojim očima i ti još pitaš kakvo treba da bude tvoje delanje? Plač je suštinsko delanje istinskog podvižnika Hristovog, plač je njegovo delanje od stupanja na podvig do svršenja podviga.

Viđenje svog greha i pokajanje koje ono rađa jesu delanja koja na zemlji nemaju kraja: viđenje greha izaziva pokajanje; pokajanjem se ostvaruje očišćenje, oko uma koje se postepeno čisti počinje da primećuje nedostatke koje ranije u svojoj pomračenosti uopšte nije primećivalo" (9, t. 2, str. 122-127).

"Što se bolje čovek zagleda u svoj greh, što se više zadubljuje u plač zbog sebe time je on otvoreniji i dostupniji za Duha Svetog, Koji kao lekar pristupa samo onima koji su svesni da su bolesni i naprotiv, odvraća se od onih koji su bogati svojom ispraznom ohološću. Gledaj i zagledaj se u svoj greh! Ne skidaj pogleda sa njega! Odreci se sebe, *nemaj dušu svoju časnu pred sobom* \ Sav se zadubi u gledanje svog greha, u plač zbog njega! Tada ćeš u svoje vreme videti da je tvoj preporod pod dejstvom Svetog Duha neshvatljiv, i još manje objašnjiv. On će ti doći onda kada Ga ne očekuješ, delovaće u tebi kada priznaš da si Ga potpuno nedostojan!

Ali, ako se u tebi krije očekivanje blagodati, čuvaj se, u opasnom si stanju! Takvo očekivanje svedoči o pritajenoj taštini u kojoj se krije gordost. Za gordošću će lako uslediti i lako će joj se prilepiti prelest. Prelest je od stupanje od Istine i Duha Svetog koji sadejstvuje Istini, odstupanje u pravcu laži i odbačenih duhova koji laži sadejstvuje. Prelest postoji već i u taštini, postoji u pridavanju velikog značaja sebi, u samom očekivanju blagodati." (9, t. 2, str. 320321).

"U svojim molitvama se sasvim unesi u pokajanje. Postoji stanje duhovne obnovljenosti - ti to znaš, a nalaziš se u stanju starog čoveka, i zato neprestano budi u svetoj tuzi i spasonosoj žalosti. Odreci se sebe! *Nemaj imati dušu svoju časnu pred sobom* po primeru svetog apostola Pavla. Ocenjuj sebe samo uz osudu. Budi nesebičan pred Bogom. Nikako sebi ne dozvoljavaj očekivanje blagodati, to je stanje i učenje onih koji se nalaze u

samoobmani i koji su otpali od Istine. Trudi se da vidiš svoj greh i da zaplačeš zbog njega - to je tvoj posao. A Bog će učiniti Svoje, zato što je On veran, dao je obećanje i ispuniće ga. Blagodat je Njegova! Da je da - to je Njegovo. Ne smatraj da ti je riza čista i dostojna duhovnog bračnog dvorca, ma koliko da je pereš: tvoj sudija je Bog"(10, pismo 87).

"Pohitajte i poklonite se Istini, Koja čovekovu neprestanu izdaju leči zapovešću neprestanog pokajanja. Ležući u postelju - kajte se, i ustajući - kajte se. Kao što se u lancu karika drži za kariku tako i u vašem životu neka sledi uzdah za uzdahom. Tako provodite dane, mesece i godine. Neka predmet vašeg razmatranja budu vaše nemoći. U osećanju svog srca budite kao da ste zatočeni u tamnicu do kraja života, kao okuženi, prognani van naselja. Stradanja će se završiti kada se završi život: poslednji uzdah biće ispušten sa poslednjim izdisajem" (10, pismo 12).

Ovim izvodima iz knjiga episkopa Ignatija (Brjančaninova) biće umesno dodati nekoliko reči uzetih iz dela njegovog savremenika, takođe novoprosavljenog Svetog Oca episkopa Teofana Zatvornika - posvećenih pitanju: zbog čega mi tako često i tako uporno ne vidimo svoje grehove? Šta je to što nas tako i toliko zaslepljuje?

Opisujući naše unutrašnje strasti u vidu slike grehovnog drveta čije se stablo grana na tri osnovne grane i, potom, se dalje razgranava na mnoštvo grana i grančica koje prodiru u svu našu delatnost, Sv. Teofan govori da sam grešnik po pravilo uopšte ne primećuje ovo drvo.

"A koji je razlog zbog kojeg najčešće i ne primećujemo to drvo greha u sebi, kao i zbog čega često mislimo, pa se, čak, i ne stidimo da naglas kažemo: zar sam ja loš, zar sam išta loše učinio? Ne primećujemo zato što ne možemo da primetimo, jer nam greh to ne dozvoljava. Greh je veoma lukav i prepreden. Ovo drvo zla i greha o kome govorimo je toliko rugobno da bi, kada bi ga čovek umnim očima video u njegovoj rugobnosti, odbilo od sebe svakoga, i zato ono pokušava da se zaodene "lišćem", da prikriva svoju rugobu i prikriva je tako uspešno da duša čovekova u kojoj ovo drvo raste ne može da razlikuje ne samo korenje i stablo, već ni grane. Ovaj pokrov od lišća jesu rasejanost i mnogobrižnost.

Rasejan čovek ne voli da živi u sebi, a mnogobrižan nema slobodnog vremena ni trenutka. Prvi ne može, a drugi nema vremena da primeti ono što se unutar njega dešava. Pri prvom buđenju iz sna njihova duša istog časa izlazi iz sebe: kod prvog odlazi u svet maštanja, a kod drugog ponire u more tobože neophodnih poslova. Sadašnjost za njih ne postoji, i to je zapravo odlika čitave njihove delatnosti. Prvi radije živi u svetu koji je sam stvorio i samo delimično dolazi u dodir sa stvarnim svetom, i to slučajno i površno, a drugi je i mišlju i srcem potpuno u budućnosti, svaki posao žuri da završi što je moguće pre da bi se prihvatio novog. Onda započinje drugo i žuri na treće, uopšte, sadašnjošću su zauzete samo ruke, noge, jezik i drugo, a sva njegova misao je usremljena u budućnost. Kako pri takvom toku unutrašnjih pokreta da primete ono što se krije u srcu?

Ali, grehu nije dovoljan samo prekrivač od lišća: kroz njega se još nekako i može proniknuti, moguće je vetrom patnji i unutrašnjih potresa savesti razmaći gusto lišće i razotkriti svu rugobu greha: zato greh sam iz sebe stvara oko sebe nekikao neprobojni pokrov nalik na stajaću mutnu vodu u koju on pogružava svoje drvo sa lišćem. Ovaj pokrov se stvara od neznanja, bezosećajnosti i bezbrižnosti. Tako nismo svesni da smo u opasnosti i ne osećamo je; a pošto je ne osećamo predajemo se bezbrižnosti. I bez obzira na to šta da se preduzme da bi se urazumio ovakav grešnik, sve je uzaludno. Možete proizvoditi veoma jake zvuke iznad vode, ali, uzalud, onaj ko je u vodi ništa neće čuti. Možete pokušati da trgnete lenjog grešnika čime god hoćete, on se neće nimalo prenuti. Ako mu opišete njegovo sopstveno unutarnje stanje, on će reći: to nisam ja. Ako ga upozorite na krajnju opasnost koja mu preti, on će vas uveravati da to sa njim nema nikakve veze. Ako ga probudite iz sna, on se neće postideti da izjavi: evo, vidiš da radim. Toliko je snažan pokrov kojim se ovaj greh skriva od pogleda onoga ko je u njegovoj vlasti!" (Subotnja propoved 1. nedelje Velikog posta).

U pismima Sv. Teofana nalazimo i ovakve misli:

"Trebalo da stražimo nad srca i da se navikavamo da primećujemo misli i osećanja koja se iz njega rađaju. Tada ćemo videti kakva je smradna tvar ovo naše navodno dobro srce. I tada će doći neprestano pokajanje i ispovest Bogu Sveprisutnom i Svevidećem...

Evo šta nam je potrebno: ne da merimo sebe, t.j. koliko smo se aršina podigli od zemlje, bolje je da potpuno zaboravimo ovu meru. Neka bude samo ona: "ni za šta ne valjamo..." Evo kakva je naša mera: kada osećamo da smo potpuno nečisti i da je naše spasenje samo od velike milosti Božije - to je dobro. Čim počnemo da prisvajamo sebi makar i delić pravednosti - to je loše. Odmah treba da stupimo u žestoku borbu protiv sebe...

To što ne vidite uspehe nije loše, nego dobro. Nesreća je kada ih ugledate. Ne gledajući na uspehe, pojačajte revnost i molitvu za uspeh i ne prepuštajte se bezbrižnosti.

Nesreća je kada je čovek u srcu sit i zadovoljan, a kada je u srcu gladan i ubog - to je jako dobro. Ubogi će i po jakom mrazu da trči od prozora do prozora i da prosi... Isto tako je i sa srcem! Kada ga dotakne osećanje nesreće, bede i gladi, ono ne da mira ni telu ni duši... A glad i nesreću (odnosno svest o svom jadnom stanju), Gospod šalje onome ko se moli i ko moli. To je znak zdravlja. Bolesnik nema apetit, on je sit... Treba zato rasplamsati nesreću oko sebe.

Pitate šta znači "rasplamsati nesreću oko sebe"? To znači probuditi duboko osećanje opasnosti zbog stanja u kojem se čovek zalazi i iz kojeg nema drugog spasa osim u Gospodu Isusu Hristu. Ovo osećanje će vas goniti prema Gospodu i teraćće vas da neprestano vapijete: "Pomozi, zaštiti!". To osećanje su imali svi Sveti i ono ih nikada nije napuštalo. Suprotno osećanje je osećanje zadovoljstva svojim stanjem koje čoveka uljuljkuje i gasi u njemu svaku brigu za spasenje. Sit sam i šta mi još treba?...

Vapaj nepokajanih navodi na sebe sud Gospoda kao Sodom, a vapaj grešnika koji se kaju milost kao Ninivija. Kako ćemo među pravednike? I teško nama kada pomislimo da smo postali pravedni. Kako je zla ova misao! Ona ubija dušu kao što štetna slana ili ledeni vetar ubijaju nežni cvet. A šta je sa grešnikom koji se kaje? Za njega je raširen Očinski zagrljaj. "Pavši na grudi, celiva ga", kaže se u priči o povratku bludnoga sina. "Srce skrušeno Bog neće prezreti", kaže Psalmopevac. Hajde da tako radimo. Kada okusimo sladosnost pokajanja drugo nećemo ni poželeti" (14, pisma 14, 3, 4, 25).

Navešćemo ovde još nekoliko pouka iz knjige "Nevidljiva borba" Nikodima Svetogorca, koje jasno određuju pravilno i za dušu spasonosno unutrašnje delanje i cilj spoljašnjih vrlina i podviga.

Ovaj Otac knjigu započinje objašnjenjem u čemu se sastoji *hrišćansko savršenstvo*, jer ako to ne saznaš, govori on, "možeš da skreneš sa pravog puta i, misleći da ideš ka savršenstvu, ustvari ideš u suprotnom pravcu... Najsavršenija i najveća stvar koju čovek može da želi da dostigne jeste zbližavanje sa Bogom i prebivanje u zajednici sa Njim." Dalje starac govori da ovo ne shvataju svi pravilno, već mnogi misle da se savršenstvo hrišćanskog života sastoji u ispunjenju samih vrlina ili naročitih podviga (kao što su post, bdenja, klečanje na kolenima, razne telesne strogosti, stajanje na crkvenim službama, umna molitva, osamljivanje ili tihovanje). Ipak, ove vrline nisu traženo hrišćansko savršenstvo već su samo sredstva i načini da se ono dostigne. Tačno je da je za dušu spasonosno da upražnjava sve ove vrline sa ciljem da čovek kroz to dobije snagu i moć protiv svoje grehovnosti i rđavosti, da bi se iz njih crpela hrabrost za suprotstavljanje iskušenjima i obmanama naših triju glavnih neprijatelja: ogrehovljenog tela, sveta i đavola. Svaka vrlina može da da svoj duhovni doprinos koji je neophodan slugi Božijem u njegovoj duhovnoj borbi.

"Međutim, sa druge strane," nastavlja starac Nikodim, novostečene vrline mogu onima koji smatraju da se u njima sastoji sva suština života i njihove nade da donesu veću štetu negoli njihovo očigledno narušavanje, to jest ne one same po sebi, zato što su one dobre i svete, nego krivicom onih koji ih ne koriste onako kako treba. I to upravo onda kada takvi ljudi, obraćajući pažnju samo na ova dobra dela koja obavljaju spolja, ostavljaju svoje srce da i dalje dela po sopstvenim željama i željama đavola, koji, videći da su oni skrenuli sa pravog puta, ne samo da ih ne ometa u njihovom radosnom podvizavanju u ovim telesnim podvizima, već ih još i podstiče da te podvige umnožavaju i pojačavaju po svojoj taštosti pomisli. Osećajući pritom neka duhovna kretanja i utehe, ovakvi delatelji počinju da misle da su se već uzvisili do stanja anđeoskih činova i navodno "osećaju" u sebi "prisustvo" izmišljenih, nadzemaljskih stvari, i fantaziraju da su sasvim istupili iz oblasti ovog sveta i da su se, tobože, uzdigli do trećeg neba...

Oni obično žele da ih pretpostavljaju drugima u svakom slučaju; oni vole da žive po svojoj volji i uvek su uporni u svojim odlukama. Oni su slepi u svemu što se tiče njih samih, ali

vrlo dobro vide i vrlo su brižljivi u rasuđivanju o delima i rečima drugih. A ako ljudi nekoga počnu da poštuju onako kako oni misle da njih treba poštovati, oni to ne mogu da podnesu i postaju očigledno neprijateljski raspoloženi prema tom čoveku. Ako im neko zasmeta u njihovim blagočestivim zanimanjima i podvižničkom delanju, naročito u prisustvu drugih - Bože sačuvaj! - oni odmah negoduju, odmah kipte od srdžbe i postaju sasvim drugačiji, uopšte ne liče na sebe... Bez obzira na to kakva tuga da im se desi, oni ne žele da poviju vrat pod jarmom volje Božije...

Pošto im je unutrašnje oko, odnosno um, pomračen, njime oni gledaju i same sebe i gledaju na pogrešan način. Razmišljajući o svojim spoljašnjim delima pobožnosti i o tome kako su uspeli u njima, oni misle da su već dostigli savršenstvo i, postajući gordi zbog toga, počinju da osuđuju druge. Posle ovoga više ne postoji mogućnost da bilo ko od ljudi preobrati ovakve osim uz naročitu Božiju pomoć. Lakše će se za dobro ireobratiti neko za koga svi znaju da je grešnik nego tajni grešnik koji se skriva pod pokrovom prividnih vrlina...

Ako, budući oduševljen revnošću, pobediš i umrtviš svoje haotične strasti, svoje pohote i želje, više ćeš ugoditi Bogu i lepše ćeš Mu se truditi nego da se bičuješ do krvi i mučiš postom više od svih drevnih pustinožitelja. Čak ni ako otkupiš iz ropstva nečastivih stotine robova-Hrišćana, to te neće spasiti ako pritom sam budeš u ropstvu strasti. I bez obzira na to kakvo delo da preduzmeš, pa čak i ako bi ono bilo i najveće, i bez obzira na to sa kakvim naporom i kakvim žrtvama da ga ostvariš, ono te neće dovesti do cilja koji si želeo da dostigneš ako pritom ne obraćaš pažnju na svoje strasti, dajući im slobodu da žive i deluju u tebi...

Od vremena prestupa našeg praroditelja mi o sebi, bez obzira na slabost svojih duhovnomoralnih snaga obično imamo visoko mišljenje. Iako nas svakodnevno iskustvo ubedljivo uverava u lažnost takvog mišljenja o sebi mi u neshvatljivoj obmani ne prestajemo da mislimo da predstavljamo nešto i to nešto bitno. Ipak, ova naša duhovna bolest, koju teško u sebi primećujemo, odvratna je Bogu jer je plod našeg ogrehovljenog ja i samoljublja, i kao takva predstavlja izvor, uzrok i koren svih strasti i svih naših padova i razvrata. Ona zatvara vrata uma ili duha kroz koja jedino obično ulazi u nas blagodat Božija, ne dopuštajući ovoj blagodati da uđe unutra i da se nastani u čoveku. I blagodat odstupa od takvog čoveka. Jer, kako može blagodat, radi prosvetljenja i pomoći, da uđe u onog čoveka koji za sebe misli da je nešto veliko, da sam sve zna i da mu nije potrebna ničija pomoć? Neka nas izbavi Gospod od ovakve luciferske bolesti i strasti!

Mrzeći ovu zlu oholost u nama, Bog, naprotiv, ništa ne voli i ne želi da vidi u nama toliko kao naše iskreno poznanje svoje ništavnosti i potpunu ubeđenost i osećanje da svako dobro delo u nama, u našoj prirodi i našem životu potiče isključivo od Njega, kao Izvora svakog blaga i da iz nas ne može da nastane ništa istinski dobro, ni dobra misao ni dobro delo...

Poznaj svoju ništavnost i stalno drži u mislima da sam po sebi ne možeš činiti nikakvo dobro za koje bi se pokazao dostojan Carstva Nebeskog. Slušaj šta govore bogomudri Oci: Petar Damaskin uverava da "nema ništa bolje nego da čovek pozna svoju nemoć i neznanje, kao i da nema ništa gore nego da toga ne bude svestan." Sv. Maksim Ispovednik uči da je "osnova svake vrline poznanje sopstvene, ljudske nemoći". Sv. Jovan Zlatoust tvrdi da samo "onaj poznaje sebe, ko misli za sebe da je ništa"... Tako se u nama duboko ukorenilo i tako se snažno za nas prilepilo mišljenje da smo mi nešto, i to nešto veliko, da ono uvek tajno živi u našem srcu kao neki istančani i neprimetni pokret, čak i onda kada smo ubeđeni da se uopšte ne uzdamo u sebe, već da smo, naprotiv, ispunjeni nadom samo na Boga. Da bi koliko možeš izbegao ovu oholost srca i delovao bez ikakve nade u sebe, nego samo sa nadom na Boga, svaki put pripremaj sebe da tvoja svest i osećanje sopstvene nemoći u tebi prethode sazrcanju Božije svemoći, a da i jedno i drugo prethodi svakom tvom dejstvu." (7, str. 12, 15, 17, 18, 20, 25).

Dakle, ovo malo odlomaka iz učenja Svetih Otaca koji su nam vremenski bliski, preciznim i razumljivim jezikom nam prenose učenje svih drevnih Otaca Crkve i jasno pokazuju glavne crte unutrašnjeg hrišćanskog života, kao i to "da je u pokajanju sva tajna spasenja" (10, pismo 86). Onaj ko želi da se detaljnije upozna sa ovim učenjem može ga naći u gotovo svim delima Svetih Otaca. Ovaj duh pokajničkog samoposmatranja i potresnog molitvenog plača pred Bogom je, naročito lepo i u najtananimijim poetskim nijansama, izražen u bogoslužbenim tekstovima Crkve, naročito u pesmama velikoposnog Trioda, koje se pevaju u hramovima u dane Velikoga posta. Svi naši molitvenici su obilno prožeti ovim svetim duhom pokajanja a sa ciljem da nas nauče da hodimo pred Bogom pravoslavno, da Mu vapijemo iz dubine smirenja. I sve ove molitve, sveti ljudi koji su ih napisali, zapisali su ih iz svog duhovnog iskustva, jer su sami sebe smatrali baš takvima - grešnima i ništima, a Crkva je ove molitve sačuvala kao najbolje obrasce našeg molitvenog stajanja pred Bogom i sačuvala do danas da bismo se i mi ovim molitvama učili smirenom i pokajničkom samoposmatranju. U dubokoj je zabludi onaj ko misli da su nam Sveti Oci davali samo pokazni primer pokajničkog plača, a da sebe same nisu smatrali krajnje grešnima. Ne! U Svetim Ocima nije bilo trunke pretvaranja, nego je upravo u tome istinsko Pravoslavlje da čovek, ma koliko da se čistio od greha, u svetlosti Božanstvene Istine uvek sebe sagledava kao onoga ko je nečist i nedostojan pred Bogom.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

DA LI SE DUŠA BRZO ISCELJUJE?

Dakle, očigledno je da čitavo delo spasenja protiče kroz uviđanje svog pada, kroz smirenje i priznanje sebe nedostojnim bilo kakvih visokih duhovnih darova, kroz strpljivo nošenje truda pokajanja i uz očekivanje znakova isceljenja bez žurenja. Poslednji momenat je veoma bitan - *bez žurenja!* Ovde se danas mnogi spotiču: svi veoma žurimo, želimo da vidimo plodove svog duhovnog truda veoma brzo. Za malo pokajanje odmah očekujemo veliku milost i, kad jednom malo otplačemo zbog sebe smatramo da smo već čisti i ubeljeni, čekamo pojavljivanje Anđela i znake naročite Božije naklonosti prema nama, kao da smo već dostojni mnogih darova Duha Svetoga. Odavde proističu česte obmane. Međutim, iskua tvo pravoslavnih podvižnika nas uopšte ne uči ovome. Iz Otačnika se dobro vidi kako je složen, kako je dugotrajan i mukotrpan put očišćenja grehom zaražene duše, i to čak u najpogodnijim uslovima za isceljenje - u manastirima i pustinjama. Zar nisu divlje planine, puste klisure i neprohodne šume u kojima su se podvizavali mnogi Oci, odsustvo bilo kakve veze sa svetom, a često i sa ljudima uopšte, najstrožiji post, neprestana molitva uz duboku veru i potpuno prepuštanje Bogu, stalni plač zbog sebe i drugi najviši podvizi svetih podvižnika - zar nisu to najjača sredstva za iskorenjenje svih dubokih korena greha? Čini se da bi čovek, koji je prihvatio takav način života, morao u najkraćem roku u potpunosti da se očisti od svih svojih strasti, i da čak zaboravi i na samo postojanje greha. Ali, u stvarnosti nije tako. Mnoge godine i decenije, Sveti su provodili u strašnoj borbi protiv zmija strasti koje se gnezde u srcu čovekovom, pre nego što bi uspevali da ih umrtve i da ih se oslobode, i da steknu duševni mir.

"Do same smrti čovekove strasti imaju sposobnost da se bune u njemu i on ne zna kada će koja strast da se pobuni. Zbog toga on sve dok diše ne sme da prestane budno da motri na srce, mora neprestano da vapije Bogu, moleći Ga za pomilovanje," govorio je ava Isaija (11, str. 128, st. 58).

Marija Egipatska je otišla u Jordansku pustinju radi pokajanja, i četrdeset i sedam godina je proživela u ovoj pustinji ne srećući se ni sa kim od ljudi, bez hrane i odeće, hraneći se korenjem. Od tih četrdeset i sedam godina sedamnaest godina se borila protiv svojih pomisli kao protiv ljutih zveri. Kada je jela oskudnu hranu, odmah su joj dolazile pomisli o mesu i ribi, žudela je za vinom ili bi je obuzimala želja da peva razvratne pesme, činilo joj se da ih čuje, one su uzburkavale njeno srce i sluh. Ona je plakala i sa bolom vapila ka Nebu, molila Boga za pomoć. Oganj strasti se raspaljivao u njenom srcu i palio je celu izazivajući vrelu pohotu. Ona se bacala na zemlju i tako je ležala danju i noću dok se ne bi pokajala i dok milost Božija ne bi odagnala zli nemir. Tama za tamom, nesreća za nesrećom su je snalazile čitavih sedamnaest godina. I tek posle tog vremena joj se javila Presveta Bogorodica kao Pomoćnica i počela da rukovodi njome, odagnavši svaku grehovnu uznemirenost od Marijine duše (iz Žitija prepodobne Marije Egipatske, 1. april po starom kalendaru).

Prepodobni Jovan Mnogostradalni se podvizavao u KijevoPečerskoj lavri i mnogo je stradao od bludne pohote. Ništa nije moglo da ga izbavi, ni žeđ, ni glad, ni teške verige. Tada se zatvorio u pećinu gde je počeo da se bori protiv strasti u najžešćoj borbi. Dolazilo je do toga da se Sveti zakopa u zemlju do ramena, ali ga žar pohote nije napuštao. sa vremena na vreme je đavo u obliku ogromnog zmaja napadao podvižnika, strašno ga mučio i mrcvario. Gospod je na kraju izbavio svog slugu - posle trideset godina zatvorništva u pećini, posle toliko mnogih patnji. I tek tada je strast odstupila od njega i Božanstvena svetlost ga je obasjala (iz Žitija prepodobnog Jovana Mnogostradalnog, 18. jul po starom kalendaru).

Ava Amon je rekao: "Četrnaest godina sam proveo u skitu moleći Boga danonoćno da mi daruje pobedu nad gnevom." (11, str. 50, st. 6).

Neki brat koji je živeo u pustinji i bio mnogo uznemiravan bludnim željama krenuo je po pouku i molitvenu pomoć kod jednog starca. Pošto je tamo našao velikog podvižnika, iskusnog u rasuđivanju, avu Pamvu, ispričao mu je za svoju borbu. On ga je tešio i podučavao. Takođe mu je rekao o sebi: "Vidiš kako sam ja star, sedamdeset godina živim u ovoj keliji i u brizi za svoju dušu. U takvoj starosti i do dandanas trpim iskušenja i napasti. Veruj mi, čedo, da me demon bluda dvanaest godina nije ostavljao ni danju ni noću, neprestano me napadajući razvratnim pomislama i maštanjem."

I starac je ispričao kako je bila teška i uporna borba koju je vodio protiv zlog duha bluda, kako je mnogo puta trpeo veliku bol i padao u očaj, kako ga je posle dugo vremena Gospod oslobodio, naučivši ga da saznaje svoju nemoć i da se uzda u pomoć Božiju, a ne u svoju snagu (11).

"Nema ničeg goreg od grehovne navike. Onome ko je zaražen grehovnom navikom potrebno je mnogo vremena i truda da bi se od nje oslobodio," rekao je jedan egipatski starac (11, str. 346, st. 20).

Dakle, vidimo da se strasti ne iskorenjuju brzo. Međutim, treba primetiti još i to da nam najčešće nije ni korisno da se brzo izbavimo od njih. Naravno, Gospod može u jednom trenutku da nas očisti od svih naših bolesti, ali je Gospodu ugodnije naše smirenje, naše pokajničko molitveno stanje, dok bi brzo oslobađanje od bolesti u nama izazvalo gordo, samozadovoljno i inertno duševno raspoloženje. Sveti Oci su ovo jasno videli. Tako je ama Saru trideset godina napadao demon bluda i ona se nikada nije pomolila da ta borba odstupi od nje, već je samo molila Boga da joj da hrabrosti i strpljenja u toj borbi (11, str. 328, st. 1). Prep. Jovan Kolov je umolio Boga da se oslobodi od svojih strasnih želja. Osetio je nepomućeni mir. Tada je došao kod jednog oca i rekao mu: "Vidim da sam spokojan i da ne vodim nikakvu borbu." Starac mu je odgovorio: "Idi i umoli Boga da ti se vrate pomisli koje si ranije imao: duša napreduje od borbe." Jovan je umolio Boga da mu vrati pomisli i kada su pomisli došle, on se više nije molio za oslobodjenje od pomisli, već je govorio: Gospode! Daruj mi strpljenja u borbi (11, str. 262, st. 11).

Evo učenja *pravoslavnog* \ Ne tražiti mir i brzo oslobođenje od svega bolnog i teškog. Čovek čak i ne treba da želi da se brzo očisti od svih svojih strasti, već samo da stekne skrušeno i smireno srce, koje Bog "*neće prezreti*" (Ps. 51, 17) i koje je jedino ugodno Bogu, pred Čijom svetošću je sve naše "čisto" kao prljavština i kal. Čak je i samo Nebo je pred Njim nečisto.

U kakvoj suprotnosti sa ovim duhom stoje savremena učenja i rasprostranjena "traganja" za duhovnim utehama, sladunjavim, bezbrižnim i bezbolnim stanjima, tobožnjim "rajskim" blaženstvima, a bez prolaženja putem očišćenja od svojih grehovnih čireva. Ovakva religijska učenja se trude da čoveku zatvore oči za njegove duhovne bolesti, da stvore kod njega iluziju zdravlja, pozivaju ga da se raduje i naslađuje lažnim zdravljem i svojim umišljenim savršenstvom, da prebiva u prelestnom spokojstvu u pogledu svoje buduće sudbine, opija se iluzijom sreće i harmonije, a u stvari nosi u sebi seme najvećeg bola, začetak užasne muke koja će se otkriti tada kada po svršetku ovoga života čoveku bude sa očiju skinuta zavesa laži kojom se od njega prikrivalo istinsko stanje njegove duše.

A kako je trezvena, kako je utešna naša pravoslavna vera! Trpeti i trpeti ovde na zemlji od demona, od ljudi, od svojih telesnih i duševnih nemoći, plakati, vapiti do kraja ovog života, a sve slatko i radosno neka bude tamo, u večnosti! Jer u prolaznom, promenljivom životu nije sigurno imati bilo šta dragoceno.

Obmanuti ljudi ne gledaju tako na duhovne bolesti, oni koji nisu prihvatili primer pokajanja od naše svete Crkve, od Svetih Otaca, oni koji ne veruju u pravoslavno učenje smelo "rešavaju" sve teškoće, kod njih je sve "prosto k'o pasulj". Imao sam prilike da čujem jedan razgovor pentekostalcsektaša sa pravoslavnim Hrišćanima. On je prekorevao Pravoslavlje za navodnu hladnoću i neljubav prema Bogu, za farisejstvo.

Priznanje pravoslavnih Hrišćana da su duhovno nemoćni i puni strasti, on je objasnio njihovim duhovnim neradom, njihovim neželjenjem da se u potpunosti predaju "blagodati". Kaže on, uzrok toga je u njima samima. Ako bi samo hteli oni bi za minut mogli da se oslobode od svih svojih strasti, za to je potrebna samo odlučnost i jedan snažan pokajnički pokret duše - i sva grehovitost bi odmah isparila, kao na vatri. "Blagodat" bi odmah oslobodila pokajnika, čak i od svih naklonosti prema grehu. Takvo pokajanje bi odmah isteralo svaki greh iz duše i odmah bi nastupilo progledavanje i prosvetljenje. Tako da je sve samo stvar izbora, odlučnosti i tome slično. Sam on lično je odmah prilikom prvog vatrenog "pokajničkog" akta osetio ovo oslobođenje i dobio "blagodat Duha" od tada je on potpuno promenio svoj život, stalno u sebi oseća neobičnu ljubav prema svima, odlučnost da se uvek žrtvuje radi Boga, ozaren je "svetlošću" i neobično je srećan. I zaista, on je sav sijao, sav je goreo od nekog unutrašnjeg žarkog oduševljenja. Pričao je od divnim čudima koja se stalno događaju njemu i članovima njegove porodice (oni su se takođe svi "čudesno" preobrazili posle njegovog "krštenja" u pentekostalce).

Sve primedbe pravoslavnih, njihova upozorenja na to da su takva čuda sumnjive prirode, svi njihovi pokušaji da mu izlože pravoslavno učenje o nepoverenju u sebe i o dubokoj grehovnoj zaraženosti čovekove duše - prelešćenom pentekostalcu su izgledali samo kao novi dokaz da je on u pravu, i još su ga jednom "ubedili" u to da su pravoslavni zbog svoje lenjosti maloverja i kukavičluka, vezanosti za "beživotne kanone" i "farisejstva" izgubili svaki kontakt sa Bogom, i pri tome je i ostao.

Treba napomenuti da spoljašnji izgled: bodrost, živahnost i vatrenost koja spolja izgleda sveta; revnost, samoodricanje i spremnost da se ide na bilo kakav podvig i druge uočljive spoljašnje crte, ovakvim prelešćenim ljudima daju spoljašnji izgled "pobožnosti" koji pleni i koji se mnogima više sviđa od izgleda smirenoga Hrišćanina koji uzdiše zbog sebe, koji ne očekuje ništa dobro za sebe i koji je zbog toga svagda uzdržan, a ponekad, čak, i, spolja gledano, potištenog izgleda.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKVE SU OSOBENOSTI NAŠEG VREMENA?

Svet danas oseća sve veću naklonost prema takvoj vrsti lažnog, histeričnog "hrišćanstva". Ali, mi ne treba da obraćamo pažnju na ukus ovoga sveta - što više budemo čuvali duh naše vere, tim ćemo više tuđi biti ovom svetu, i on će nas sve više mrzeti i prezirati, jer ćemo mu izgledati ružni, nemoćni, čak, i bezblagodatni. Ako pravoslavni Hrišćani danas na neki način i jesu privlačni svetu i on se zanima za njihovu veru, to još nije razlog da mi treba da glumimo nekakvu izveštačenost i lažnu duhovnost kako bismo ugodili svetu. Uboga istina je bolja od nagizdane laži. Mi smo sada duhovno siromašni kao nikada, nama bolje nego Hrišćanima drugih vremena odgovaraju reči psalma: "*Pomagaj, Gospode, jer nesta Svetih*" (Ps. 12, 1). Mi smo siromašni duhom i to treba jasno da vidimo i poznamo, i da to saznanje u smirenju i pokajanju ponesemo, i to je, po svoj prilici, jedini dostupan put spasenja i spasonosnog delanja za nas u ova vremena. Jasno sagledanje i shvatanje duha vremena, našeg duhovnog stanja, mere naših mogućnosti sačuvaće nas od nepravilnih traganja, od uzaludnog trošenja onih jadnih snaga koje imamo, od bankrotstva naših planova, od neostvarljivih maštarija i podviga koji ne odgovaraju našem duhovnom stanju.

Naše vreme više ne zna za predanjsko obilje duhovne hrane, za onu lepotu i miomiris kojima je bio ispunjen i nadahnut život pređašnjih Hrišćana. Nama su ostali samo nemoći i patnje, i zato je za nas najspasonosnije upravo sledeće: stalna smirena molitva i uzdisanje zbog naše ogrehovljenosti; najskromniji i najsmerniji pogled na sav sopstveni trud i delanje; najsnishodljiviji i najmilosrdniji odnos prema bližnjima; ponizno i zahvalno prihvatanje svega što se sa nama dešava; potpuno uzdanje u milost Božiju i neuzdanje u svoja dobra dela ili očekivanje nečeg visokog u sebi.

Snažnu i živopisnu sliku daje sveti episkop Ignatije: izobilje duhovnih blaga drevnih Hrišćana on poredi sa raskošnom gozdom koju je priredio bogati Domaćin za Svoje mnogobrojne prijatelje i poznanike. Na ovoj duhovnoj trpezi je bio neograničen broj duhovnih jela, po završetku trpeze gosti su bili štedro nagrađeni duhovnim darovima. Kada su se svi razišli, Domaćin je, videvši gomilu gladnih siromaha naredio slugama da ne rasklanjaju sa stola nego da sve ono što je preostalo ponude siromašnima. Bojažljivo i u nedoumici oni uđoše u veliku salu, počеше da jedu sve što je ostalo na stolu i ispod stola: pale mrvice. Niko od njih nije ni okusio pravo jelo, nije ni video skladno služenje posluge niti dragoceno posuđe i pribor, nije čuo pesmu ni muziku, tako da niko od njih, čak, nije mogao ni da zamisli sliku gozbe koja se tu odigrala. Pošto su se najeli, oni su samo otprilike mogli da pretpostave kakva je lepota ovde bila pre njih. Ali, ipak su pali na kolena pred Domaćinom, zahvaljujući Mu za hranu koju dosad nisu jeli i nikad nisu videli. On im je rekao: "Braćo! Kad sam davao Svoju zapovest za održavanje gozbe nisam vas imao u vidu, zato vam nisam priredio ručak onako kako treba i ne dajem vam darove..." Siromasi uzviknuše u jedan glas: "Vladiko! Nije nama do darova! Nije nama do raskošne gozbe! Neopisivo smo Ti zahvalni za to što nas nisi prezreo, nisi se zgadio nas izmučenih nedostacima svake vrste, pustio si nas u Tvoj dvorac, spasio si nas da ne umremo od gladi!". Siromasi se razidoše, nastavljajući da zahvaljuju milosrdnom Domaćinu. Onda

On reče slugama: "Sada pospremite trpezu i zaključajte Moj dvorac. Gostiju više neće biti, i šta se moglo ponuditi od hrane ponuđeno je. Gotovo je!" (9, t.5, str. 384-385).

Siromašni i ubogi - to je slika našeg stanja, mrvice i prazni tanjiri su duhovna glad našeg vremena, smirena zahvalnost i priznavanje sebe nedostojnim bilo kakvih raskošnih jela i darova je primer raspoloženja duše koje nam je neophodno.

Moramo pažljivo da oslušujemo ona predosećanja i predskazanja Svetih Otaca koja se odnose na naše, po svemu sudeći, poslednje vreme. To poznanje duha vremena, sa jedne strane, izvešće nas iz stanja samoobmane, otkriće nam pravo stanje naših snaga i mogućnosti, učiniće da naši zahtevi prema sebi i drugima postanu skromniji, a sa druge, ohrabriće nas, podstaći će nas na budnost, na oprez, neće nam dozvoliti da padnemo u malodušnost i nadmeno maštanje, i da se tako. odvojimo od realnosti.

Čujmo pažljivo bolne, ali korisne reči:

"Sunce na zalasku slikovito opisuje stanje Hrišćanstva u naše doba. Sija isto ono Sunce Istine - Hristos, On luči iste one zrake, ali oni više ne izlivaju ni onaj sjaj ni onu toplinu kao u prethodna vremena. To je zbog toga što zraci ne padaju pravo na nas, nego idu prema nama samo indirektnim, zaobilaznim putem. Zraci Sunca Istine Hrista - to je Duh Sveti: "Svetlost i Svetlodavac ljudima, Kojim se Otac poznaje i Sin proslavlja i od svih poznaje" (stihira na večernjoj službi Pedesetnice)...

"Danas kada ima mnogo bogatih naukama, umetnošću, svim materijalnim, danas '*nesta Svetih*' (Ps. 12, 1). Sveti Duh gledajući na sinove ljudske, sudeći ovoj gomili onih koji sebe nazivaju obrazovanima, duhovno prosvećenima i pravoslavcima izriče o njima žalosnu presudu: "*Nema onoga koji razumije, nema onoga koji traži Boga. Svi zastraniše i zajedno nevaljali postade: nema ga koji čini dobro, nema baš ni jednoga. Njihovo je grlo grob otvoren, jezicima svojim varahu, otrov je aspidin pod usnama njihovim. Usta su im puna kletve i gorčine. Noge su im brze da prolijevaju krv. Pustoš i bijeda je na putevima njihovim; i puta mirnog ne poznaše. Nema straha Božijega pred očima njihovim*" (Rimlj. 3, 11-18).

Evo razloga zbog kojih danas Duh Božiji odstupa od nas, za razliku od istinskih Hrišćana sa kojima uistinu prebiva, kao dar koji je za sve nove Izrailjce stekao njihov svesveti Rodonačelnik" (9, t. 1, str. 406-407).

"Sveto Pismo svedoči o tome da će Hrišćani, slično kao i Judejci, postepeno početi da se hlade prema otkrivenom Božijem učenju, prestaće da obraćaju pažnju na obnavljanje ljudske prirode od strane Bogočoveka, zaboraviće na večnost, svu svoju pažnju će usmeriti na svoj zemaljski život, u ovom raspoloženju i smeru baviće se poboljšanjem svog života na zemlji kao da je večan, i razvojem svoje pale prirode radi zadovoljenja svih štetnih i izopačenih zahteva i želja duše i tela. Razume se: Iskupitelj Koji je čoveka iskupio za blaženu večnost tuđ je ovakvom usmerenju. Ovakvo usmerenje je odstupanje od Hrišćanstva" (9, t. 1, str. 457-458).

"U raju se zlo pojavilo pod maskom dobra radi lakše obmane. Ono se u nedrima Svete Crkve pojavljuje kao prikriveno i ukrašeno, u privlačnoj raznovrsnosti sablazni, nazivajući ih nevinim rasonodama i zabavama, nazivajući razvoj telesnog života i ponižavanje Svetog Duha napretkom i razvojem čovečanstva. "*Da budu osuđeni svi koji ne vjerovaše istini, nego zavolješe nepravdu*" (2. Sol. 2, 12). "*Kao što se Janije i Jamvrije protivioše Mojseju, tako se i ovi protive istini, ljudi izopačenoga uma, nepouzđani u vjeri. Koji imaju izgled pobožnosti, a sile njezine su se odrekli. I kloni se ovih*" (2. Tim. 3, 8, 5). Za one koji su dobili ovu silu i odbacili je po svojoj volji teško je da se ona vrati "*Jer ako mi griješimo hotimice i poslije primljenog poznanja istine, tu više nema žrtve za grijehe*" (Jevr. 10, 26) zbog gubitka same dobre želje, što je nužna posledica namernog prenebrežavanja dobra Božijeg. *Izgled pobožnosti* još nekako mogu da namaknu ljudske mudrolije, ali preporod *sile pobožnosti* pripada isključivo Onome Koji oblači ljude *silom sviše* (Lk. 24, 49) (9, t. 1, str. 495-496).

"Danas su se ljudi u mnogome drznuli da u odredbe Svetoga Duha unose svoje odredbe. Zbog toga su nebeske odredbe postale zemaljske, svete - grehovne, mudre - bezumne... Postoje pojedinačni Hrišćani, ali je izgubljeno opšte poznanje Istine, kojim bi se sve sjedinilo u jedno duhovno telo, sa jednim načinom mišljenja, u jednome duhu, pod jednom zajedničkom Glavom - Hristom. Danas svako ima manjeviše svoj način mišljenja, svoju religiju, svoj - proizvoljno ili slučajno - prihvaćen put, koji se priznaje za pravilan i opravdavan. Ovo bezbrojno stado koje je izgubilo vezu i jedinstvo u Istini i Duhu pruža duhovnom posmatraču sliku najvećeg nereda: svaka ovčica vuče na svoju stranu, ne znajući kuda ide. Niko je ne zaustavlja, niko se o njoj ne brine. Ljudi više ne čuju - jer je njihov sluh postao tako slab - spasonosni glas istinskog Pastira koji se razleže u Njegovoj svetoj Crkvi, a koji još uvek jasno ukazuje na njihovu neistinu, objavljuje im pravi put, ukazuje na njega. Zaglušila ih je buka zemaljskih ljutih briga, buka čulnih zabava, buka zemaljskog napretka. *"Prilepila se za zemlju duša njihova"*, nesposobna za primanje duhovnih utisaka" (9, t. 4, pismo 58).

"Mreže đavolske su se umnožile u poređenju sa vremenima prvobitne Crkve Hristove, umnožile su se do beskonačnosti. Umnožile su se knjige koje sadrže lažno učenje, do krajnosti se smanjio broj sledbenika Svete Istine. Osnažilo je poštovanje prirodnih vrlina dostupnih Judejcima i mnogobošcima. Pojavilo se poštovanje prema vrlinama čisto paganskim, koje su u suprotnosti sa samom prirodom koja na njih gleda kao na zlo. Ograničilo se poimanje hrišćanskih vrlina, ne govorim već o tome da se smanjilo, da je gotovo nestalo njihovo ispunjavanje u stvarnosti. Razvio se materijalni život, nestao je duhovni život, naslada i telesne brige proždiru sve vreme, nema se vremena, čak, ni za sećanje na Boga. I sve to za ljude postaje obaveza, zakon." (9. t. 1, str. 397).

"Mi smo u naše doba došli u takav period života roda ljudskog kad se ljudi spasavaju isključivo poniznim trpljenjem patnji, sa verom u Boga i nadom na Njegovo milosrđe. Drugim putevima sada niko ne može da se spasi. Za naše vreme ostao je samo jedan jedini put: *trpljenje patnji...*"

"...Bez smirenja čovek ne može bez štete po sebe da dobije nijedan dar od Boga. Zato je i predskazano da će se u poslednja vremena ljudi zbog povećane gordosti spasavati samo trpljenjem patnji i bolesti, a podvizi će im biti oduzeti" (16, str. 70, 116).

"Patnje su naročiti udeo našeg doba kojem nisu dati ni podvig mučeništva ni podvig monaštva. Poprište nas, Hrišćana poslednjih vremena, poprište je patnji, naizgled sitnih i ništavnih. Vaga je u Boga!" (9, t. 4, str. 462).

"Treba shvatiti duh vremena i ne zanositi se pređašnjim visinama i opitima, koje je u današnje vreme nemoguće ostvariti..."

Treba se kajati, moliti i čuvati od prelesti zato što u današnje vreme većina onih koji žele da žive pobožno misli za sebe da živi pobožno, ali je zapaljena ognjem materijalnosti i nalazi se u većoj ili manjoj samoobmani" (12, pismo 188).

Ali, evo misli savremenog nam oca, jeromonaha Serafima Rouza, koji je živeo u Americi (upokojio se 1982. g.): "Zbog toga što prevodi pravoslavnih knjiga postaju sve dostupniji, a pravoslavna terminologija o duhovnoj borbi sve više struji u vazduhu, sve više i više ljudi priča o isihazmu, Isusovoj molitvi, asketskom životu, uzvišenim molitvenim stanjima i o najuzvišeniji Svetim Ocima kao što su sveti Simeon Novi Bogoslov, Grigorije Palama ili Grigorije Sinait. Vrlo je dobro znati o ovoj stvarno uzvišenoj strani pravoslavnog duhovnog života i poštovati velike

Svete koji su ga stvarno vodili, ali ako ne budemo imali veoma realističnu i vrlo smirenu svest o tome koliko smo svi daleki od života isihasta i kako smo malo pripremljeni za taj život da bismo mu se makar malo približili, naše interesovanje za njega biće samo još jedno od ispoljavanja našeg egocentričnog života...

Moramo duboko da shvatimo u kakvo vreme živimo, kako zapravo slabo poznajemo i osećamo naše Pravoslavlje, koliko smo daleko ne samo od svetih ljudi iz hrišćanske prošlosti, nego čak i od prostosrdačnih pravoslavnih Hrišćana, koji su živeli do pre samo stotina godina ili, čak, do pre samo jednu generaciju, i koliko mnogo treba da se trudimo da bismo danas jedostavno opstali kao pravoslavni Hrišćani..." (19, str. 61).

Znači, Oci poslednjih vremena su veoma često govorili da će naše doba biti vrlo prelestno i teško za spasenje, da se veoma raširilo licemerje, da je istinska pobožnost gotovo nestala, da Hrišćani većinom vode samo naizgled dobrodeteljan život, dok su njihova srca udaljena od Boga, porobljena zemljom, ovim propadljivim svetom, da je pretvorništvo postalo sveopšte, da niko više ne traži ono što je Božije, nego svako traži ono što je njemu ugodno. Sada pred svakim vernikom stoji težak zadatak: tražiti i razlikovati u ovom haosu lažljivih ljudskih dela i reči, u ovoj mešavini istine i laži, onu Istinu koja jedina može da spasi i isceli. Ova Istina je blizu, ona nikada neće presušiti, ali se mnoštvo lažistina trudi da je zakloni, da nam našapću to da su upravo one - ta Istina koja nam je neophodna. I spolja i unutar nas se neprekidno odvija neprijateljski rat, neprijatelj se trudi da umesto pravoslavne vere i njenog duha poturi istančani i raskošni falsifikat, da nas prinudi da načinimo samo mali korak u stranu od uskog puta spasenja, da bi nas onda potpuno zaveo na put otpadništva.

Sada je naročito važno da se čovek nauči ispravnom poimanju i primenjivanju u svom životu dela Svetih Otaca, da usvoji njihov duh, jer to i jeste duh jevanđeljski. Sveti Oci su svojim životom, delom, rečju i osećanjima ostvarili jevanđeljsko učenje, oni su ga jasno i podrobno objasnili u svojim knjigama. Mi nikako ne možemo da shvatimo, a još manje da ispunimo jevanđeljske zapovesti bez ovog iskustva Otaca, sigurno ćemo se izgubiti već na samom početku puta. I sama reč Svetih Otaca danas veoma teško dopire do nas, jer smo

prestali da shvatamo Svete Oce. Njihovi podvizi danas premašuju naše snage, nepokolebljivost vere koja im je davala snagu da čine čuda danas se više ne sreće, njihova jednostavnost, čistota uma i srca izgledaju nam neshvatljivo, njihovo odricanje od sveta, njihova nesebičnost, neobraćanje pažnje na telesne želje i usremljenost ka nebeskom, za nas su danas gotovo nemogući. Ali, bez obzira na to duh Svetih Otaca, njihovo unutrašnje delanje, njihov glavni smer i cilj njihovih napora ostaju neophodni i za nas. Mi ne možemo da idemo tako bodro kao što su oni išli, ne možemo da nosimo onakav teret, da se penjemo na one visine, ali možemo i moramo da se držimo istog onog pravca i da imamo iste ciljeve, da određujemo vrednost i korist svega istim onim svetootačkim merilima i da smatramo za štetno i nekorisno sve ono čega su se Sveti Oci čuvali.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

TREBA LI "REVNOSNI" HRIŠĆANI DA SE BOJE PAKLA?

Hrišćanin koji je izabrao lažni put unutrašnjeg života, put koji nije zasnovan na istinskom pokajanju nego na nekoj tajnoj gordosti i sa njom povezanim drugim strastima, ne može to kod sebe da primeti. Simptomi ove bolesti su po pravilu toliko duboko skriveni da može da ih otkrije samo iskusan duhovnik. U tom slučaju treba primetiti da okolina uvek pre samog prelešćenog čoveka primećuje kod njega nešto bolesno: zato, kada nas naši bližnji razobličavaju, treba uvek da se zamislimo na tim i da proverimo sebe, jer su najčešće njihove kritike sasvim opravdane.

Kako često neprijatelj pokušava da nas obmane! Sveti Oci govore da zli dusi primenjuju ovu metodu: povlače od čoveka svoje oružje kojim su rasaljivali njegove strasti i kao da se udaljuju od čoveka, te se tako svaka borba, spolja gledano, utišava, a duševne bolesti prestaju da se primećuju. I upravo onda kada se čovek opusti i smatra da je siguran, neprijatelj iznenada zariva svoju otrovnu strelu u ranjivo mesto duše, rasaljuje u njoj najpomahnitaliju strast koja se pritajila, i za to vreme nakupila snagu i sada žudi da se nasiti. I tada nesrećni čovek ne izdržava iznenadnu pobunu ovakve tamne sile u sebi i lako pada u greh. Međutim, zli dusi znaju i za drugo lukavstvo: oni mogu da se udalje na duže vreme, čak da posle svog odlaska ostave u čoveku naizgaed veoma spasonosno i blagodatno duševno raspoloženje: tobožnju revnost za dobra dela i svete podvige, vatreno oduševljenje za molitvu, post i bdenje; trepetnu želju da čini milosrdna dela, da voli sve ljude, da pomaže siromašnima i spasava nesrećne; silu trpljenja, da izdrži vređanja i

poniženja; želju da govori o sebi smireno i da se kaje i t.sl. Sve ovo tada ne samo da deluje u čoveku bez suprotstavljanja demona nego oni, uz to, neprimetno raspaljuju i bodre takve pokrete i duševna raspoloženja, ali, pri svemu tome, zli dusi prepredeno ranjavaju našu sujetu, u dubini srca okađujući svojim zlim tamjanom idol naše gordosti. I čini se da su demoni udaljili od čoveka, ali oni sve vreme pažljivo motre na to da se ovaj plamičak gordosti ne ugasi u našoj duši. I eto: čovek naizgled pobožno živi, revnostaan je, skroman, pravedan, milosrdan, nesebičan, izgleda kao da je u svemu savestan, on ponekad pati zbog svojih grehova, ponekad veoma bolno doživljava neki svoj mali prestup, on žudi za čistotom i savršenstvom, on trpi uvrede, čini veliko mnoštvo dobrih dela koja naizgled zaslužuju puno poštovanje, međutim, pritom kad drugom bogu - idolu njegovoga "ja" ne prestaje da se diže u dubini srca, i ne samo to nego sa svakim podvigom postaje sve gušći, sa svakim "dobrim" delom sve više hrani našu gordost.

Kako izbeći ovo zlo? Ispod svakog nerazumnog, mada naizgled dobrog našeg početka demon gordosti pokušava da poturi svoju kadionicu; neiskusani Hrišćanin ne ume uvek dobro da vidi na šta se on u stvari oslanja u samom početku svoga truda, iz kakvog izvora koreni ovog njegovog podvižništva crpu sokove, ko ga u stvari bodri i prisvaja sav njegov trud. Stvar je u tome što istinsko dobro u nama mora da se zasniva samo na jevanđeljskim zapovestima, na strahu Božijem ili poslušnosti ili, pak, ljubavi prema Bogu (u zavisnosti od naše duhovne uzraslosti), ali nikako radi bilo čega drugog: ne radi samog podvižništva niti "duhovnosti" niti nekog "dobra" niti "morala" niti "svetosti" niti "savršenstva" niti bilo koje druge uzvišene vrline. Treba da se trudimo da svoja dela obavljamo tako da bismo time ispunili volju Božiju, imajući jedan cilj - ugađanje Bogu. Ma šta dobro čovek da radi on ni u šta od toga ne može da se pouzda, uvek treba da govori: *"Mi smo nepotrebne sluge, jer smo učinili što smo dužni učiniti"* (Lk. 17, 10) i uradio sam to slabo i lenjo.". Zapovesti Božije su beskonačno duboke da niko od nas ne može da ih ispuni u potpunosti: i što se neko bude više trudio da ih ispuni, to će više uviđati svoju nemoć, svoje nesavršenstvo, svoju grehovnu ranjenost i svoju udaljenost od Boga. Posle ovog poznanja njemu će preostati samo da se beskonačno smiri, da prekoreva sebe sve dok ne bude bio u stanju da kaže kao apostol Pavle: *"Od grešnika od kojih sam prvi ja"* (1. Tim. 1, 15), preostaće mu samo da se nada na milost Božiju, ne znajući za bilo kakve svoje vrline.

Međutim, nije tako u slučaju kada čovek za meru svojih dela ne uzima ono što je beskonačno, nego ono što je ograničeno i zemaljsko, jer tada on i svoja dela, njihovu težinu i značaj procenjuje onim što je zemaljsko. Tada se rađa bolesna revnost, neutešna patnja, čak, i zbog svojih malih posrtaja, iz straha da čovek ne izgubi nešto od "svog" bogatstva. Prilikom takvog uzdanja u svoj trud čovek u svojim očima postaje "bogataš", koji marljivo skuplja i umnožava dobro: svaki svoj podvig, čak i najmanji dobri postupak on odmah meri i unosi u svoju riznicu, prestupajući time zapovest o siromaštvu, tj. o tome da uvek treba da priznajemo svoje potpuno duhovno siromaštvo!

Ovakva samozadovoljna dela, naravno, nemaju dubinu, koju imaju dela zaista posvećena Bogu; ona, budući zasađena u plitko tle, nisu ukorenjena u dubini istinske vere, već se njihovi korenovi šire po površini, odakle crpu nečiste sokove različitih strasti. Dakle, da bi se shvatilo na čemu Je zasnovano ovakvo podvižništvo, ne treba gledati na njegove spoljašnje podvige nego na unutrašnje samoposmatranje: da li čovek sebe stvarno smatra grešnikom nemoćnim, nedostojnim ne samo po rečima, čak ni samo umom niti na površini osećanja, već u dubini srca, da li on tako uzdiše zbog sebe, prekoreva li sebe, ili u njemu likuje radost pobednika, radosno priznavanje nekog svog značaja i bogougodnosti? Ovo se može dobro videti iz sledećeg: smatra li takav čovek ili ne da je propao, da potpuno zaslužuje adske muke i da se nalazi u stvarnoj opasnosti da bude osuđen na večne muke, da može biti spasen samo milošću Božijom, a ne zbog nekih svojih vrlina, i da su sve njegove molitve i sva njegova dela nedovoljna za spasenje.

Ako je, pak, "revnosni" Hrišćanin, iako naziva sebe grešnim, ipak čvrsto ubeđen da nije moguće da dospe u adsku tamnicu, jer navodno ima mnogo dobrih dela, eto nesreće! Potpuno drugačiji primer daju nam Sveti Oci koji su već na zemlji dostigli anđeosko stanje, koji su mogli da čine divna čuda, koji su imali dar vidovitosti, koji su imali viđenja i otkrivenja od Boga, ali su na samrti, ipak, neutešno ridali zbog sebe i iskreno smatrali sebe osuđenima ada.

Kad se približilo vreme smrti svetom avi Agatonu, braća, primetivši strah na njegovom licu, rekoše: "Oče! zar se i ti bojiš?" On odgovori: "Mada sam se svim silama trudio da ispunjavam zapovesti Božije, ja sam čovek i ne znam da li su moja dela ugodna Bogu." Braća rekoše: "Zar ti nisi ubeđen da su tvoja dela ugodna Bogu?" Starac reče: "Nemoguće je da se u to uverim pre nego što stanem pred Boga, zato što je jedno Sud Božiji, a drugo ljudski" (11, str. 49, st. 25).

Kad je nastupilo vreme smrti ave Arsenija, braća koja su bila sa njim videla su ga kako plače. Braća mu rekoše: "Oče! Zar se i ti bojiš?". On im odgovori: "Bojim se! Strah koji sada osećam pratio me je od kada sam postao monah" (11, str. 42, st. 16).

Pimen Veliki je govorio svojoj braći: "Uveravam vas, gde bace satanu tamo će baciti i mene" (11, str. 302, st. 21).

Mnogo godina starac Siluan Svetogorac je nosio uzvišeni trud podvižništva, mnogo mučnih borbi protiv zlih duha je pretrpeo. Jedne noći, za vreme Starčeve molitve, zli dusi su mu veoma dosađivali i nisu mu davali da se čisto moli. On je, mučeći se, sa bolom u srcu, zavapio Gospodu, moleći Ga da ga nauči kako da se moli i šta da radi da mu demoni više ne bi smetali. I u duši je začuo odgovor: "Gordi uvek tako stradaju od zlih duhova."

"Gospode," molio se Starac, "nauči me šta da radim da bi se smirila duša moja." I ponovo je u srcu začuo odgovor od Boga: "Drži um svoj u adu i ne očajavaj." Posle ovoga starac Siluan je shvatio da podvig mora biti usmeren na sticanje smirenja. Od tog dana njegova

"omiljena tema", kao što je i sam govorio, postalo mu je: "Uskoro ću umreti, i moja prokleta duša će sići u ad, i ja ću se mučiti sam u mračnom plamenu i plakati za Gospodom: "Gde si Ti, Svetlosti duše moje? Zašto si me ostavio? Ne mogu da živim bez Tebe" (Arhimandrit Sofronije Saharov, Starac Siluan - život i pouke. M.Minsk, 1991, str. 4041).

Da bismo se uverili u misao da je potrebno da se uvek nalazimo u pokajanju i skrušenosti, isti ovaj Otac navodi ovakvu strašnu priču: živeo je u tom kraju neki Stefan koji je, voleći pustinjski život i tihovanje, mnoge godine proveo u monaškim podvizima. Njega su krasile mnoge vrline, a naročito post i suze. Ovaj otac se udaljavao od pustinožitelja radi najsurovijeg podviga i najstrožijeg pokajanja, tamo je živeo nekoliko godina bez ljudi u pustinji. Pred smrt se vratio u svoju keliju. Dan pred smrt je pao u istupljenje, otvorenih očiju, osvrtao se čas na desnu, čas na levu stranu svoje postelje i kao da ga neko muči naglas je pred prisutnima govorio: "Da, stvarno je istina, ali sam zbog toga postio toliko godina," a ponekad: "Ne, ja to nisam radio, lažete," potom je opet govorio: "Da, stvarno je bilo tako, ali sam plakao i služio braći," ponekad se protivio: "Ne, vi me klevepete. Na drugo je odgovarao: "Da, stvarno je tako i ne znam šta da kažem na to, ali Bog je milostiv." Uistinu je strašan i grozan bio ovaj prizor nevidljivog i surovog mučenja, govori sveti Jovan, i što je užasnije od svega, krivili su ga za ono što on nije uradio. Avaj! Bezmolvnik i asket je za neke od svojih grehova govorio: "Ne znam šta da kažem na to," premda je oko četrdeset godina proveo u monaštvu i imao dar suza. Jaoj, meni! Jaoj, meni! Gde je tada bila reč Jezekiljeva da kaže mučiteljima: "U čemu zateknem, u tome ću suditi, kaže Bo[^]". On nije mogao da kaže ništa slično. A zašto? Slava Jedinome Koji zna. Neki su govorili da je on u pustinji hranio leoparda iz ruke. U toku ovog mučenja njegova duša se odvojila od tela: ostalo je nepoznato kakvo je bilo rešenje i kako se završio ovaj sud i kakva presuda je usledila (4, sl. 7, str. 50).

Sveti Oci pripovedaju ovakvu povest: neki vidoviti otac je došao u neki grad kad je tamo umirao neki monah kojeg su svi poštovali. Svi stanovnici grada su ga smatrali za svetog starca, veoma ga proslavljali, gorko plakali zbog njegove smrti i smatrali da je to za njih veliki gubitak, mnogi su se nadali da će se njegovim molitvama izbaviti od raznih iskušenja. Vidoviti monah putnik je prisustvovao ovom događaju i otkrila mu se užasna vizija: video je kako su se pojavili strašni Etiopljani sa trozupcima, razlegao se glas sa visine: "Ne dajte mu mira, zato što ni on Meni nije dao mira ni na čas." I tako su Etiopljani dušu samrtnika proboli trozupcima i odvukli sa sobom.

Petar Damaskin, Sveti Otac koji je živeo u osmom veku, ovako objašnjava ovaj slučaj: razlog za ovo bila je monahova nadmenost, jer da je imao drugih grehova on ne bi mogao da ih sakrije od ljudi, a još manje bi mogao stalno da ih čini. Međutim sama nadmenost može zbog samougađanja da se sakrije od svih, i od samog onog ko je ima, ako se ne dozvoli da on padne u iskušenja kojima se duša razobličava i saznaje svoju nemoć i nerazumnost. Duh Sveti nije nalazio ni trenutka mira u ovoj jadnoj duši zato što je ona uvek imala ovu pomisao i radovala se zbog nje, kao zbog nekog dobrog dela i od toga je

postala pomračena, kao demon. Ne videći da greši, ovaj čovek je možda gajio u sebi jednu strast umesto drugih i ta jedna je demonima bila dovoljna, jer je mogla da nadomesti druge poroke (Dela prep. Petra Damaskina, M., 1874, Knj. 2,sl 24).

Na istom mestu sveti Petar Damaskin govori: "Niko neće imati koristi od drugih vrlina, čak i ako bi na Nebu živeo, ako ima gordost kroz koju su đavo, Adam i mnoga drugi pali. Zato niko ne treba da odbacuje strah dok ne dostigne do pristaništa savršene ljubavi i ne bude izvan sveta i tela (Isto).

Kad je ava Makarije Veliki došao u skit Nitrijske gore kod njega se okupilo mnogobrojno bratstvo. Starci su ga molili da kaže nešto poučno bratstvu. On je, zaplakavši, rekao: "Braćo! Oči vaše neka puste suze pre vašeg odlaska tamo!".

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

SAMOUNIŽUJUĆE SMIRENJE NEODVOJIVO JE OD UNUTARNJEG MIRA

Mnoga, pošto čuju sve što je rečeno, mogu da se zbune u duhu i da kažu: "Ako čovek tako razmišlja o sebi, ako je potrebno da uvek tako osuđuje sebe samoga, ako uvek treba da odbacuje svako samouverenost i nimalo da se ne uzda u svoja dobra dela, onda će sigurno pasti u očajanje, olenjiće se i neće poželeći da više išta radi". Ali, ne! Nije tako! Jer, Sveti Oci, koji su toliko unižavali sebe u svojim očima, koji su čitavog života lili suze zbog svoje duše i koji nisu imali želju da razmišljaju ni o čemu drugom osim o svojoj ništavnosti, nisu nikada očajavali, već su ulagali sve veće napore, i ni za tren nisu napuštali brigu o svojoj duši i nikada nisu gubili bodrost i odlučnost da se bore do kraja. I, pri svemu ovome, Sveti Oci su imali istinski unutrašnji duhovni mir i duhovnu radost.

Premda Sveti Oci u svojim delima ponekad objašnjavaju ovo pitanje, njega, ipak, nije moguće shvatiti umom, jer se ova tajanstvena projava mira i sladosti u duši, projava koja je plod pokajanja i samoosuđivanje, opituje se samo u delatnom pokajničkom životu. Teško je rečima objasniti kako su Sveti Oci koji su živeli najvišim podvižničkim životom i koji su neprestano pazili na svoje srce, trudeći se da u svemu ispunjavaju volju Božiju, sebe smatrali najništijim, najnepotrebnijim i najnedostojnijim grešnicima. Tako ava Dorotej navodi ovakvu priču. Neki starac po imenu Zosima inače veoma duhovnog života, besedio je sa nekim filosofom i govorio o gresima. Filosof je upitao: "Reci mi kako to da ti sebe smatraš grešnim, pa zar ne znaš da živim svetim životom? Zar ne znaš da poseduješ

vrline? Vidiš da ispunjavaš zapovesti: pa kako onda ti, koji tako postupaš, smatraš sebe grešnim?" Starac nije mogao da odgovori već je samo govorio: "Ne znam šta bih ti rekao, ali smatram sebe grešnim" Filosof je nastavio da ispituje starca, a starac je bio u nedoumici šta da mu odgovori, i tada je ava Dorotej stupio u razgovor i rekao filosofu: "Nije li isto tako i u filozofskoj i medicinskoj veštini? Kada se neko dobro obuči nekoj veštini i bavi se njome onda on u tome stiče naviku, i ne može da kaže niti ume da objasni kako je postao iskusan u toj stvari, jer duša je stekla naviku postepeno i neosetno. Tako je i u smirenju: od ispunjavanja zapovesti stiče se neka navika u smirenju i ovo je nemoguće izraziti rečju." Čuvši ovo objašnjenje ava Zosima se veoma obradovao potvrdivši da je to stvarno tako. Filosof je takođe bio zadovoljan odgovorom (5, str. 46).

Tako je i u odnosu na gore navedeno: ono što je teško shvatljivo za razum i, naizgled, nespojivo jedno sa drugim u stvarnosti se tajanstveno sjedinjuje, divno sadejstvuje i deluje spasonosno po dušu. Ovome nas uči samo iskustvo: svaki Hrišćanin koji je okusio makar malo gorčine pokajanja i samouniženja, koji je iskusio osećanje bola zbog svoje grehovnosti sigurno je primetio da je sa gorčinom pokajanja i osećanjem bola uvek sjedinjena neka duboka unutrašnja, mirna tiha radost i nada; sigurno je primetio da duša posle takvih bujica samoprekorevanja, smirivši se pred Bogom, biva milostivo utešena od Njega; i sigurno je zapazio da samoosušivanje, priznavanje sebe za najgoreg prestupnika, za najvećeg grešnika, koji zaslužuje adske muke, na neki neshvatljiv način u dubini srca učvršćuje nadanje u milost Božiju. Kada sami sebe iskreno iz dubine duše osuđujemo i prekovamo, tada nas Sam Gospod opravdava i oprašta grehe. Kada se gorko kajemo i uzdišemo zbog svojih grehova, tada Sam Bog unosi u naša srca radost pomilovanja.

"Bol zbog Boga ne baca čoveka u očajanje, naprotiv, teši ga, savetujući mu: Ne boj se, pribegni ponovo Bogu, On je blag i milostiv, On zna da je čovek nemoćan i pomaže mu. Bog zbog Boga donosi radost i učvršćuje čoveka u volji Božijoj," govori ava Isaija.

"Prekovajte sebe, prekovajte svoju nemoćnu volju... Okrivite sebe i osudite sebe, a Bog će vas opravdati i pomilovati..."

"Pripremite se za patnje i patnje će se umanjiti: odrecite se utehe i ona će doći onome ko sebe smatra nedostojnim nje..." poučava isti Svetitelj (10, pisma 12, 18).

Takođe se dešava i suprotno ovom: čovek koji sebe smatra grešnikom, bez ikakvog dobra u sebi, ovakvim samoprekorevanjem i smirenjem, približava se Bogu i utvrđuje se u istinskom dobru, i obrnuto - onaj ko sebe smatra revnosnim i pobožnim Hrišćaninom, sposobnim za mnoga dobra dela i podvige, ustvari je daleko i od Boga i od istinskog dobra, i često biva ismejan od strane demona.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO DEMONI, PREDLAŽUĆI ONO ŠTO JE NAIZGLED DOBRO, MOGU DA NAS ULOVE U SVOJE MREŽE?

Iako i najprekrasnija dela mogu da ne donesu duši nikakvu korist pa, čak, i da joj naškode, ipak treba reći da se bez spoljašnjih dela, bez prinuđavanja sebe na dušekorisne podvige i napore nikako ne može u hrišćanskom životu, jer unutrašnji život je bez ovih dela nemoguć. Potrebno je pronaći onu svetu i tajanstvenu vezu između spoljašnjeg i unutrašnjeg delanja, tako da se oni uzajamno dopunjavaju, a ovo se takođe stiče iskustvom, kroz molitvu, i daje se onome ko to iskreno traži i moli od blagodati Božije. Da bi naša dela dostizala glavni cilj, odnosno ispravljala i lečila našeg unutrašnjeg čoveka, i da ne bi bila besmisleno *udaranje po vetru* (1. Kor. 9, 26), treba pažljivo da pratimo svaki pokret srca, da se uvek trudimo da primetimo kakva misao i kakvo osećanje su nikli u duši i naveli nas na ovaj ili onaj postupak, reč ili želju, i tek na osnovu toga da sudimo o tome šta je za nas duhovno korisno, a šta štetno. Ako tako budemo pazili na sebe, otkrićemo da nije svako ponašanje koje Je, spolja gledano, pohvalno zaista i dobro, i da ponekad neugledan i jednostavan život bez ikakve privlačnosti može U stvari da bude veoma duhovno koristan.

Pod naizgled korisnim delima i dobrim namerama često se krije ono što je veoma opasno i štetno. Car Solomon u pričama govori: "*Neki se put čini čovjeku prav, a kraj mu je put ka smrti*" (Prič.Sol. 16, 25), i car David u psalmima: "*Na putu kojim hodim sakriše mi zamku*" (Ps. 142, 3), t.j. "na putu kojim sam išao oni su mi tajno postavili zamke". "Oni" su zli dusi koji najčešće pokušavaju da nas ulove predlažući nam nešto naizgled korisno, uzvišeno i herojsko. I Hrišćani mnogo češće padaju obmanuti lažnim vrlinama nego budući sablažnjeni očiglednim gresima; osim toga, mnogo je teže izvući se iz ove obmane nego se podići iz očiglednog pada u neki greh, jer ovde šteta nije uvek očigledna.

Koliko mnogo primera te vrste, najraznovrsnijih prepredenih lukavstava i zlodela đavolskih srećemo u poukama Svetih Otaca i Žitijima Svetih. Koliko često, gotovo svakog dana i sata, takvi lukavi saveti i našaptavanja đavolska pokušavaju da odvedu na stranu svakog Hrišćanina, da ga zavedu na lažni put.

Demoni lako stupaju u razgovor sa našim umom i pritom se skrivaju, a svoje savete proturaju kao našu sopstvenu misao. Zbog toga smo mi često izloženi opasnosti da prihvatimo neku jarku ili suptilnu misao i poriv duše, vatrena osećanja kao nešto istinito,

kao neko spasonosno i blagodatno ozarenje. Zli dusi se obično trude da nas prevare lukavim pomislama i lažnim osećanjima, a podvižnike, monahe i one mirjane koji uzimaju na sebe naročite podvige, kao i one koji, nemajući podviga, ipak imaju visoko mišljenje o sebi, demoni često varaju lažnim priviđenjima i otkrivenjima, javljajući im se ili u obliku svetlih Anđela ili u obliku ljudi. Međutim, sve su to smicalice iste vrste, koje kao svoj tajni prolaz u čovekovu dušu imaju njegovu prikrivenu i duboku uverenost u svoju pravednost i osećanje sopstvenog dostojanstva.

Radi naročitog opreza i trezvenosti prema raznovrsnim "svetlim" i jarkim pojavama u nama i izvan nas, navešćemo ovde neke veoma poučne povesti iz dela Svetih Otaca koje otkrivaju raznovrsnost, lukavost i pokvarenost demonskih obmana.

Sv. Ignatije (Brjančaninov) govori da "demoni ne pokušavaju uvek da uvuku čoveka u opštenje sa sobom i da njime zavladaju očigledno grešnim pomislama; oni najpre predlažu radnje koje u sebi naizgled nemaju ništa sumnjivo, često su naizgled dobre, a tek potom, kad već zadobiju uticaj i vlast nad čovekom, guraju ga u bezakonja koja su tako posledica prvobitnog sledovanja predlozima demona. Ovo pokazuje kako je tesan i pun patnji misleni put i sa kakvom trezvenošću njime treba ići" (11, s. 472, str. 117).

Neki starac je ispričao sledeću priču: neki mladić je, izmolivši od oca dopuštenje, stupio u manastir u kojem je počeo mnogo da se podvizava, i da, čak, zadivljuje nastojatelja svojim strogim životom. Zatim je ubrzo počeo da moli da ga puste u pustinju radi otšelničkog života. Dobivši na kraju dozvolu, uputio se u pustinju i nastanio se na jednom mestu na koje mu je Gospod ukazao na divan način. Tamo se naselio i počeo da se podvizava, i tako je kao pustinjač proživio šest godina, ne videći nikoga.

Jednom prilikom došao je kod njega đavo u vidu starca; lice mu je bilo strašno. Brat se, videvši ga, uplaši i pade ničice na zemlju i počeo da se moli, a potom ustade. Đavo reče: "Pomolimo se, brate, još." Oni se pomoliše i kada završiše molitvu đavo ga upita: "Koliko vremena živiš ovde?" On odgovori: "Šest godina." Đavo reče: "Ti si mi sused! A ja sam tek pre četiri dana saznao da živiš ovde. Moja kelija je nedaleko odavde, jedanaest godina nisam izlazio iz nje i izašao sam tek danas kad sam saznao da ti živiš u susedstvu. Kad sam to saznao pomislih u sebi: idem kod tog Božijeg čoveka da popričam sa njim o onome što je korisno za naše duše. Reći ću mu i to da nam naš otšelnički život ne donosi nikakvu korist jer se ne pričešćujemo svetim Telom i Krvlju Hristovom, da se bojim da ne postanemo tuđi Hristu ako se udaljimo od ove Svete Tajne. Neka znaš, brate, da je na tri milje odavde manastir u kojem ima sveštenik. Hajde da odemo tamo u nedelju da se pričestimo Telom i Krvlju Hristovom i da se vratimo u naše kelije." Bratu se ovaj savet svideo.

Kad je nastupila nedelja đavo je opet došao i oni se zajedno uputiše u onaj manastir, uđoše u crkvu i stadoše na molitvu. Po završetku molitve brat ne nađe onoga ko ga je doveo, počeo da ga traži, pitao je braću gde je onaj avaj koji je ušao sa njim u crkvu. Oni mu

odgovoriše: nismo videli nikoga, videli smo samo tebe. Tada je brat shvatio da je to bio demon i sam o sebi im reče: "Vidite sa kakvim me je lukavstvom đavo izvukao iz kelije! Međutim, ne mari, došao sam ovde radi dobre stvari, pričestiću se Telom i Krvlju Hristovom i vratiću se u svoju keliju." Brat se pričestio, a zatim je bio prinuđen da podeli trpezu sa manastirskom bratijom i na kraju se vratio u svoju keliju.

I evo, prolazi vreme, i opet mu dolazi đavo, sada već kao mladić-mirjanin, poče da ga zagleda od glave do pete i govori: "Vala, on je!" Zatim ponovo poče da ga zagleda. Brat ga upita: "Zašto me tako gledaš?" On odgovori: "Mislim da me ne prepoznaješ. Uostalom, kako bi me i prepoznao posle toliko dugo vremena! Ja sam sused tvog oca, sin tog i tog. Stvarno! Zar se tvoj otac ne zove tako? I zar nije takvo bilo ime tvoje majke? Tvoja sestra se tako i takvo zvala, ti si se ranije tako i tako zvao. Majka i sestra su ti umrle pre više od tri godine, a otac samo što je umro danas i učinio te je svojim naslednikom, govoreći: Kome da ostavim svoju imovinu ako ne svom sinu, svetom čoveku koji je ostavio svet i vodi pustinjski život, Boga radi. Njemu ću ostaviti sve svoje blago. Zatim nas je zamolio da nađemo njegovog sina i da ga obavestimo da dođe i primi imanje i da ga razda siromašnima za njihove duše. Mnogi su te tražili i nisu te našli, a ja sam, došavši ovde svojim poslom, saznao za tebe. Ne oklevaj! Idi, prodaj sve i ispuni volju svog oca. Brat mu odgovori: "Ne bih smeo da se vraćam u svet." Đavo mu reče: "Ako ne

odeš imovina će propasti, a ti ćeš dati odgovor pred Bogom. Šta ti loše govorim ako ti kažem: Idi i razdeli imanje siromašnima, kao dobar upravitelj, da bludnice i razvratni ljudi ne bi razgrabili ono što je ostavljeno siromašnima?.." I obmanuvši brata takvim rečima, đavo ga je vratio u svet, ispratio ga je do grada i tamo ostavio. Monah je mislio da će ući u dom svog već mrtvog oca, a gle! Sam otac mu izlazi u susret. Videvši ga otac ga nije prepoznao i strogo ga upitao: "Ko si ti?" Monah se zbunio i nije mogao ništa da odgovori. Otac je počeo da ga ispituje, a onda mu zbunjeni monah odgovori: "Ja sam tvoj sin." Otac ga na to upita: "Zašto si se vratio ovamo?" Monaha je bilo sramota da objasni pravi razlog svog dolaska nego reče: "Ljubav prema tebi me je naterala da se vratim, zato što sam veoma tugovao za tobom." On ostade u očevoj kući, i posle nekog vremena pade u blud i otac ga je teško kaznio. Nesrećnik! Nije se obratio pokajanju, već je ostao u svetu (11, s. 453435, str. 9).

Komentarišući ovu povest, Sv. Ignatije ukazuje na to da je glavni razlog monahovog pada bilo prevremeno i samovoljno stupanje u pustinjski život, za koji on nije bio sazreo. Takođe primećuje da đavo na otšelnike često deluje javno, a na one koji žive u opštežitiju obično pomislima, ali je ovo dejstvo u suštini jedno te isto. Da bi pogubio čoveka đavo često koristi najdoličnije izgovore, predstavlja obilno dobro i korist, a gura čoveka u teške grehove i pogibelj.

Koliko je neprijatelj lukav i oprezan! Izlazak otšelnika prvi put kao da nije imao ništa loše u sebi, čak se završio naizgled obilatim korišću. Međutim, šteta je bila u tome što je duši

bila oduzeta spasonosna opreznost, pokazana joj je bezopasnost njegovih izlazaka iz pustinje. Tako đavo često, izvodeći svoju žrtvu na pogibeljni put, može dugo da je priprema, skrivajući od nje bilo kakvu štetu i predstavljajući joj mnoge tobožnje prednosti ovog puta, dok napokon ne ugrabi priliku da nepopravljivo naškodi Hrišćaninu koji je izgubio duhovnu opreznost.

Sv. Ignatije podseća na iskušenje koje je zadesilo prepodobnog Petra Atonskog. I ovog oca je lukavo iskušavao zli demon koji se pred njim pojavio kao njegov rođak i krasnorečivo ga nagovarao da ostavi tihovanje i ide u rodnu zemlju i da tamo spasava sunarodnike od pogibelji. Sveti Petar je ovo laskanje odbacio i postideo đavola. Sv. Ignatije govori: "Sveti su mogli da se odbrane od đavolskih napada samo po milosti Božijoj, uz pomoć blagodati Božije, koja u Svetima živi i prosvećuje ih: ali kako izdržati te napade demonske pri slepoj umišljenosti, pri potpunoj oskudici uma, pri oholosti koja uvek sebi laska i obmanjuje sebe? Kako izdržati te napade ako se unutrašnji čovek nalazi u duhovnom mraku, u zarobljeništvu i ropstvu đavolu? Neće biti izlišno da primetimo da je "istina" telesnog mudrovanja koju propovedaju zli duhovi istovetna "istini" koju propoveda Bogu neprijateljski svet i koja je suprotna istini jevanđeljskoj (11, str. 458).

On navodi i drugi slučaj demonskog iskušenja: demoni su se, uzimajući oblik anđela, javljali jednom bratu, budili ga, pokazivali svetlost i zvali ga na Božanstvenu službu. Međutim, on je, izmolivši savet od staraca, postideo demone i nije ih poslušao premda su oni predlagali naizgled dobru stvar. Onda demoni počеше da kleveću starca koji je bratu otkrio njihove spletke. Govorili su bratu: "Tvoj starac je licemer, imao je novac, a nije dao na zajam jednom bratu rekavši da nema." Brat je ovo izjutra ranije ispričao starcu. Starac reče: "Da, istina je da sam imao novac, a bratu koji me je molio da mu pozajmim nisam dao, znajući da ću naškoditi njegovoj duši ako mu dam. Smatrao sam da je bolje da narušim jednu zapovest da ne bih narušio deset. Od toga je mogla da nastane velika pometnja čiji bi razlog bio ovaj novac. A ti ne slušaj demone koji hoće da te obmanu."

"Nikako se ne smemo baviti dobrim delima koja predlažu demoni," komentariše ovu priču Sv. Ignatije, ma kako ove vrline bile uzvišene i blistave. Sve što demoni predlažu moramo da odbacimo, bez izuzetka. Povinovanje demonskim predlozima potčinjava čoveka demonima, lišava čoveka duhovne slobode, čini ga njihovim oruđem. Velika je nesreća postati rob demona i njihovo oruđe! Nesreća koja zahvata svet, a koju svet ne shvata." (11, str. 466-467, st. 110).

Zanimljive i veoma poučne slučajeve opisuje jedan Svetogorac monah koji je živeo na Atonu u devetnaestom veku i posećivao mnoga znamenita mesta na Svetoj Gori i opisao svoje utiske u pismima svojim prijateljima u Rusiji.

Autor pisama uputio se sa jednim monahom-svetogorcem u keliju tog monaha i kada su prolazili pored ogromne stene koja se udizala nad provalijom, ovaj mu je ispričao sledeću priču u vezi sa tim mestom. Do poslednjeg turskog rata ovde se spasavao Grk koji je bio iz

poznate porodice, ali je, odrekavši se svih svojih prava na slavu i počasti sveta, izabrao pustinjski život. Mora se pretpostaviti da je bio naročito jak u podvizima, jer inače ne bi izazvao demona. Kada su svi pokušaji u mislenoj borbi protiv pustinjaka ostali uzaludni, demon je kod njega našao slabu tačku i pustinjakovo sopstveno srce i razum je upotrebio kao oruđa za njegov neobični pad.

Demon je pustinjaku zavrteo pamet mislima o navodnoj visini, raznovrsnosti, strogosti i mnoštvu njegovih podviga i, na taj način, postepeno doveo nesrećnika u takvu prelest da je on počeo da priželjkuje tajanstvena priviđenja i očigledna projave iz duhovnog sveta. Kada su se na taj način u njemu duboko ukorenili gordost i nadmenost, demon je počeo odlučno da deluje! Počeo je da se javlja pustinjaku u vidu anđela i da besedi sa njim. Nesrećnik je do te mere verovao anđeoskim rečima i svojim sopstvenim pomislima da je počeo da priželjkuje da služi Crkvi u arhijerejskom zvanju, kojeg je on, po rečima anđela, odavno bio dostojan i za koje je od Samog Gospoda predodređen. Značaj njegovih roditelja u svetu je previše zaokupljao njegovu maštu i slava njihovog imena je gicala misao zanesenog podvižnika. Nedostajao je samo slučaj koji bi iz pustinje mogao da ga izazove u svet... Ali, demonu to nije predstavljalo veliki problem. Jednom kada je pustinjač bio veoma zauzet razmišljanjem o svojoj tobožnjoj višnjoj predodređenosti i duboko se zamislio, smišljajući načine za dostizanje svog cilja, odjednom je neko zvecnuo alkonom na tremu. Pustinjač je uzdrhtao, prekrstio se, i šapćući molitvu, prišao vratima.

"Ko je?" upita on.

"Ti i ti," odazvaše se iza vrata, "mi smo iz tvoga zavičaja, donosimo ti pozdrav od tvojih i još ponešto. Došli smo ti sa važnom porukom, dozvoli da uđemo kod tebe i da porazgovaramo sa tobom, sveti oče."

Pustinjač otvori vrata i dva nepoznata čoveka ga sa poštovanjem pozdraviše.

"Dobro došli," skromno reče pustinjač, otvarajući vrata.

Nepoznati uđoše. Domaćin posadi goste na divan od asure i sam sede preko puta njih. Na kraju ih pustinjač upita za cilj njihove posete i nepoznati počеше da govore:

"Evo šta ti moramo reći, sveti oče: ti znaš kako mi stradamo pod vlašću Porte, kako smo ugnjeteni, mi i naše porodice, naša vera i sama naša Crkva... Ti, naravno, to i sam znaš..."

"Da, tako je," saosećajno reče pustinjač, "šta to treba da znači?"

"Ti sigurno znaš i to," nastavi nepoznati, "da se rat Turaka sa Rusijom završio mirom, koji je za nas veoma povoljan, sada imamo mogućnost i slobodu da živimo hrišćanski... Ali, evo u čemu je nesreća, nema kod nas, u tvome zavičaju, episkopa. A može li biti Crkva bez episkopa, imamo li mi snage sami sobom da upravljamo? Ko će nas odbraniti od turske pljačke? Međutim, znamo tvoje rođake, znamo i tvoj život i zato smo te, oprosti nam što

smo to učinili bez tvog pristanka, izmolili za svog episkopa. Evo ti za to i turskog fermana, a uz njega je i povelja patrijarhova."

Nepoznati tada izvadiše papire i predadoše ih pustinjaku.

"Molim vas!", usprotivio se pustinjač smireno po

gnuvši glavu, a u stvari spreman da skače od radosti. "Zar ja da primim žezal pastirkog upravljanja kad nemam snage ni sam sobom da vladam? Zar ja da preuzmem na sebe breme apostolskog služenja kad osećam svoju sopstvenu nemoć i mnoštvo grehova? Ne, deco, odričem se onoga što premašuje moje snage! Osim toga, pustinja je za mene raj, dao sam zavet pred Bogom da ću umreti ovde..."

"Misli o sebi kako hoćeš, sveti oče," odgovarali su nepoznati, "a glas naroda je glas Božiji, volja vlasti je volja Božija! Ti znaš da je opšta korist pre naše pojedinačne. A na što ferman? Ne, oče, ne odriči se!... Crkva te zove. Ako te ništa ne dira, ni jadi naroda, ni naše porodične nesreće, zar za tebe ni nužda Crkve ništa ne znači?"

"Kad je tako," odgovori pustinjač na kraju, tek posle nekog razmišljanja, "pristajem."

"Dakle, oče, požuri!" primetiše gosti. "Što pre krenemo, tim bolje, nedaleko odavde na putu nas čekaju mule i pratioci."

Dok se pustinjač spremao i nešto stavljao u svoju vreću, nepoznati nisu prestali da ga požuruju. Na kraju počеше da se penju tom stazom ka samom vrhu stene: teška tuga i nejasan predosećaj pritiskali su grudi podvižnika, bio je žalostan zbog rastanka sa svojom pustinjom. Kad su se popeli tamo na sam vrh, nesrećnik nije hteo da ode, a da još jednom ne pogleda na lepote svoje surove pustinje. Sve troje su stajali na steni, a ispod njihovih nogu je ležala provalija... Pustinjač je bio tako neoprezan da je u razgovoru se nepoznatima, došao sa njima na najstrmiji deo stene. I tu ga snažan udarac u leđa zbaci u bezdan, a sa stene se satanski kikut razleže nad pustinjom.

Nesrećnik međutim, nije odmah umro. Bog mu je dao vreme za pokajanje i poslao mu je monaha iz susedne isposničke kelije. Nesrećnik koji je pao bio je potpuno izlomljen, lobanja mu je bila razbijena, krv je u potocima tekla iz rana, ali je, ipak, imao dovoljno vremena i snage da ispriča detalje iz svog života i iskušenja, i molio je monaha koji su ga poznavali da ga pominju i da se mole za njega. Na rukama monaha koji je plakao ispustio je dušu. Posle ovog svog užasnog iskušenja nije živeo više od tri sata.

Svetogorac koji je čuo za ovaj strašni slučaj, stojeći na litici sa koje je onaj nesrećnik pao, čudio se kako nesrećni monah nije odmah poginuo, pavši sa takve visine. "Sigurno je imao neke vrline zbog kojih ga Gospod nije ostavio da umre bez pokajanja," zaključuje autor pisama ovu povest (8, deo 2, pismo 11).

Iz pisama ovog Svetogorca, opet, očigledno je da se demoni ne boje uvek naših molitava, nego ponekad mogu čak i da podstiču naše nepravilne molitvene napore.

"Demon nije toliko moćan koliko je lukav i domišljat u iskušenjima," govori Svetogorac i navodi ovakvu priču. Kod njih u manastiru je živio neki ruski monah, koji je imao iskrenu sklonost ka molitvi, ali nije razumeo veličinu i važnost poslušanja, i počeo je da izbegava zajednička manastirska poslušanja i da se udaljava u šumu radi molitve. Pomisao mu je sve češće i češće ponavljala da je molitva svojstvo anđeoskog duha i hrana za dušu, a da je rad potreba svakodnevnog života, svetska i sujeta, tako se on sve više približavao samovolji, dok konačno nisu počele u njemu da se rađaju misli o uzvišenosti njegovog podviga i života.

Na kraju je počeo da mu se javlja svetli anđeo i da blagosilja njegov molitveni podvig. Najubedljivijim argumentima je hvalio njegovu molitvu i ponižavao bratsko poslušanje. Ne zna se čime bi se ovo završilo da na monahovljevo ponašanje nije obratio pažnju jedan Grk-podvižnik. On je podrobno ispitao ruskog monaha i uplašio se za njega, čuvši za njegova priviđenja. Onda mu je dao strogu pouku i rekao ovakve reči: "Upropastiće te demon, izludeće te zbog tvojih samovoljnih molitvenih podviga, molitva ti je na greh i omogućava demonu slobodan pristup ka tebi. Tebi se javlja satana, a ne anđeo. Ispitaj to ako hoćeš: ne odlazi u šumu, radi sa braćom, kelejni kanon čitaj u svojoj keliji, a kad se ovaj "anđeo" pojavi pred tobom nemoj obraćati nikakvu pažnju na njega i strogo se drži svoje molitve..." Još je mnogo toga u istom ovom duhu rekao podvižnik. ruskom monahu, da se ovaj ozbiljno uplašio i poslušao ga.

Tako je i uradio. Pošto je radio sa braćom otišao je u svoju keliju da se moli. I stvarno, "anđeo" se opet pojavljuje, ali starac na njega uopšte ne obraća pažnju, čak ga ni ne gleda. I "svetli anđeo" se razbesneo, umesto predivnog mladića svetlog kao munja odjednom se pojavi odvratni Etiopljanin sa očima koje su sijale kao oganj, i počeo da skače ispred brata koji se molio. Uzalud se ovaj krstio i češće klanjao, nadajući sa da će odagnati demona. No, ovaj nije odlazio i nije mu dopuštao da pročita kanon. Na kraju, monah je iz sve snage razbešnjen raspalio zlog duha brojanicama, a ovaj ga je svojom šapom udario po uhu i nestao kao dim. Od tada je nesrećni brat ogluveo i do dan-danas ništa ne čuje, pripoveda Svetogorac.

Odmah posle ove priče, autor pisama primećuje i to da su iskušenja monaha u pustinji još opasnija i zbog toga je na Svetoj Gori prihvaćeno pravilo da svako ko odlazi u pustinju na tihovanje odlučno odbacuje bilo kakva priviđenja i, sa smirenom svešću o svojoj ništavnosti i grehovnosti, odbija viđenja iz duhovnog sveta, ma kakve one bile. Dalje navodi sledeće slučajeve.

Pustinjak uzvišenog života i retkih podviga jedne noći se tiho molio u svojoj keliji. Odjednom se pred njim razlila zaslepljujuća svetlost i mladić anđeoske lepote se pojavio pred njim. Pošto je prihvatio pravilo da se kloni čulnih viđenja ma kakva ona bila,

pustinjak je mirno ostao na svom mestu i, moleći se, nije obraćao pažnju na priviđenje. Međutim, mladić nije nestajao. Ovo je začudilo pustinjaka tim pre što se ovaj koji se pojavio nije plašio ni krsta ni molitve.

"Ko si ti?" strogo ga na kraju upita pustinjak.

"Tvoj anđeo-čuvar," krotko odgovori pridošlica.

"Zašto si došao?" upita pustinjak.

"Naređeno mi je od Gospoda Boga," reče ovaj, "da te posetim u svom sadašnjem obliku i došao sam kod tebe."

"Meni to nije potrebno," primeti pustinjak, ustade i poče da se moli.

Anđeo nije nestao, i izgledalo je kao da se moli sa starcem koji se molio. Pustinjak nije shvatao kakva je ovo čudna pojava.

"Čime ćeš mu uveriti," upita pustinjak pridošlicu u nekoj nedoumici, "da si ti stvarno Božiji anđeo?"

"Čime god hoćeš," odgovori ovaj. "Ti znaš," nastavi anđeo, "da se demoni boje sile krsta i krsnog znamenja, a ja se ne bojim. Klanjam se Bogu, klanjam se, kao što vidiš, i krstu..." Tu se anđeo prekrsti i u dirljivom strahopoštovanju pade pred slikom krsta Hristovog. Pustinjak se pokoleba.

"Šta još tražiš od mene?" upita ga anđeo, podigavši se od zemlje. "Vidiš da ne samo da se ne bojim krsta nego mu se i klanjam: znači, ja sam tvoj anđeo-čuvar."

"Možda," spokojno reče pustinjak, "ali mi ipak nisi potreban u svom čulnom obliku, naši anđeli-čuvari su nevidljivi!".

"Dakle, još uvek mi ne veruješ?" anđeo ponovo upita pustinjaka.

"Nikada neću ni poverovati," odlučno odgovori starac. "Idi od mene sa Bogom, ma ko da si, makar i sam arhanđeo, nisi mi potreban u svom vidljivom obliku. Odvlačiš me od molitve, a već samo to dokazuje da nisi anđeo."

"Uzalud," usprotivio se ovaj, "neću otići od tebe zato što mi je naređeno da ostanem uz tebe."

"Kako hoćeš," hladnokrvno reče monah, "bez pitanja i saveta duhovnika neću da znam za tebe, idi od mene! Nisi mi potreban u ovom obliku," i monah stade na molitvu dok je anđeo postao nevidljiv, obećavajući da će se sledeće noći ponovo pojaviti na isti način.

Kada je svanulo monah ode kod svog duhovnika i ispriča mu za priviđenje. Duhovnik se zamislio: klanjati se krstu, krstiti se i ne bojati se molitve - to nije svojstvo demona. Međutim, duhovnik je zabranio pustinjaku i da govori i da se bavi priviđenjem ako se ono ponovi, već samo da se moli i da na obraća pažnju na to javljenje iz duhovnog sveta. Pustinjač je tako i postupio.

Međutim, radi razrešenja svojih nedoumica u pogledu monahovog priviđenja duhovnik se obratio jednom od staraca koji je ovde na Svetoj Gori poznat po iskustvu u sazrcateljskom životu, daru rasuđivanja i strogom razlikovanju demonskih predloga i zamolio ga je za savet: "Šta da radi monah prilikom sličnih pojava?"

"Ništa," odgovori ovaj, "da ne zna ni za šta drugo osim za sebe i za Boga."

"Šta ti misliš o klanjanju krstu mladića koji se javio: da li je on stvarno anđeo?" upita duhovnik starca.

"Možda jeste," odgovori ovaj, "ali je najverovatnije demon..."

"A to što se mladić ne boji krsta, ni celivanje krsta?" primeti duhovnik. "Šta kažeš na to?"

"Isto što i za samo priviđenje," odgovori starac. Posle nekog razmišljanja nastavi:

"Ti naravno, znaš i slažeš se sa tim da je, što je naš put ka Bogu na većoj visini, time je i opasnija i suptilnija naša borba protiv satane. Da bi pokazao u nama Svoju silu i ujedno razobličio nemoć satane, Bog satani ponekad dopušta da dejstvuje i da se bori protiv nas, kao što samo on lukavi hoće i može. Zbog toga što Bog to dopušta i sam krst za zlog duha može da ne bude strašan, da ne bude strašno ni sve ono što je u drugim slučajevima za njega grozno i ubistveno, kao Božiji gnev.

"Šta preostaje pustinjaku da radi ukoliko se priviđenje ponovi?" upita duhovnik starca. "Možda mu se stvarno javlja anđeo."

"Makar da onaj ko se pojavi uzme oblik i Samog Hrista," reče starac, "ne treba obraćati pažnju. Po Vaznesenju Gospodnjem za nas je korisnija vera u Njega nego bilo kakvo priviđenje. Ovde se traži samo jedno: da ne obraćamo pažnju na javljenje nego da se bavimo svojim poslom, to jest molitvom. Neka se javlja i anđeo - to nije naša stvar? Mi imamo posla i molitvene odnose sa Bogom, sa našim Vladikom i Gospodom; a anđeo nije više nego Njegov rob i sluga... Prosudi sam: da li je dobro prekinuti razgovor sa Gospodom i baviti se Njegovim slugom? Ako se tvom monahu stvarno javlja anđeo Božiji neka ga ne prima! Anđeo se nikada neće uvrediti našom nepažnjom prema njemu za vreme molitve zato što on zna Božanstvenu važnost naših molitvenih odnosa sa Bogom i ne samo da nas nikada neće odvlačiti od njih, nego, naprotiv, još treba da nas podstiče da ih stalno izvršavamo. A ako anđeo bude ogorčen našim neobraćanjem pažnje na njega i ako nas bude ometao u molitvenim razgovorima sa Bogom - takav anđeo makar i kada bi

sav bio u krstovima, a ne samo celivao krst, ne primaj ga: on je neprijatelj!.. Dakle, moj savet je isti: ne samo da se ne primaju nego se, čak, ne smeju ni želiti čulna javljenja iz duhovnog sveta, zato što nam one nisu ni potrebna ni korisna, a opasnosti ima nebrojeno mnogo. A iz naše mislene borbe dobro znamo kakav je satana u bestidnosti razvratnih pomisli koje nam našaptava, i jasno znamo kako su svetli, čisti i neporočni anđeli u javljanju mirnih i spokojnih misli u našem srcu, dok nas satana, naprotiv, opsega svim mogućim prljavštinama gordih, sebičnih i bludnih maštarija, pomamom gneva. Šta još da se kaže? Zbog čega je potrebna čulno javljenje anđela ili satane kada ih dobro znamo i bez toga?"

"Da bih te uverio u ispravnost mojih reči", nastavi starac, "odnosno u to da ne treba prihvatati priviđenja zato što su ona opasna, slušaj šta ću ti reći o jednom mom susedu - pustinjaku. Njemu se noću, samo što bi stao na molitvu, činilo da se krst koji je visio u prednjem uglu kelije odjednom obasjava zaslepljujućom svetlošću, blistavijom od sunca. Ovo sijanje krsta je tako delovalo na srce molitvenika da je on bio van sebe od radosti. Kada mi je sused ovo poverio, ja sam odmah ovo javljenje pripisao demonskom lukavstvu, međutim, poželeo sam da ovo priviđenje proverim iskustvom. Radi toga sam se baš i uputio na jednu noć kod suseda.

"Čuj, brate," rekoah domaćinu, "mislim da će meni zbog mog nedostojanstva biti nevidljiva svetlost koja dolazi od tvog krsta, zbog toga, kad po običaju primetiš ovo čudo reci mi." Domaćin reče: "Dobro." I mi ćutke počesmo da se molimo u dubokoj tami pustinijske večeri. Nije prošlo ni sat vremena kad moj domaćin likujućim glasom uzviknu: "Oče! Svetlost dolazi od krsta, ne mogu čak ni da gledam u njega... Radost mog srca je neopisiva... Ja sam van sebe od ushićenosti ovim priviđenjem, od toplote Božanstvene svetlosti!" "Prekrsti se!", prošaptao sam mu. "Ne mogu, oče," zavapi on "od radosti sam toliko onemoćao da ne mogu ni ruke da podignem!" "Nesrećniče," gorko rekoah i bacivši se prema njemu prekrstih ga "do čega si doveo sebe svojom nesmotrenošću i gordošću! Ima li još svetlosti ili je više nema?" upitah zatim suseda. "Ničega nema," odgovori ovaj, "sada je mračno kao ranije." Vidiš šta se sa nama dešava, napomenu starac duhovniku..."

"Kada mi je duhovnik ispričao o svome razgovoru sa starcem", govori autor pisama, "setio sam se svetog Nikite Kijevskog zatvornika (proslavlja se 31. januara). I ovog otšelnika su iskusni podvižnici upozoravali na satansko iskušenje u koje je upao. Nikiti se javio tobože anđeo, i Nikita je od njega zatražio da se prekrsti, pomoli i pokloni pred ikonom u keliji. Tobožnji anđeo je tako učinio. Da nije to uradio, zatvornik bi odmah ispod svetlog priviđenja prepoznao dejstvo anđela tame. Znači, ima takvih iskušenja gde Bog dopušta satani da deluje tako da ga privremeno ni molitva ni krst ne plaše i ne uznemiravaju. Naravno, ovo su već nedokučivi putevi Božiji. Iz ovoga se može zaključiti samo jedno: da sve ono što Gospod čini sa nama, bez obzira na ono što dopušta satani, jeste radi toga da bismo mi, prolazeći kroz razne stepene iskušenja, u svom iskustvu proživeli istinitost Njegovih reči: *"Jer se sila Moja u nemoći pokazuje savršena"* (2. Kor. 12, 9). (8, d. 2, pismo 3).

Starcu Ilarionu Gruzinu desilo se sledeće (ovaj otac se podvizavao na Svetoj Gori u devetnaestom veku), kada je živeo u potpunom zatvorništvu na kuli, nikoga nije primao i nikuda nije izlazio, demoni su vodili protiv njega najljuću borbu. Jednom prilikom su neki hodočasnici probali da se uvuku kroz prozor da dobiju od njega blagoslov, ali se starac i od njih sakrio. Démoni su, pak, ovo što se desilo iskoristili za svoje ciljeve i izvršili svoj napad. Jednom su se, javivši se kao hodočasnici, uvukli kroz prozor i počeli da govore starcu da su bili prinuđeni da pribegnu ovome zato što on nikoga ne pušta, a oni veoma žele da vide svog zemljaka. Radi njega su, navodno, doputovali iz daleke zemlje da bi se posavetovali sa njim o raznim stvarima. Misleći da su oni stvarno hodočasnici, on je stupio sa njima u razgovor, a to je sve što je demonima i bilo potrebno. Oni zapodeše dugu besedu o nesreći svoga naroda i Crkve, a na kraju jako izvrgnuše ruglu starca i tako ga pretukoše da je on dva meseca ležao bez glasa (15, str. 56).

Ovakvim jakim iskušenjima, koja često imaju dugotrajne teške posledice, podvrgavaju se ne samo monasi i otšelnici koji vode usamljeni život, nego i Hrišćani u svetu kada nerazumno uzimaju na sebe velike podvige. Ovim svojim naporima oni razdražuju demone, ali zbog toga što su njihovi podvizi nepravilni oni ne donose ono glavno, t.j. smirujući telo ne smiruju dušu nego čine da u njoj neprimetno zavlada gordost i umišljenost. Takve revnitelje, koji revnuju ne po razumu, blagodat Božija ne čuva nego im dopušta da radi urazumljivanja budu prevareni i ismejani od zlih duhova da bi ih kroz ovo smirila.

Sv. vladika Ignatije opisuje ovakav slučaj iz svog doba: dolazio je u Aleksandro-Nevsku lavru kod oca Joanikija radi duhovnih pouka neki vojnik (a u to vreme se i sam Sv. Ignatije obraćao ovom nastavniku radi duhovnih saveta). On se zvao Pavle, bio je novoobraćeni raskolnik, a prethodno je bio čak i nekakav nastavnik kod raskolnika, jer je bio pismen čovek. Pavlovo lice je sijalo od radosti. Međutim, on se, iz vatrene usrdnosti koja se u njemu razgorela, predao neumerenom i spram svog tela neodgovarajućem podvigu, nemajući pritom dovoljno znanja o duševnom podvigu.

Jedne noći Pavle je stajao na molitvi. Odjednom se oko ikona pojavila svetlost u obliku sunca i, usred svetlosti, golub koji je bleštao od beline. Od goluba se začuo glas: "Primi me, ja sam Sveti Duh i došao sam da načinim u tebi svoju obitelj." Pavle je radosno pristao. Golub je ušao u njega kroz usta, i Pavle izmučen postom i bdenjem odjednom u sebi oseti izuzetno jaku bludnu strast: on ostavi molitvu i otrča u javnu kuću.

Njegova strast je postala nezasita. Sve javne kuće i sve bludnice koje su mu bile dostupne, postale su njegov stalni brlog. Na kraju se osvestio. Svoju obmanu demonskim priviđenjem i oskrnavljenost posledicama prelesti je izložio u pismu jeroshimonahu Leonidu. Sam Sv. Ignatije je imao prilike da pročita ovo pismo.

"Mora se napomenuti," govori Sv. Ignatije, "da pali duh, želeći da zavlada Hristovim podvižnikom, ne deluje zapovednički nego traži način da čoveka navede da pristane na

predloženu prelest i, posle dobijanja pristanka, zavlada onim ko je dao pristanak... a Sveti Duh, sa neograničenom vlašću, kao Bog, dolazi onda kada čovek, koji se smirio i unizio sebe, uopšte ne očekuje Njegov dolazak. Duh Sveti odjednom menja um čovekov, menja srce čovekovo. Svojim dejstvom, On obuima svu volju i sve sposobnosti čoveka koji ne može čak ni da razmišlja o dejstvu koje se u njemu dešava" (9, t. 5, str. 4950).

A evo slučaja koji se dogodio sasvim nedavno, njega je ispričao jedan kaluđer. Ova tragična priča se desila njegovom rođenom bratu, sa kojim je on ne tako davno postao vernik, počeli su da idu u hram, da zajedno idu na hodočašća po svetim mestima, da borave u manastirima. Braća su počela da čitaju Svete Oce i da tvore Isusovu molitvu. Međutim, očigledno je da je brat ovoga kaluđera u ovim vežbama skrenuo sa pravog puta i pao u gordost, zbog čega se desilo sledeće: jednom kada je bio sam u kući i bavio se molitvom pred njim se pojavio odvratni demon i počeo da ga ometa u molitvi, brat se nije uplašio nego je hrabro stupio sa njim u razgovor. Počeo je da nagovara demona da se pokaje i počeo da mu govori o neizrecivoj milosti Božijoj i o tome da, čak, i njega (demon) Bog može da pomiluje, ako se on (demon) pokaje. I još nešto je savetovao demonu u istom tom duhu. Demon je, tobože, pažljivo slušao, zatim se ozbiljno zamislio, i na kraju, počeo da se pravi da se kaje, počeo je da se moli, da uzdiše, klanjao se pred ikonom i uopšte, čitavim svojim izgledom je odavao duboku skrušenost i pokajanje zbog svih zala koje je učinio, ispoljavajući žudnju za brzim pomilovanjem. Brat je očarano pratio njegova dejstva (očigledno likujući u sebi). I, gle, ubrzo, na demona silazi kao neki svetli oblak, kao neka svetlost, kao neka blagodat, i on se pred mladićevim očima pretvara u svetlog anđela. I taj anđeo počinje vatreno da zahvaljuje bratu, da mu se klanja do zemlje, naziva ga svojim spasiocem zato što je on, zahvaljujući njegovoj reči, spasen, opet je postao svetli anđeo. Demon mu, potom, predlaže da postane njegov svagdašnji verni čuvar, da uđe u njega i da ga uvek čuva i pomaže mu svojom preporođenom anđeoskom silom. Brat je u neopisivom ushićenju, van sebe je od sreće, i - pristaje! Lažni anđeo ulazi u njega, i... brat odmah postaje besomučan, počinje da viče, da psuje strašno, da lomi ikone, da ih izbacuje kroz prozor i čini druge užasne stvari. Sada se taj mladić nalazi u psihijatrijskoj bolnici. Ponekad živi kod kuće sa roditeljima, ali kada se bolest pogorša moraju da ga voze u bolnicu, jer tada čini odvratne postupke. Međutim, kada mu biva bolje može pomalo i da se moli. Njegov bratkaluđer je u mnoge manastire poslao molbu da se mole za njegovog nesrećnog brata.

A evo primera kako istinsko smirenje lako izbegava slične zamke.

Nekom bratu se javio đavo, preobrazivši se u anđela svetlosti i rekao mu: "Ja sam arhangel Gavriilo, poslan sam tebi." Monah je na to odgovorio: "Pazi! Da ti slučajno nisi poslat nekom drugom, zato što sam ja nedostojan da mi se šalju Anđeli." Đavo je istog trenutka nestao.

Starci su govorili: "Ako ti se zaista javi Anđeo, nemoj ga primiti lakoverno nego se smiri govoreći: ja živim u gresima i nedostojan da vidim Anđele" (11, str. 480, str. 134).

Pričali su za drugog starca da je tihovao u svojoj keliji, trpeći demonska iskušenja. Njemu su se, očigledno, javljali demoni, ali ih je on prezirao. Đavo videći da ga je starac pobedio javio mu se i rekao: "Ja sam Hristos!" Starac zatvori oči. Đavo mu ponovi: "Ja sam Hristos, zašto si zatvorio oči?" Starac odgovori: "Ne želim da vidim Hrista ovde nego u budućem životu." Posle ovoga đavo se više nije javljao (11, s. 481, str. 135).

Treba napomenuti da se sveti Anđeli od Boga javljaju samo onim smirenim i krotkim Hrišćanima koji se već nalaze van opasnosti da postanu gordi, padnu u sujetu i ovim sebi smrtno naškode.

Jednom, kada je sveti Makarije Veliki sedeo u svojoj keliji, pojavio se Anđeo, od Boga poslat i rekao: "Makarije! Ne boj se napada nevidljivih neprijatelja zato što te naš blagi Vladika neće ostaviti i neće prestati da te podržava, budi hrabar, budi čvrst, smelo pobeđuj odvratna načala i vlasti: međutim, nemoj se nikada ponositi svojim delima da te Božanstvena pomoć ne bi napustila, i da ne bi pao iznenada." Blaženi Makarije je, sav obliven suzama, odgovorio: "Čime da se ponosim kada se moja duša kao razvratna bludnica hrani smradom nečistih pomisli koje donose demoni."

Do tako dubokog smirenja, govori Sv. Ignatije (Brjančaninov), došao je prepodobni dubokim samoposmatranjem koje mu je bilo dato u umnom delanju. U sebi je video čovekov pad i čovekovo opštenje sa demonima (11, s. 284, str. 8).

"Čovek koji se još nalazi u oblasti telesnog mudrovanja," piše Sv. Ignatije, "i nije dobio duhovni vid da bi video palu ljudsku prirodu, ne može da ne pridaje neki značaj svojim delima i da ne priznaje da ima neke vrline, ma koliko da takav čovek izgovara smirenih reči o sebi i ma kako da spolja izgleda smiren. Istinsko smirenje nije svojstveno telesnom mudrovanju i nemoguće ga je steći telesnim mudrovanjem: smirenje pripada duhovnom rasuđivanju".

Prepodobni Marko Podvižnik govori ovako: "Oni koji ne smatraju sebe dužnicima u pogledu svake zapovesti Hristove, poštuju Božiji zakon samo telesno, ne razumejući ni ono što govore niti ono na šta se oslanjaju: zato i misle da ga ispunjavaju delima."

Iz reči prepodobnog Oca je očigledno da se onaj ko misli da ima bilo kakvo dobro delo nalazi u stanju samoobmane. Ovo stanje samoobmane služi kao osnova za demonsku prelest: pali anđeo u gordosti Hrišćaninovo nalazi utočište i njoj lako pridodaje svoju obmanu, a posredstvom obmane potčinjava čoveka svojoj vlasti, bacajući ga u takozvanu demonsku prelest.

Iz gore navedenih iskustava je očigledno da nijedan od onih koji su bili obmanuti nije za sebe smatrao da je nedostojan pojave anđela, a to znači da je mislio da ima neke vrline. Telesni i duševni čovek ne može ni da sudi o sebi drugačije."

Dakle, ne sme se imati poveranja u svaku naizgled dobru pojavu ili poriv, nego treba precizno razlikovati istinsko, hrišćansko, jevanđeljsko dobro od dobra lažnog, koje je štetno po dušu čovekovu i koje čoveka udaljava od Boga.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO SE JEVANĐELSKO DOBRO RAZLIKUJE OD LJUDSKOG DOBRA?

Ljudi koji ne shvataju duhovne osnove života i onoga što se dešava u svetu sude o ljudskim delima površno, oni delatnost čovekovu dele na očigledno zlu, sa jedne, i na dobru i pohvalnu, sa druge strane, samo po njenom spoljašnjem ispoljavanju, koristeći se, pritom, veoma neodređenim i nepostojanim - svetovnim merilima za razlikovanje dobra i zla. Svet, pak, sam u sebi nema istinu koja bi mu otkrila pravu vrednost stvari, jer samo jedan jedini zakon daje jasno određenje toga šta je greh, a šta je dobro. To je jevanđeljski zakon. Zakoni ovog sveta ponekad, u nekim svojim aspektima, mogu da liče na hrišćanski zakon, ali to je samo naizgled: oni se, ustvari, potpuno razlikuju.

Iako se čovek posle svog pada u potpunosti potčinio grehu i postao izopačen, bolestan i ozlobljen, ipak su se u njemu još sačuvala semena prirodnog dobra koja je u njega prilikom stvaranja zasejao Tvorac, premda ona više nemaju onu prvobitnu čistotu i svetost, nego su oskvrnjena otrovom greha. Međutim, ovakva prirodna ljudska "istina", koja je oskvrnjena nečistotom greha, ne može čoveka da nauči istinskom dobru, ne može da oživi i isceli dušu njegovu...

Neverujući ljudi čine mnogo lepih, naizgled pohvalnih dela, čine mnoga dobra dela, podvige milosrđa, ljubavi, samopožrtvovanja, ponekad čak daju i svoj život za svoj narod ili za svog bližnjeg, daju poslednji komad hleba gladnom,

pomažu jedan drugom u nevolji, žrtvuju svoju imovinu na razna dobra dela, čine začuđujuća, čak i herojska dela - i za ovo ima mnogo potresnih primera. No, sva ova dobra dela ukoliko nisu zasnovana na Jevanđelju, ukoliko ne izrastaju iz dubine verujuće hrišćanske duše, sva ona iako su hvale vredna, u suštini su nečista i oskvrnjena padom, i

nemaju pred Bogom onu vrednost koju mu pripisuju ljudi. Ovu važnu istinu mnogi ljudi danas nikako ne mogu da prihvate. Čuvši ovo što je rečeno, mnogi su u nedoumici, mnogi se vređaju, mnogi se gaeve.

I stvarno, čudno zvuči, čovek čini uzvišeni podvig, žrtvuje svoj život radi bližnjeg, umire zbog toga da bi drugi mogao srećno da živi, i zar je za dušu takvog heroja uopšte moguće sumnjati da je spasena? Zar ovakav čin čovekov ne spira sve njegove grehove? Zvuči surovo, međutim, pogledajmo čitavu stvar sa druge strane: ako ovaj junak nije bio junak Hrista radi, ako nije živio po učenju Jevanđelja, ako nije iz hrišćanske vere crpeo snagu za svoje podvige, ako se ovo samožrtvovanje nije vršilo Hristovom silom i ne u Ime Božije, onda bi ispalo da čovek može da se spasi i bez iskupljenja koje je savršio Hristos, onda to bi značilo da se u samom palom čoveku sačuvala ona sila i čistota koje su dovoljne da on sam sebe oživi, da on sam sebe iščupa iz lanaca greha. Onda - zašto je bila potrebna strašna Golgotska Žrtva, čemu onda učenje Hristovo, Jevanđelje i Crkva? Čemu tajne molitve, hrišćanski podvizi? Tada bi bila dovoljna samo naša želja i napor volje, čak ni vera onda ne bi bila potrebna...

Stvar je u tome što nije isto činiti dobra, prekrasna i pohvalna dela, i činiti dela vere radi! Dobra dela koja se čine bez vere, bez Boga, posvećena su ovom svetu od ovog sveta i dobijaju platu: slavu, čast i poštovanje. Ona su tuđa večnoj nebeskoj slavi. A dela vere imaju unutrašnju posvećenost Bogu, čine se sa molitvom, sa obraćanjem Bogu, u što većoj tajnosti, da ih zna samo Bog, takva dela ostavljaju manji spoljašnji utisak, ali ih zato prima Gospod i darovaće za njih slavu u budućem životu.

I uopšte, nepravilno je smatrati da spasenje duše i nasleđivanje Carstva Nebeskog direktno zavisi od naših dobrih dela. Bog miluje čoveka i spasava ga ne zbog njegovih dobrih dela, nego zbog njegovog vernog, skrušenog i smirenog srca. Naravno, ova vera ne sme biti bez dela, a ona to ni ne može biti, ona će se obavezno ovaplotiti u konkretna dela, i ova dela će obavezno biti veoma dobra i sveta, jer tim delima vernika uči Sam Gospod.

Zbog toga je nepravilno propovedati ljudima apstraktno dobro, učiti ih da vole bližnjeg, da budu milosrdni i dobri, ne govoreći im pritom o tome da oni to nikako ne mogu da učine pravilno, sveto i bogougodno bez jevanđeljskog učenja, bez Crkve, bez blagodat Svetog Duha, koju mogu da dobiju samo u hramu kroz Svete Tajne. Ako se to ne govori, ljudi će misliti da ukoliko to požele mogu sami odlično da reše svoje probleme bez Crkve, bez Svetih Tajni, bez blagodat Svetog Duha, bez Hrista.

U svetu se često čine dobri postupci, međutim, loši još češće. I gresi sveta često su istančaniji i raznovrsniji nego dobra dela u njemu. Svetovni gresi su tako blizu svetovnog dobra da među njima kao da i nema suštinske protivrečnosti. Jedan isti čovek kojeg svi hvale za njegova dobra dela u istom trenutku čini mnoštvo odvratnih dela na koja niko ne obraća pažnju. Svetovni junak u jednom trenutku čini neki zadivljujući samožrtveni postupak, a pre i posle njega čini nešto vrlo podlo i nisko.

Takve su vrline ovoga sveta: ovde su ljubav i mržnja jedno pored drugog: samopožrtvovanje, junaštvo i milostinja, odmah pored egoizma, samoljublja i oholosti. U stvari i jedno i drugo se zasniva na pogubnim strastima. Dobro tamo kao da postoji radi toga da bi davalo senku i veću slast grehu, izoštravalo ukus za njega. Svetovno dobro svojim korenima crpe prljavu vodu, gorde i sujetne pomisli istog trenutka zaglušuju svako iskreno i, u izvesnoj meri, uzvišeno stremljenje duše.

Sv. Ignjatije govori: "Delatelj ljudske pravde je pun umišljenosti, uobraženosti i samoobmane; on propoveda i trubi i o sebi i o svojim delima, ne obraćajući nikakvu pažnju na zapovest Gospodnju koja to zabranjuje (Mt. 6, 118). Mržnjom i osvetom plaća onima koji bi se usudili da otvore usta radi osnovanog i dobronamernog protivrečenja njegovoj istini, smatra sebe dostojnim i predostojnim zemaljskih i nebeskih nagrada. Nasuprot tome, delatelj Jevanđeljskih zapovesti je uvek pogružen u smirenje: poredeći svoje ispunjenje svesvetih zapovesti sa njihovom uzvišenošću i čistotom, on stalno priznaje da je ovo izvršenje krajnje nedovoljno i nedostojno Boga, on vidi da zaslužuje prolazne i večne kazne za svoje grehe, za neraskinuto opštenje sa satanom, za pad, koji je zajednički svim ljudima, i, na kraju, za nedovoljno i, često, nepravilno ispunjavanje zapovesti" (9, t. 5, str. 36).

"Dođe li ti neka blaga misao, ti pričekaj, nikako se nemoj ustremiti da je ispuniš brzo i nepromišljeno. Osetiš li u svom srcu neku blagu sklonost, pričekaj; nemoj da te to obuzme. Uporedi je sa Jevanđeljem. Razmotri, da li su tvoja dobra misao i tvoja dobra sklonost srca u skladu sa svesvetim učenjem Gospodnjim. Ubrzo ćeš uvideti da nema nikakve saglasnosti između jevanđeljskog dobra i dobra pale prirode. Dobro pale prirode je pomešano sa zlom, i zato je i samo to dobro postalo zlo, kao što ukusna i zdrava hrana postaje otrov kada se pomeša sa otrovom. Čuvaj se da ne činiš dobro pale prirode! Čineći ovo dobro produbićeš svoj pad, razvićeš u sebi umišljenost i gordost, dostići ćeš najveću sličnost sa demonima. Nasuprot tome, čineći jevanđeljsko dobro, kao istinit i veran učenik Bogočovekov postaćeš sličan Bogočoveku" (9, 7, 5, str. 35).

U svakom delu je važno pogledati u dubinu srca, u tajne odaje naših skrivenih pomisli. Svako delo, pre nego što se rešimo na njega, treba da bude odmereno i ocenjeno našim unutrašnjim merilom: u nama se svagda zbiva ono što liči na nekakvo tajno savetovanje - srce govori svoje "za" i "protiv", um govori svoje "za" i "protiv", osećanja, telo, naše strasti, navike i slabosti, sve ovde daje svoju reč "za" i "protiv", i ako se na ovom unutarnjem savetovanju donese pravedan sud, čovek će delo učiniti po Hristovom zakonu, na spas svoje duše. Ako, pak, čovek bude postupio po lukavosti neke strasti, sa tajnom pomišlju da se nahrani neka strast, onda će delo koje učini, bez obzira na to kako ono spolja izgledalo lepo, duši naneti štetu i neće joj doneti nikakvu korist. Svaki, i najmanji postupak ili korak naš, uvek činimo iznutra ga posvećujući u nečije ime, činimo ga ili radi zemaljskog ili radi nebeskog, ili radi Božijeg ili radi ljudskog. I često samo ovo posvećenje,

ova namera ima veći značaj nego spoljašnje delo koje se čini, jer su u toj nameri i posvećenju u njemu se sadrži i sva vrednost onoga što činimo pred Bogom.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KADA NAŠA REVNOST ZA HRIŠĆANSKE PODVIGE NIJE UGODNA BOGU?

Drvo vrlina koje nije ukorenjeno u životvornom i dubokom tlu Hristovih zapovesti svagda biva iznutra izjedeno i rastočeno crvom taštine i licemerja. Mi često, ni sami to ne bivajući svesni, podsticaje i snagu za vršenje vidljivih i značajnih dela dobijamo od tajne želje da steknemo pohvalu i slavu od ljudi. Ova želja tako duboko leži u nama, i tako se često i svuda sreće u ljudima da se sa pravom može reći da retko koje naše delo biva čisto od ove licemernosti. Nj u je veoma teško uočiti u sebi. No, kada se situacija oko nas promeni, kada odemo iz sredine u kojoj su se naši podvizi ljudima koji nas okružuju činili uzvišenim i izazivali njihovu pohvalu na naš račun, odmah se pokazuje da zajedno sa tim naglo opada i naše interesovanje da te svoje podvige nastavimo. Mnogi su to jasno primećivali kada odu U manastir: manastirska samoća i "monotonost", odsustvo pažnje ljudi iz sveta, bivšega mirjanina, koji je do dolaska U manastir u svetu živeo podvižnički, vrlo često nagnaju da se ostavi svojih predašnjih podviga. I uskoro on jedva i na jedvite jade nosi čak i najjednostavnija poslušanja, težak mu je i najmanji trud, nestrpljivo stoji na molitvi u hramu i t. sl. Međutim, kada se u manastir dođu gosti, kada se pojavi mnoštvo novih lica (na primer, na velike praznike dolaze vernici-mirjani), ovaj iskušenik odjednom nekako kao da oživljuje, postaje bodar i energičan, nema u njemu više nikakve tromosti, spreman je da učini sve što mu se naloži. Šta je uzrok takvoj promeni raspoloženja? Zar nije u tome što mi, podvizavajući se u okruženju mnogih ljudi, iz njihove pažnje i pohvale crpimo onaj sok i energiju, koja iznutra hrani i pokreće svu našu svetovnu, grehovnu delatnost, a to je - gordost žitejska, iz koje vrlo često izrasta i naša revnost za podvige, i mnogo toga drugog što navodno činimo Boga radi. A koliko je samo puta Sam Gospod Isus Hristos upozoravao Svoje učenike i Svoje sledbenike da se čuvaju ovog licemerja, da ne čine blagočestiva dela da bi ih ljudi videli, nego tajno, pred Ocem Nebeskim.

Veoma poučne priče o ovome sreću se u Otačniku.

Ava Jevstatije je pričao o sebi: "Dok sam živeo u svetu nikada nisam okušao hranu pre zalaska sunca. Kada sam sedeo u prodavnici nisam ispuštao knjigu iz ruku: moji robovi su

prodavali i primali robu, a ja sam neprestano čitao. Sredom i petkom sam delio milostinju siromašnima. Kada bi zvona počela da zvone, žurio sam u crkvu i niko pre mene nije u nju stizao. Kada sam izlazio iz crkve pozivao sam sa sobom uboge, koji su tu bili, u svoj dom i oni su sa mnom delili trpezu. Kada sam stajao u crkvi na bdeniju, nikada nisam zadremao i smatrao sam sebe za velikog podvižnika. Svi su me slavili i poštovali...

Kada mi je umro sin, od velike tuge sam se razboleo i jedva sam se oporavio. Posle toga sam se podvizavao koliko sam mogao i nisam se više doticao svoje žene: živeo sam sa njom kao sa duhovnom sestrom. Kada bi se desilo da vidim monaha iz skita, pozivao bih ga u svoju kuću da podeli hleb sa mnom. Ove monahe sam pitao za čuda koja čine sveti starci i malo po malo u meni se pojavila želja za monaštvom. Svoju ženu sam odveo u ženski manastir, a sam sam pošao u skit kod ave Jovana kojeg sam poznavao. Od njega sam primio monaški postrig. Blaženi je osim mene imao još dva učenika.

Svi su me, videći da sam naročito usrdan u crkvi, veoma poštovali.

U skitu sam proveo oko pet meseci i veoma je počeo da me uznemirava demon bluda, podsećajući me ne samo na moju ženu nego i na robinje koje sam imao u svom domu. Borba mi nije davala da predahnem ni za trenutak. Svetog starca sam gledao kao đavola i njegove svete reči su mi izgledale kao strele koje me ranjavaju. Kada sam stajao u crkvi na bdeniju nisam mogao da otvorim oči od sna koji me je obuzimao, tako da sam ne jednom, nego nekoliko puta padao u očaj. Mučio me je i demon proždrljivosti, mučio me je toliko da sam često uzimao ostatke hleba i tajno jeo i pio. Ne treba mnogo govoriti, pomisli su me navodile da izađem i pobegnem iz skita, da odem na istok, nastanim se u gradu u kojem me niko ne poznaje i da se tamo predam bludu ili oženim. Pošto sam u takvoj opsednutosti prljavim i lukavim pomislama proveo petnaest meseci, jednom sam sanjao kako se nalazim u Aleksandriji i dolazim da se poklonim svetom apostolu Marku. Kad: gle! Odjednom me je susrelo mnoštvo Etiopljana. Oni me uhvatiše i okružiše, pa kao da se razdeliše na dve grupe. Donesoše crnu zmiju, njome mi svezaše ruke, a drugu zmiju saviše u krug i staviše mi je oko vrata: još su mi druge zmije stavili na ramena i one su mi se pripile uz uši, a zmijom su me takođe i opasali. Zatim dovedoše žene Etiopljanke koje sam nekada imao u svom domu i one počеше da me ljube i da mi pljuju u lice. Njihov smrad mi je bio neizdrživ! Zmije počеше da mi jedu noge, lice i oči, a Etiopljani koji su stajali oko mene otvoriše mi usta i guraše u njih kašikom nešto ognjeno, a zatim me napojiše vrelom smolom sa sumporom...

Budući da sam od ovih priviđenja vikao u snu, braća su došla i probudila me. Bio sam sav obliven suzama. Ustavši, požurio sam kod prepodobnog starca i, pavši pred njegove noge, ispričah mu sve po redu. Starac mi je objasnio značenje svih mučenja koja sam video i naveo mi je njihov razlog - moje strasti i skrivene pomisli. Zatim reče: znaj, sine moje, da su dobra dela koja si činio u svetu bila pomešana sa uznošenjem i gordošću. Tvoja bdenja, tvoj post, tvoji stalni odlasci u crkvu, milostinja koju si davao, sve je to činjeno pod

uticajem ljudske pohvale. Zbog toga ni đavo tada nije hteo da te napada. Danas, pak, videvši da se se naoružao protiv njega on je ustao protiv tebe. Starac mi je zaveštao da uvek govorim o pomislima koje me uznemiruju i poučivši me tako, pustio me je da idem. Od tada sam počeo da otkrivam svoje pomisli i da budem potpuno spokojan (11, str. 102-105).

U napomeni uz ovu povest Sv. Ignatije govori: "Monaški podvig se zasniva na istinskom smirenju, sjedinjenom prirodno sa odricanjem od svog "ja" pri čemu monah uznosi Boga nad čovekom i svu nadu na spasenje polaže u Boga. Nasuprot tome, podvig mirjanina, koji se sastoji od spoljašnjih dela, prirodno neguje svoje "ja" i uznosi čoveka nad Bogom. Zbog toga vidimo da su mnogi grešnici stupivši u monaštvo postali veliki Sveci, a da su poznati podvižnici iz sveta, stupivši u monaštvo, pokazali vrlo umeren uspeh, a neki su, čak, i propali."

"Treba ispitati," govori sveti Jovan Lestvičnik, "zbog čega mirjani koji su provodili svoj svetovni život u bdenju, postu i podvižništvu, kada pređu u monaški život, na poprište duhovnog iskustva, daleko od očiju ljudskih, ostavljaju svoje ranije nečasno i lažno podvižništvo. Video sam mnogo raznorodno drveće vrlina koje su zasadili mirjani, a koje se hrani taštinom kao gnojem sa đubrišta, koje se gaji da bi ga drugi videli i koje se hrani gnojem pohvala ljudskih.

Ovo drveće se, budući presađeno na pustu zemlju (monaštva) koju ne posećuju mirjani i u kojoj nema smradne vode taštine, odmah osuši. Drveću koje je vaspitano u svetovnoj ugodnosti nije svojstveno da raste i donosi plod na surovom tlu monaštva" (Lestvica, beseda 2).

U Konstantinopolju su živela dva rođena brata. Bili su vrlo pobožni i mnogo su postili. Jedan od njih je otišao u Raifu, odrekao se sveta i zamonašio se. Posle nekog vremena njegov brat mirjanin je poželeo da poseti monaha. Došao je u Raifu i ostao sa monahom neko vreme. Primitivši da monah jede u devet sati (tri popodne) on se sablaznio i rekao mu: "Brate, kada si živeo u svetu, nisi dozvoljavao sebi da jedeš pre zalaska sunca". Monah mu odgovori: "Kada sam živeo u svetu hranio sam se taštinom, slušajući ljudske pohvale: one su mi olakšavale težinu podviga posta."

Jedan brat je došao na Hermejsku goru kod ave Teodora, starca velikog života i dobrodetelji, i rekao mu: "Oče, šta da radim? Duša mi propada." Starac će na to: "Zašto tako, sine moj?" Brat odgovori: "Kada sam vodio život mirjanski, mnogo sam postio i vežbao se u bdenju imao sam obilne suze i umilenje, osećao sam revnost u sebi, a danas, pak, kada sam se odrekao sveta i postao monah, ne vidim više u sebi nijednu vrlinu."

Starac mu reče: "Veruj mi, sine moj, to što si napredovao u svetovnom životu napredovao si zbog gordosti i ljudske pohvale, oni su ti pomagali, delujući u tebi prepredeno. Tvoje delanje nije bilo ugodno Bogu i đavo te nije uznemiravao i nije se borio protiv tebe i nije

ometao tvoj uspeh. A danas, kada vidi da si krenuo u rat protiv njega, on se naoružao i krenuo protiv tebe. Ali, Bogu je ugodniji jedan psalam koji danas izgovaraš sa smirenjem nego hiljade psalama koje si izgovarao dok si bio u svetovnom životu."

Brat na to reče: "Oče, ja danas uopšte ne postim, sve vrline su mi oduzete!" Starac: "Brate, dovoljno ti je ono što imaš, sa zahvalnošću trpi i biće ti dobro." Međutim, brat je ostao uporan: "Zaista, poginula je duša moja."

Tada mu starac reče: "Brate, čuvaj se da ne oslabi smirenomudrenost tvoja, nisam hteo da ti kažem ono što sad vidim da sam prinuđen da kažem zato što si u stanju očajanja Do kojeg te je đavo doveo. Slušaj pažljivo moje reči. Tvoje mišljenje da si imao vrline dok si bio u mirskom životu pripada gordosti: tako je i farisej uništio sva svoja dobra dela. Sada, pak, kad misliš da nemaš nijedno dobro delo, već sama ova smirena misao je dovoljna za tvoje spasenje. Tako je bio opravdan i carinik koji nije učinio nijedno dobro delo. Grešan i lenj čovek, ali koji se kaje skrušenog srca Bogu je ugodniji od čoveka koji čini mnoga dobra dela i koji je zbog njih zaražen gordošću."

Brat, čuvši ovo, oseti u svojoj duši utehu i razrešenje svoje nedoumice. Pokloni se starcu do zemlje i reče: "Danas je tvojim posredstvom spasena duša moja" (11, str. 336337, s. 1).

Sve što je rečeno naravno ne znači da se u svetu ne mogu činiti istinski dobra dela niti da svi Hrišćani moraju da idu u manastir da bi se spasli. Ovo, takođe, ne znači ni da nam je bolje da ostavimo sve spoljašnje podvige da ne bismo pali u gordost i taštinu. Ovo treba da nas otrezni, mora da nas navede na duhovni oprez i straženje, jer u svetu vladaju razne strasti, kao što i govori apostol: *pohota tjelesna, i pohota očiju, i nadmenost življenja* (1. Jovan. 2, 16). Svet je oduvek živio ovim duhom, ali ove pogubne strasti su naročito ojačale u ljudima našega vremena. Zbog toga se svakom našem delu, koje može da nam donese pohvalu ili poštovanje, ukoliko ge ne osolimo duhom smirenja i samouniženja, obavezno pilepi pogubna strast taštine i gordosti. Naravno, treba se podvizavati u svetu i vrlo brižljivo se truditi u svom spoljašnjem ponašanju, ispunjavati mnoštvo telesnih dobrih dela i podviga, ali čovek sve vreme treba budno da prati svoje srce, da spoljašnje ne bi bilo činjeno na štetu unutrašnjeg. Da bismo u ovome uspeli neophodno je da stalno i pravilno procenjujemo vrednost svekolikog našeg unutrašnjeg i spoljašnjeg delanja, da stalno utvrđujemo cilj i jednog i drugog, i stalno pronalazimo ravnotežu jednog i drugog u svome životu.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO JE SPOLJAŠNJE HRIŠĆANSKO DELANJE POVEZANO SA UNUTARNJIM?

Po učenju Svetih Otaca, prokletstvo zemlje koje je Bog izrekao kao kaznu Adamu i njegovim potomcima, do danas leži na zemlji, i zbog toga zemlja rađa i razni korov i drveće koje ne donosi jestive plodove, a sve što niče iz zemlje i čime se hrani ljudsko telo, čovek mora da gaji, prolivajući znoj i stalno radeći (9, t. 5, str. 206).

Međutim, ova kazna se u duhovnom smislu odnosi na naše srce. Zemlja je - naše srce posle Adamovog pada u greh, i ona, takođe, rađa trnje i čičak, odnosno grehovna osećanja i pomisli. Da bi se u srcu nasadio hleb nebeski, Reč Božija, da bi ono oživelo i postalo sposobno za duhovni život, potreban je veliki trud i podvig. Da bi zemlja mogla da primi u sebe semena, potrebno je da se ta zemlja obrađuje, sitni, prevrće, omekšava, da se odstranjuje korov i čisti korenje; za ovo je potrebno različito oruđe: plugovi, drljače, lopate. Isto tako i naše srce treba obrađivati postom, bdenjem, metanijama i drugim telesnim naporima da bi se obuzdale njegove telesne sklonosti i pomisli uma. Međutim, ako pri ovom obrađivanju srca telesnim podvizima, ono ne bude usvajalo jevanđeljske zapovesti, ako se ne bude njima podučavalo, rukovodilo i živelo, ono će - još više nego pre što je počelo da se obrađuje - rađati iz sebe korov taštine, gordosti i bluda. I obrađena, nađubrena i isitnjena, ali nezasejana zemlja rodiće još više korova. I obrnuto: ne seje se seme na neobrađeno tle. Tako i srce, neobrađeno telesnim podvizima, zaraslo u neobuzdane telesne sklonosti, ne može da smesti u sebe duhovno rastinje. Onaj ko se toga bude prihvatio trudiće se uzalud ili čak može da padne u samoobmanu i demonsku prelest.

Telesni naponi su nam suštinski neophodni. Sveti Oci govore da telesni trud smiruje dušu. Međutim, u kakvom je on odnosu sa raspoloženjem duše? Ava Dorotej kao odgovor na to pitanje kaže:

"Objasniću vam ovo. Sobzirom na to da se duša posle prestupanja zapovesti predala, kako govori sveti Grigorije, prelesti slastoljublja i samozakonja, i da je zavolela telesno i na neki način postala jedno sa telom, i sva postala plot, kao što je rečeno: *"Neće se duh Moj do vijeka preti sa ljudima, jer su tijelo"* (1. Mojs. 6, 3). I jadna duša kao da strada zajedno sa telom i saoseća sa svime što se sa telom dešava. Baš zbog ovoga i telesni trud dovodi dušu u smirenje. Jer, različito je raspoloženje duše zdravog i bolesnog čoveka, jedno je kod gladnog, a drugo kod sitog. Isto je tako drugačije raspoloženje duše čoveka koji jaše konja, drugačije je onoga koji sedi na prestolu, drugačije onoga ko sedi na zemlji, jedno je kod onoga ko nosi lepu odeću, a drugo kod onoga ko nosi lošu. Dakle, trud smiruje telo, a kada se smiri telo, zajedno sa njim se smiruje i duša..." (5, str. 48).

Iz ovih reči se dobro vidi kakav sklad mora postojati između unutrašnjeg - duhovnog i spoljašnjeg - telesnog truda. Nikada ne smemo da zaboravimo cilj svih naših spoljašnjih

podviga: omekšavati, smiravati naše srce, činiti da ono lako prihvata Reč Božiju, zatim odmah saditi u njega duhovna semena. Prilikom ovog obrađivanja, poravnanja tla srca moramo jasno znati svoju meru, mogućnosti i snage da bismo izorali onoliko koliko možemo da zasejemo i koliko ćemo imati snage da odgajimo i sakupimo plodove.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO ČOVEK PONEKAD OBMANJUJE SEBE, MISLEĆI DA IMA LJUBAV PREMA BLIŽNjEM?

U naše vreme ljudi se vrlo često varaju, misleći da je potrebna samo želja i malo napora da bi počeli da vole svoje bližnje hrišćanskom ljubavlju. Mnogo se i krasnorečivo u naše dane u celom svetu govori o ljubavi, svi pozivaju jedni druge da se ujedine pod zajedničkom zastavom ljubavi, čitav svet je opijen idejom apstraktne čovečanske ljubavi i nada se da će, na taj način, razrešiti sve svoje užasne protivrečnosti. U hrišćanskom učenju se, takođe, mnogo govori o ljubavi prema bližnjima: Sam Gospod je zapovest o ljubavi prema bližnjem stavio odmah pored prve zapovesti o ljubavi prema Bogu, a svi Oci Crkve jednodušno tvrde da bez ljubavi prema bližnjem nema ljubavi prema Bogu. Međutim, da li je ljubav na koju poziva svet i kojoj uči Crkva jedna ista?

Ne! One ne samo da nisu slične, već su potpuno različite. Zanimljivo je to da što više svet uznosi svoju ljubav, ljubav ljudi jednih prema drugima, tim više mrzi ljubav koju propoveda Pravoslavlje. I, budući da u svetu vlada krajnje izopačeno shvatanje ljubavi prema bližnjem, čovek danas lako može da se prevvari i da osećanja koja su veoma tuđa istinskom Hrišćanstvu prihvati kao nešto svetlo, uzvišeno i bogougodno.

Otkuda to? Otuda što ljudi, čuvši za uzvišenost ljubavi, za njenu svetost, za to da je ona iznad svih vrlina i da je bez nje sve mrtvo, počinju da traže ljubav u sebi samima, pokušavajući da je na silu iscede iz sebe u "gotovom obliku" a ne shvatajući da su naš pad, naše udaljavanje od Boga, sve bolesti, strasti i navike duše koje smo stekli, tj. zlo u nama, najviše pogodili upravo ovu našu sposobnost - da volimo. Nikakve uzvišene reči i ideji o ljubavi sami po sebi nisu dovoljne da bi se u nama ovaj nedostatak sam od sebe otklonio.

"Kada bi se Hrišćanstvo ograničavalo samo na puko učenje o ljubavi, ono bi bilo beskorisno zato što je sve što postoji u ljudskoj prirodi unakaženo grehom, i čovek nema snage da u takvom stanju ovo učenje sprovede u život. O ljubavi je govorio i Stari Zavet,

čak i pagani, ali sve je to bilo malo. Razum priznaje da je zapovest o ljubavi dobra, ali čovek će stalno u sebi samom sretati sa onim o čemu ap. Pavle svedoči ovako: *"Ali vidim drugi zakon u udima svojim, koji se bori protiv zakona uma mojega, i porobljava me zakonom grijeha koji je u udima mojima"* (Rimlj. 7, 2223). Onaj ko budno prati kretanja u svojoj duši, dobro zna kako se greh i strasti bore protiv razuma i kako ga često pobeđuju. Razum se poginje pod težinom strasti: greh kao neka magla skriva od nas sunce istine, sputava sve dobre sile naše duše. Može li nam u tako žalosnom stanju pomoći puko učenje o ljubavi? No, sila i značaj Hristovog dela i jeste u tome što se ono ne ograničava samo na objavu učenja. Rodu ljudskom su u Hristu date nove snage. Hristovo delo je stvaranje "nove stvari", tj. Crkve. Duh Božiji Koji živi u Crkvi daje snagu za ostvarivanje hrišćanskog učenja u život. Bez Crkve nema Hrišćanstva, ostaje samo puko učenje, koje samo po sebi ne može da obnovi palog Adama" (17).

Dakle, traženje ljubavi van Pravoslavne Crkve, među ljudima koji uopšte ne veruju u Boga ili jeretika koji pogrešno veruju jeste duboka zabluda. Međutim, ni mi sami, pravoslavni Hrišćani ne smemo da mislimo da naše srce pristaje na ispunjavanje ove zapovesti. Ne, treba proliti mnogi znoj i suze, mnogo se potruditi i postradati pre nego što se pojave makar i slabi znaci da je naše srce postalo mekše i milostivije prema bližnjem. Ako počnemo pažljivo da se zagledamo u svoju dušu, ako stvarno radi zapovesti Božije poželimo da volimo svog bližnjeg, otkrićemo u srcu žestoko protivljenje: ono će se čas ispoljavati kao kamena bezosećajnost, čas će se jediti i rikati kao grabljiva zver, čas će se projavljivati mržnju, čas klevetu, čas osvetoljubivost i zavist, čas podsmech, čas osudu, čas će se podsmevati grehu i spoticanju bližnjeg, čas će biti ogorčeno njegovim uspesima. Takvo je naše srce dok se ne očisti dugim trudom samoprekorevanja, molitvama i mnogim unutrašnjim i spoljašnjim podvizima, trpljenjem tuge, uvreda, nepravde itd. Ne smešta uzalud prep. Jovan Lestvičnik ljubav na najvišu stepenicu svoje lestvice vrlina. Kako se mi uopšte usuđujemo da maštamo o tome da ćemo je dostići, preskočivši svih dvadeset i devet koje joj prethode?

Kakve samo strasti, kakve sve izvitoperene duševne osobine mogu da se zaodenu u odeždu ljubavi prema bližnjem. Mnoge najodvratnije strasti deluju u nama, skrivajući se pod maskom hrišćanske ljubavi. Od Hrista nas najviše i udaljavaju upravo razne sklonosti i strasne vezanosti za ljude, jer ljudi se vezuju jedni za druge, rukovodeći se svim mogućim strastima i lošim naklonostima. Započinjući pobožni, hrišćanski život najveći napor moramo da uložimo da bismo oslobodili srce od mnoštva takvih bolesnih duševnih naklonosti prema ljudima. I ovde se lukavi demoni trude da nas preleste sentimentalnom pričom o ljubavi prema svim ljudima, o milosrđu, o samopožrtvovanju... Na ovaj način čovek nastavlja da održava nečiste odnose sa ljudima, koji skrnave njegovo srce, misleći da je počeo da živi potpuno drugačijim životom, kao i da to što njega vuče ka opštenju sa drugim ljudima jeste znak ljubavi prema bližnjima, koja se navodno u njemu rodila. Zbog nerazumevanja prirode strasti, čovekougodništvo, lažno smirenje koje je zasnovano na

uživanju u sebi, lažna skromnost, blud u svojim najistančanijim i skrivenim oblicima i tome slične strasti, mogu da čoveku izgledaju kao svetli izvor iz kojeg navodno proizlazi milosrđe. Za spasenje duše je veoma važno da čovek ukloni iz nje sve što je veštačko, lažno i strasno. Mi ne treba da glumimo hrišćansku ljubav nego da činimo sve da bismo stvarno stekli istinsku ljubav prema bližnjima. Moramo da razlikujemo ono što je duševno i telesno od onoga što je duhovno. Sve ono što je istinski jevanđeljsko, ispunjavanje svake Hristove zapovesti Boga i večnosti radi, a ne po strasnoj sklonosti, uvek je skopčano sa velikom borbom, sa naporom, sa samoprinudom. Osećanje mira i lakoće će nastupiti posle pobeđe, posle izvršenja samog podviga. A strast, naprotiv, oduševljava čoveka na dela lažne ljubavi i ako se čovek koga pokreće takva "ljubav", u svom oduševljenju, susretne sa preprekama u vidu crkvenih pravila ili odredaba Svetih Otaca, on ih razdraženo odbacuje kao navodno zastarela ili "nepravilno shvaćena", i žuri da ispuni delo svoje "ljubavi".

Istinska hrišćanska ljubav se ne trudi da se pokaže spolja, ona je uzdržana i traži da stvarno pomogne bližnjem, ne samo u telesnoj nevolji, nego se uvek brine i o duši, a telesna ljubav ne razmišlja o večnosti, za nju se sve što je bitno nalazi u ovom životu, potrebni su joj snažna osećanja, efekti, utisci, reklama. Duševna ljubav je egoistična, ona ne voli bližnjeg nego samu sebe, utvrđujući se u sebi samoj preko bližnjeg. I opet se u duši podiže idol - "Ja milosrdni i bratoljubivi", koji prisvaja sebi slavu za spoljašnja milostiva dela koja čovek čini.

Nesreća je kada se čovek vezuje za bližnjeg pohotnom, telesnom strašću, nekom tamnom i nejasnom vezanošću, misleći da je to duhovna veza. A na sudu će se pokazati da je mnogo od onoga što smo mi smatrali svetlošću - tama.

Upravo o ovome, Sv. Ignatije piše: "Nemoj, voljeni brate, misliti da je zapovest o ljubavi prema bližnjem tako bliska našem palom srcu: zapovest je duhovna, a našim srcem su zavladao telo i krv, zapovest je nova, a naše srce je staro.

Naša prirodna ljubav je ranjena padom. I nju, po zapovesti Hristovoj, treba umrtvljavati, da bismo mogli da iz Jevanđelja zahvatimo onu pravu, svetu ljubav prema bližnjem, ljubav u Hristu. A pred Jevanđeljem ljubav koja nastaje od krvi i telesnih osećanja je ništa.

Jevanđelje odbacuje ljubav koja zavisi od unutarnje uzburkanosti, od osećanja telesnog srca. Jevanđelje nas uči: *"Ne mislite da sam došao da donesem mir na zemlju; nisam došao da donesem mir nego mač. Jer sam došao da rastavim čovjeka od oca njegovog i kćer od matere njezine i snahu od svaekrova njezine. I neprijatelji čovjeku postaće domaći njegovi"* (Mt. 10, 34-36).

Sveti Duh nas uči kako da sveto volimo bližnje.

Za onoga ko je po prirodi obdaren da vatreno voli bližnjeg, potrebna je naročita samoprinuda da bi bližnjega voleo onako kako Jevanđelje zapoveda da se voli.

Srce kojim je zavladała pristrasnost sposobno je za svaku nepravdu, za svako bezakonje samo da bi zadovoljilo svoju bolesnu ljubav" (9, t. 1, str. 123124).

"Umrirno za prirodnu ljubav prema bližnjem i oživirno novom ljubavlju prema njemu, ljubavlju u Bogu."

"Smirenje umrtvljava prirodnu ljubav. Ona umire od smirenja, jer njen život prožet gordošću... Prirodnom ljubavlju vlada idol onoga "ja", ustoličen na presto oholosti, koja se poput lopova ušunjala u dušu, zaklanjajući se iza zavese tobožnje vrline" (10, pismo 86).

"Voli bližnjeg onako kako zapovedaju jevanđeljske zapovesti, a nikako ne po sklonosti svoga srca. Ljubav koju je Bog usadio u našu prirodu ranjena je padom i ne može da deluje pravilno. Nikako se nemoj predavati dejstvima grehovne

ljubavi! Njena dejstva su puna poročnosti, odvratna su pred Bogom, i kao oskrnavljena žrtva, plodovi njenog dejstva su pogubni po dušu i ubistveni. Zavoli bližnjeg na sledeći način: nemoj se gneviti na njega i nemoj biti zlopamtilo, nemoj mu se svetiti ni direktno ni indirektno, u svemu u čemu mu možeš popustiti - popusti mu, oduči se od rasprava i svađe, odbaci ih kao plod gordosti i samoljublja, govori dobro o onima koji o tebi loše govore, uzvrćaj dobrom na zlo, moli se za one koji ti smišljaju različite sramote, uvrede, iskušnja i progone.

Gospod nas uči: *"Čuli ste kako je kazano starima: Ne ubij; jer ko ubije, biće kriv sudu. A Ja vam kažem da će svaki koji se gnjevi na brata svoga ni za što, biti kriv sudu; a ako li ko reče bratu svome: "Raka!" biće kriv sinedrionu; a ko reče: "Budalo!" biće kriv paklu ognjenome. Ako, dakle, prineseš dar svoj žrtveniku, i ondje se sjetiš da brat tvoj ima nešto protiv tebe, ostavi ondje dar svoj pred žrtvenikom, i idi te se najprije pomiri sa bratom svojim, pa onda dođi i prinesi dar svoj. Miri se sa suparnikom svojim brzo, dok si na putu sa njim, da te suparnik ne preda sudiji, a sudija da te ne preda slugi i u tamnicu da te ne vrgnu. Zaista ti kažem: Nećeš izići odande dok ne daš do posljednjega novčića... Čuli ste kako je kazano starima: Ne čini preljubu. A Ja vam kažem da svaki koji pogleda na ženu sa željom za njom, već je učinio preljubu sa njom u srcu svome"* (Mt. 5, 2128).

Nikako i ni pod kakvim izgovorom nemoj ni o kome da sudiš, čak, nemoj ni o kome da sudiš da li je dobar ili loš, imajući svagda pred očima samo jednog lošeg čoveka za kojeg treba da daš odgovor pred Bogom - sebe samoga. Postupaj prema bližnjima onako kako bi želeo da se prema tebi postupa *"De sudite, da vam se ne sudi; Jer kakvim sudom sudite, onakvim će vam se suditi; i kakvom mjerom mjerite, onakvom će vam se mjeriti. A zašto vidiš trun u oku brata svoga, a brono u oku svome ne osjećaš? Ili, kako ćeš reći bratu svome: stani da ti izvadim trun iz oka tvoga; a eto brono u oku tvome ? Licemjere, izvadi najprije brono iz oka svoga, pa ćeš onda vidjeti izvaditi trun iz oka brata svoga. Ne dajte svetinje psima; niti bacajte bisera svojih pred svinje, da ih ne pogaze nogama svojim, i okrenuovi se, ne rastrgnu vas. Išтите, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se. Jer svaki koji ište, prima; i koji traži, nalazi; i koji kuca, otvoriće mu se. Ili koji je među vama čovjek od koga ako sin njegov zaište hljeba, kamen će*

da muda? Ili ako ribe zaište, da mu da zmižu? Kada, dakle, vi, zli budući, umijete dare dobre davati djeci svojoj, koliko će više Otac vaš nebeski dati dobra onima koji Mu ištu? Sve, dakle, što hoćete da čine vama ljudi, tako činite i vi njima: jer to je Zakon i Proroci.

Otpuštaj i praštaj, iz dubine srca, ljudima njihove grehe prema tebi da bi i Otac Nebeski tebi oprostio tvoje bezbrojne grehe... Na kraju, nemoj svome bratu nanositi štetu mnogoslovljem, praznoslovljem, prevelikom bliskošću i slobodnim ophođenjem prema njemu. Ponašajući se tako prema bližnjem, pokazaćeš i steći ćeš ljubav koju je Bog zapovedio i koja je Bogu ugodna; njome ćeš otvoriti sebi ulaz u ljubav Božiju..." (9, t. 5, str. 66).

"Poštuj bližnjeg kao obraz Božiji... - poštovanjem u svojoj duši, nevidljivim za druge i vidljivim samo tvojoj savesti. Poštuj bližnjeg bez obzira na uzrast, pol, stalež i postepeno će u tvom srcu početi da se rađa sveta ljubav. Razlog za ovu svetu ljubav nisu telo i krv, i nije osećanje naklonosti, nego Bog..." (9, 7.1, str. 127).

Poredeći ovo učenje Crkve o ljubavi prema bližnjem sa ružnom i izvitoperenom maskom ljubavi koju svet danas proklamuje, čovek se užasava pred nakaznošću svetovne ljubavi. Jasno je da se istinska ljubav u srcu može odgajiti samo u krilu Pravoslavne Crkve, pod uslovom najdoslednijeg ispunjavanja njenog učenja i ustava, uz stalno očišćenje, osvećenje i primanje blagodat Božije kroz Svete Tajne, i nikako drugačije. Zbog toga što ljudi sve više odbacuju smirenomodreno otačko učenje o pokajanju, prepuštajući se samoopravdanju i samouznošenju, oni sve više gube, čak, i sam pojam o istinskoj ljubavi, zamenjujući je izveštačenom i lažnom ljubavlju.

Pomenimo ovde još nekoliko zapovesti Gospodnjih o milosrđu. Navešćemo još jednu pouku Sv. Ignatija iz njegovih pisama: "Razmatram milosrđe koje nam je zapovedio Gospod: vidim bezdan neizmerni, vidim visinu koja izmiče pogledu. On nam zapoveda "Budite, dakle, milostivi kao i Otac vaš što je milostiv" (Lk. 6, 36). Da bi se ispunila ova zapovest čovek mora da postane milostiv koliko je milostiv beskonačno milostivi Gospod (Ps. 119). Ko ovo u stvarnosti može, zaista, da ispuni?

Ali, ja, grešnik, mračni grešnik, kad god pogledam u sebe uvek vidim u sebi mešanje dobra sa zlom, koje su ljudi nasledili od praoca Adama, koji je drsko i grešno okusio sa drveta poznanja dobra i zla. Ljudima izgledam milostiv, međutim proverivši sebe temeljno i ispitavši sebe, nalazim u sebi samo podlu masku milosrđa. Milosrdna dela u meni čini moja taština. Milosrdna dela čini u meni pristrasnost. Milosrdna dela čini u meni moja strast, a ne nalazim u sebi da me na milosrđe pokreće zapovest Hristova, čista i sveta.

Kada se ja, mračni grešnik, dozovem k sebi na kratki tren i poželim da budem milosrdan po zapovesti Hristovoj, vidim da nad svojim srcem treba da učinim užasno nasilje. Sveta zapovest razobličava bolest mog srca! Pošto me ona ubedi u to, ja vidim sebe, koji sam po prirodi ljudski milosrdan, kao nemilosrdnog čovekomrscu u spram Jevanđelja. Moje srce

pristaje da bude milosrdno po mojoj strasti, ali za njega predstavlja razapinjanje da bude milosrdno po zapovesti Hristovoj.

Moram da primoravam sebe na milosrđe u skladu sa zapovestima Jevanđelja bez obzira na to što je to povezano sa nasiljem nad srcem, koje u sebi nosi zarazu greha, zajedničku svim ljudima. Prirodno milosrđe, kao proizvod tela i krvi, ne može biti Bogougodna vrlina. I to nije sve! Ono je suprotno sa jevanđeljskim zapovestima! Da bi ono steklo blagodat Božiju i bilo umrtvljeno, Hristos je na zemlju doneo jevanđeljski mač. Oni, pak, koje vodi prirodno milosrđe ostaju u mraku pod vlašću ljutog svezlobnog vladara sveta đavola.

Gospod Spasitelj sveta je za vreme Svog boravka na zemlji objavio Svojim učenicima da mora da ide u Jerusalim, da će tamo mnogo da postrada, da će da bude ubijen i da će u treći dan da vaskrsne. Tada je prvi po časti među apostolima, sveti Petar, pokrenut prirodnim milosrđem, počeo da protivreči Gospodu. "Bože sačuvaj!" govorio je, "to neće biti od Tebe." Na ovaj izliv prirodne samilosti i milosrđa Gospod je svetom ap. Petru odgovorio: *"Idi od mene satano; ti si mi sablazan, jer ne misliš što je Božije nego što je ljudsko"* (Mt. 16, 23). Zar je u ustima Bogočoveka reč "satana" bila samo reč prekora? Sačuvaj Bože od takvog bogohulstva! Ovom rečju Gospod pokazuje da su misli i osećanja palog čoveka u vlasti satane, iako su naizgled dobra. Ono što čovek čini po želji svog ogrehovljenog srca sliva se u jedno sa dejstvima satane. Tako je žalosni grehopad unakazio našu prirodu!

Treba da umrtvimo milosrđe koje je prouzrokovano palošću i treba da nađemo ono milosrđe čiji je uzrok, i izvor svetla i sveta zapovest Hristova. Ona je Duh, ona je život večni. Tada će se pred nama otkriti nepregledno poprište duhovnog podviga. Ma koliko da uspete u prirodnom milosrđu, ono će vam izgledati kao ništa u poređenju sa milosrđem čija je slika data u Jevanđelju. Onaj ko se ne odrekne sebe, *ko ne izgubi život svoj* (Lk. 17, 33), živi po grehovnim željama srca i po kretanju krvi, i ostvaruje isključivo svoje "ja", videći dobro u svim svojim aktivnostima, postepeno stičući visoko mišljenje o sebi. Takav čovek, misleći da duhovno napreduje, napreduje samo u svom ljutom padu..."

Ove reči Svetog Oca su za nas posebno dragocene, jer se mogu primeniti i na ispunjavanje svih drugih zapovesti, i ostvarenje svih hrišćanskih vrlina. Ovde je jasno ukazano na glavni preduslov za njihovo pravilno ispunjavanje i uzrok nastanka prelesti. Ovde je kratko i tačno iskazano sve ono o čemu smo već govorili.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO DUŠEVNA I TELESNA LAŽ-REVNOST SPOLJA MOŽE DA IZGLEDA KAO SVETA I POBOŽNA REVNOST?

Ljudi koji imaju visoko mišljenje o sebi i koji sebe smatraju zaista vernim slugama Božijim često se rasplamsavaju telesnom i duševnom revnošću, počinju pažljivo da posmatraju ljude iz svoje okoline, da ih osuđuju i obliče razne njihove prestupe i grehe protiv crkvenog reda i poretka. "Obmanuti lažnim poimanjem revnosti, nerazumni revnitelji misle da, predajući se toj i takvoj revnosti, podražavaju Svetim Ocima i Svetim Mučenicima, zaboravivši da oni, nisu sveci već grešnici. Ako su Sveti i obličili grešnike i nečastive ljude, obličili su ih po Božijoj zapovesti, po svojoj obavezi, po zapovesti Svetoga Duha, a ne po zapovesti svojih strasti i demonskih našaptavanja. Onaj ko samovoljno reši da obliči brata ili da ga kritikuju, pokazuje da sebe smatra razumnijim i vrljim od onoga koga razobličava, a on tako postupa zato što ga je obuzela strast ili su ga obmanule demonske pomisli" (9, t. 5, str. 275).

U svakom od nas vrlo duboko skriva se duh osuđivanja, iz gordosti, uobraženosti, taštine, zlobe i drugih strasnih pobuda mi stalno kod bližnjih tražimo i pronalazimo mnoštvo nedostataka, grešaka i pogrešaka. Ako, pritom, sebe počnemo da opravdavamo, govoreći da to činimo iz tobožnje 100

revnosti, mi tada ustvari postupamo rukovođeni strastima. Mi počinjemo ostrašćeno da preuveličavamo nemoći i nedostatke naših bližnjih, da prikazujemo njihove pogreške u najružnijem i najodvratnijem svetlu, da raspaljujemo u sebi i negodovanje i gnev prema drugima, nestrpljivu želju da obličimo i "ispravljamo" druge; upinjemo se da ih "opamećujemo", ponekad, čak, i da ih ponižavamo, misleći da nas na to pokreće naša "pobožnost". Ovakva lažna, vatrena revnost uvek vodi ka podozrivosti, sumnjičavosti, kleveti, surovosti, mržnji i šteti po sopstvenu dušu.

Kada bližnji ne prihvataju naše obličenje, ovakva slepa revnost izaziva u nama zlopamćenje i osvetoljubivost prema njima, a kada nam se bližnji pokore, u nama se rađa tašto zadovoljstvo.

Velika je nesreća kada se lažni revnitelji drznu da se mešaju u crkvene stvari, kada po želji svog strasnog srca i raspaljenog uma nameravaju da "isprave" ono što može da se ispravi samo dejstvom naročite blagodati Božije, posredstvom najdostojnijih svetih ljudi, kojima su jasno otkriveni putevi Božiji. Kako mnogo nesreće u duhovnom životu prouzrokuje ovakva umišljena, bolesna "briga" za pobožnost bližnjih, drska "briga" za duhovno stanje vernika iz naše okoline, kada ni sami ne živimo zaista hrišćanski, nemamo mira u svojoj duši i udaljeni smo od ljubavi prema Bogu i bližnjima.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

DA LI JE ZA HRIŠĆANINA-POČETNIKA KORISNO DA BLIŽNJE UČI DELIMA VERE?

Na tlu ovakve neduhovne revnosti, sujetne "vatrene pobožnosti" i unutrašnje uobraženosti često niče strast za držanjem pridika bližnjima. U naše vreme je postalo uobičajeno da svako savetuje i uči moralu bližnjeg, iako se vrlo često za učitelje samoprolašavaju oni koji ne samo da su načinili tek par koraka u hrišćanskom životu, nego tek što su zavirili u njega kroz otškrinuta vrata. Kako često se danas dešava da čovek koji je čitav život proveo u neverju i gresima odmah posle pokajanja i promene načina života, posle nekoliko odlazaka u crkvu ili nekoliko dana boravka u manastiru, posle upoznavanja najosnovnijeg hrišćanskog učenja, pravila i crkvenog poretka, odmah počinje da uči i obliču svoje bližnje - prijatelje i rođake, da ih prekoreva zbog neverja, necrkvenosti i, čak, da ih optužuje da služe satani i tome slično.

Često se može videti da novoverujući, koji tek što je ostavio svoj grešni život, odmah počinje da uči, savetuje i ispravlja svoje bližnje, da ih "obraća" u veru, da "spasava" njihove duše, a sam se uskoro sapliće, pada i vraća se ranijem grehovnom životu, te oni koje je on obličio, onda samom Hrišćanstvu počinju da pripisuju beskorisnost i nemoć, čime se još više odvrćaju od Crkve i Boga.

Većina nas čim pročita nešto poučno ili zapamti neku zanimljivu misao iz duhovnih knjiga, odmah žuri da je prenese bližnjem da bi ga podučio, da bi ga urazumio, žuri da mu da savet o tome kako da primenjuje ovo ili ono otačko pravilo, iako ni sam još nije u svom životu primenio ova pravila, niti ima nameru da ih primeni.

Vrlo često se danas dešava da oni koji su poverovali u Boga ne žive zaista verom hrišćanskom, već razumom usvojivši samo pojedine aspekte hrišćanskog učenja, prepričavaju iste bližnjima, a da sami zapravo i ne koriste ovo bogatstvo. Danas je veoma rasprostranjena pojava da čitav čovekov religijski život započinje i završava se samo u glavi, ne dolazeći uopšte do srca. Religijska znanja ulaze preko sluha, preko razuma, čovek ih intelektualno analizira i promišlja, "prevodi" na svoj jezik i svoju meru, i onda ih odmah potom iznosi napolje, kao nešto što je plod njegovog duhovnog iskustva i samog života. Ali, takvo znanje, koje čovek nije sam iskustio, za koje nije postradao i stekao ga delatnim životom i borbom jeste prazno znanje. Čovek koji se ne uči iz duhovnog iskustva, nego iz knjiškog znanja je, po rečima prep. Isaaka Sirijskog, sličan umetniku koji,

obećavajući vodu žednome, crta vodu bojama na zidu. Nesreća je i u tome što onaj ko je sebe prerano posvetio poučavanju drugih sam ostaje bez duhovnog ploda, jer je strast poučavanja drugih velika prepreka da se čovek bavi sobom, da vidi sebe, svoje nemoći i da traži izlječenje najpre za sebe samog.

U osnovi ovakvog nepravilnog učenja drugih pameti opet leži taština, nadmenost i gordost uma. Takođe, to mogu da budu sklonost ka besposličanju, težnja da čovek izbegne težak rad na unutrašnjoj borbi protiv ogrehevljenog sebe i da ovaj rad zameni lakim - tj. da savetuje druge. Svet je uvek bolovao i danas boluje od ove strasti. Svako ko se imalo isticao po intelektu uvek je težio da uči i preobraća druge svojim izmišljotinama. Filozofi, religijski mislioci, propagatori jeresi su snažno pokušavali da rasprostrane svoja zabludna učenja. Svaka religijska sekta želi da ulovi u svoje mreže koga god može. Dakle, postoji mnoštvo bezblagodatnih pobuda da čovek propoveda i druge uvlači u svoju lažnu veru. I upravo zbog toga ne smemo da imamo poverenja u ovaj svoj unutrašnji poriv za "revnovanjem" i "obraćanjem" bližnjih na "pravi put", jer mi nismo Sveti Apostoli niti Sveti Oci - svetlosnici Crkve, koji su to činili blagodaću Božijom. Uvek će pre biti da nas na to "revnovanje" podstiču zle strasti koje se kriju u nama, koje nas time prelešćuju da brigu o spasenju svoje duše zamenimo navodnom brigom za druge i da, na taj način, "spasavajući" ustvari sami duhovno poginemo. *"Braćo moja, ne budite mnogi učitelji, znajući da ćemo većma biti osuđeni"* upozorava apostol Jakov (Jakovlj. 3, 1).

Evo šta o tome govore Sveti Oci: "Nemoj početi da učiš druge pre vremena: jer ćeš inače sve vreme tvoga života biti oskudevati u rasuđivanju" (11, str. 368, st. 134).

Ava Pimen Veliki savetuje: "Učiti bližnjeg je podjednako protivrečno sa smirenomudrenošću, kao i obličiti ga" (11).

Ava Isaija opominje: "Opasno je učiti bližnjeg pre vremena da sam čovek ne bi upao u ono na šta učenjem upozorava bližnjeg. Onaj ko pada u greh ne može da uči drugoga kako da u njega ne pada" (11, str. 131, st. 74).

Isti dalje upozorava: "Čovekova želja da uči druge, priznajući samim tim sebe sposobnim za to, prouzrokuje pad njegove duše. Oni koji se rukovode umišljenošću i koji bližnjeg žele da "dovedu" u stanje bestrašća, vode ustvari svoju dušu u jedno stanje. Znaj i budi uveren da, učeći bližnjeg svog da učini ovo ili ono, deluješ kao oruđe kojim rušiš svoju kuću, dok istovremeno pokušavaš da sagradiš kuću bližnjeg" (11, str. 122, st. 217).

Prep. Isaak Sirijski: "Dobro je bogoslovstvovati radi Boga, ali je bolje da čovek sebe učini čistim za Boga. Bolje ti je da, pošto znaš i imaš iskustvo, ćutiš nego da zbog oštine uma tvoga, kao reka, iz tebe izvire učenje. Korisnije ti je da se potruđiš da grehom umrtvljenu svoju dušu vaskrsneš usmeravanjem svojih misli ka Božanstvenom nego da vaskrsavaš mrtve.

Mnogi su činili čuda, vaskrsavali mrtve, trudili se da obraćaju zabludele i činili velika čuda: njihovim rukama mnogi su bili dovedeni do Bogopoznanja, no i posle svega toga isti ovi, koji su oživljavali druge, padali su u mrske i gnusne strasti, pogubljivali sebe same i mnogima su postajali sablazan kada su njihova dela postala javna, a to se zbilo zato što su još uvek bili bolesni dušom i nisu se brinuli za zdravlje svojih duša..." (2, sl. 36).

"Čak i ako otkupiš stotine robova Hrišćana iz ropstva zlih ljudi i daš ovim ljudima slobodu, to te neće spasti ako pri tom sam ostaješ u ropstvu svojih strasti" (7, gl. 1).

"Tek kada čovek stekne mir, on iz sebe na druge može da izliva svetlost prosvetljenja razuma" (iz žitija prepodobnog Serafima Sarovskog, koji se praznuje 19. jula po crkvenom kalendaru).

"Prva obaveza verujućega je da očisti sebe od strasti..." (13).

"Taština i umišljenost vode ljude da uče i podučavaju druge. Ali, oni se ne brinu za vrednost svog saveta! Oni ne pomišljaju na to da bližnjem lošim savetom mogu da nanesu neizlečivu ranu..." (9, t. 5, str. 77).

"Ali, za savet, za rukovodstvo nije dovoljno da čovek bude pobožan, on uz to treba da ima i duhovno iskustvo, a ponajviše duhovno pomazanje..." (9, t. 4, pismo 18).

"Ako se čovek, pre nego što ga Istina očisti, bude rukovodio svojim nadahnućem on će i sebi i drugima svetleti ne čistom svetlošću, već svetlošću pomešanom, obmanjujućom, zato što u srcu njegovom ne živi čisto dobro nego dobro koje je, više ili manje, pomešano sa zlom" (10, pismo 51).

Ava Isaija je ovako govorio: "Kako mogu da znam da li sam ugodio Bogu da bih mogao da kažem bratu - postupi ovako ili onako. Sam se još uvek nalazim pod jarmom pokajanja zbog grehova svojih" (11, str. 121, st. 79).

"Dobra osećanja su ćutljiva. Izlivanje kroz reči više traže egoistička osećanja da bi iskazala ono što laska našem samoljublju i što može da nas pokaže, kako nam se čini, u boljem svetlu" (7).

"Svako od nas više treba da se brine o sebi samom, o svojoj duši i o svojoj sopstvenoj duševnoj koristi, zato što će, po rečima Apostolovim, svako od nas sam za sebe dati odgovor Bogu. Kod nas se sve zamrsilo upravo zbog toga što smo svi mi skloniji da učimo druge i što pokušavamo ne samo da ih ubedimo nego i da ih razuverimo..." (Prep. Amvrosije Optinski, Iz pisama).

"Još nisam ni počeo podvige pobožnosti, a već sam se zarazio sujetom. Još nisam stigao da stupim ni u predvorje, a već maštam o unutrašnjem svetilištu. Još nisam ni počeo da živim Bogougodnim životom, a već učim svoje bližnje. Još nisam saznao šta je istina, a želim da budem nastavnik drugima. Dušo moja! Sve ti je darovao Gospod misao, razum, znanje,

rasuđivanje, saznaj ovda šta je korisno za tebe. Kako maštaš o tome da svetliš drugima kada si sama još uvek zaronjena u tamu? Izleći najpre samu sebe, a ako ne možeš, oplakuj svoje slepilo" (2).

Dakle, kao što se vidi iz reči Svetih Otaca nije za svakoga korisno da poučava, savetuje i rukovodi, iako nam to izgleda vredno i pohvalno; od najveće važnosti za svakoga je zadublјivanje u sebe, poznanje svojih nemoći i traženje leka za njih.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

DA LI JE ZA HRIŠĆANINA-POČETNIKA KORISNO DA RAZMIŠLJA O UZVIŠENIM DUHOVNIM STVARIMA?

Onome ko počinje da ide putem vere predstoji i ovakva opasnost: umesto da izučava jednostavnih pravila koja su mu neophodna, kao i osnove delatnog hrišćanskog života, on može da skrene u visokoumlje, da počne da izučava složene duhovne stvari, pokušavajući svojim nemoćnim razumom da shvati ono što se ne saznaje razumom; može da se drzne da sam detaljno proučava Sveto Pismo, da tumači tajanstvena biblijska proročanstva. Naš um je toliko grehom bolestan i grehom izopačen da mu se zapravo ne sme davati sloboda da sam rešava duhovna pitanja, već ga treba učiti da, prostosrdačnim i gotovo detinjim stavom, prihvata već gotovu, podrobno razjašnjenu duhovnu nauku koju mu predaju Crkva i Sveti Oci. Vrlo je opasno da se čovek sam, svojim neočišćenim razumom, ne shvatajući još uvek same osnove vere, usudi da proniče u dubine tananih i uzvišenih duhovnih istina.

"Vera koja vidi i koja nije slepa nije ona koja rasuđuje o stvarima vere, nego ona koja iskreno i nepokolebljivo veruje, oslanjajući se na tvrdnju da je Bog naredio da se tako veruje kao što dete bez rasuđivanja veruje rečima oca i majke... U suštini, naše rasuđivanje ništa ne pridaje snazi nje Naprotiv, onaj ko u stvarima vere počne da pridaje veći značaj svom shvatanju i rasuđivanju, on samim tim umanjuje značaj svoje vere pred Bogom kao što se snaga vina smanjuje kad se u njega sipa voda. Onaj ko svom rasuđivanju pridaje veliki značaj, veruje svom razumu, a ne Bogu. U stvari, tu više i nema vere..." (13, pismo 2).

"Kada se um, koji još nije očišćen pokajanjem i koji još luta pod vlašću tame i u tami luta, jer još nije prosvećen i rukovođen Duhom Svetim, drzne da sam od sebe, sopstvenim

snagama iz tame svoje gordosti rasuđuje o Bogu , on obavezno pada u zabludu. Takva zabluda je bogohulstvo. O Bogu možemo da znamo samo ono što nam je On po velikoj Svojoj milosti otkrio" (9, t. 1, str. 495).

"Ne budite mnogorazumni i mnogoznalci. Bogu je prijatnije dečije tepanje duše koja se ponizila viđenjem mnogih svojih nemoći od krasnorečivog raspredanja duše, prezasićene nadmenošću" (10, pismo 3).

"Onaj ko se bavi razmišljanjem o uzvišenim stvarima ne može da izbegne zabludu i vodeći, po svom mišljenju duhovni život, zalutaće daleko od puta spasenja. Manje je korisno detaljno upoznati Nebo i zemlju, nego poznati svoje nedostatke i sagrašenja" (12, pismo 84).

"Đavo često sugerise misli uzvišene, tanane i potresne, naročito onima koji su oštroumni i brzi na pametovanje. I oni, prepuštajući se zadovoljstvu da imaju i razmatraju tako uzvišene misli, zaboravljaju da paze na čistotu svog srca i da čuvaju svoju smirenomudrenost i istinsko samoumravljenje svojih strasti. Tako, budući sputani nitima gordosti i nadmenosti, oni od svog uma prave idol, a zbog toga ih, malo po malo, a da sami to ne osećaju obuzima pomisao da više nemaju potrebe za savetom i poukom od drugih, jer su navikli da u svakoj potrebi pribegavaju idolu sopstvenog razuma i suđenja" (7).

A nas stalno obuzima nadmenost. Pritom je iznenađujuće to što razum savremenih ljudi nikako ne želi da se zadovolji onim objašnjenjima duhovnih istina koje im daje pravoslavno učenje, one mnogima izgledaju preterano čudno i nemoguće, te zato lako prihvataju izmišljotine i laži koje su tuđe hrišćanskom učenju i koje zapanjuju svojim fantastičnim besmisлом i potpunim odsustvom zdravog razuma.

Svojstvo palog razuma je da on bezumlje često smatra za najvišu mudrost, a istinsku mudrost ismeva. Zato je za Hrišćanina izuzetno važno da svoj razum nauči jednostavnosti i smirenomudrenosti. Tako duhovne knjige treba izučavati samo sa ciljem da čovek koristi ova znanja za svoju dušu, da bi razbuktao srce i doveo ga do osećanja umiljenja, a ne da bi se ovim znanjem pokazao kao učen pred ljudima.

Vrlo je opasno da čovek sam tumači Sveto Pismo, da pokušava da sam svojim razumom shvati misli koje su mu nejasne u knjigama Svetih Otaca - u tom slučaju demoni nam često sugerišu izvitopereno shvatanje tih misli, koje može da nam pričini veliku duhovnu štetu, a i drugima da, preko nas, naškodi. Sve što nam nije jasno treba da saznajemo od onih koji su dobro proučili Svete Oce. Treba primetiti da su gotovo sve jeresi počele upravo od nepravilnog tumačenja Svetog Pisma. Hrišćaninpočetnik mnoga pitanja, čak, i ne treba da shvata u svim njihovim nijansama.

Uz to, važno je da čovek shvati da se duhovna mudrost otkriva samo kroz iskustvo delatnog hrišćanskog života, da se saznaje po meri duhovnog uzrastanja, po meri u kojoj čovek očisti svoj um i svoje srce, a ne naporima razuma kao u zemaljskim naukama i mudrovanjima. Zbog toga treba pribegavati poukama Svetih Otaca, koji su u životu prošli ovaj put, i u delima iskusili svu ovu tajanstvenu duhovnu nauku.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KADA POSLUŠANJE NIJE UGODNO BOGU?

Svi dobro znaju da je poslušanje od ključne važnosti u duhovnom životu, i kako su opasni samovolja i uzdanje samo u sebe.

Ava Dorotej kaže: "Ne znam za drugačiji pad osim onog kad čovek sluša sebe samog. Vidiš li nekoga ko je pao, znaj da je slušao sebe. Ništa nije opasnije, nema ničeg pogubnijeg od ovoga... Nema nesrećnijih ljudi i ljudi bližih pogibelji od ljudi koji nemaju nastavnika na putu Božijem. List ispočetka uvek biva zelen, svež i lep, ali potom počinje da se suši, otpada i na kraju ga gaze. Tako i čovek kojim niko ne rukovodi početka uvek ima revnost za post, bdenje, tihovanje, poslušanje i druge vrline, a zatim se kod njega ova revnost malo po malo hladi, i on se - nemajući nikoga ko bi ga duhovno upućivao, podržavao i razbuktavao u njemu ovu revnost - neosetno suši, pada i postaje, na kraju, rob u vlasti neprijatelja koji rade sa njim šta hoće" (5, pouka 5).

Međutim, poslušanje može biti istinsko i duhovno, a može biti telesno i čovekougodničko.

"Istinsko poslušanje jeste poslušanje Bogu, Bogu Jedinome. Onaj ko ne može sam po sebi da bude poslušan Bogu, treba da sebi uzme za duhovnog pomoćnika čoveka kojem je poslušanje Bogu bolje poznato" (10, pismo 90). Duhovnik kojeg slušamo mora, zaista, jasno da razume volju Božiju i da ima trezven pogled na duhovni život, jer u suprotnom može

110

da nam naškodi. I opet, treba praviti razliku između potčinjavanja, odsecanja svoje volje i poslušanja. Moramo se potčinjavati ne samo crkvenim vlastima nego i građanskim, naravno kada to ne narušava zakone naše vere. Moramo uvek i u svemu, koliko je god to

moguće, truditi da odsecamo svoju volju, ne samo pred ljudima već i pred okolnostima, verujući da se sve što se oko nas dešava dešava po Promislu Božijem. Naravno, da ovo uvek treba činiti sa rasuđivanjem, treba razlikovati stvari koje su štetne po dušu od onih koje nisu, i ako duši preti opasnost ne samo da ne treba da se povinujemo tuđoj volji nego treba i odlučno da joj se suprotstavimo. Isto ovakvo odsecanje svoje volje je potrebno i u odnosima sa neduhovnim rukovodiocima, kojima treba da se povinujemo isključivo u onome što nije štetno po nas. Ali, kada je reč o važnim pitanjima, koja usmeravaju sam naš duhovni život, ovakvim neduhovnim nastavnicima se ne smemo prepuštati, već po ovim pitanjima moramo da se obraćamo samo duhovnim licima, koja su zaista (u to moramo biti sigurni!) verna i opitna u Pravoslavlju, koja imaju jasan duhovni pogled i dobro poznaju učenje Svetih Otaca. Samo prema takvim duhovnicima može da postoji istinsko poslušanje. Slepo se prepustiti čoveku sa izvitoperenim shvatanjem pravoslavnog učenja znači i sam prihvatiti ovu izvitoperenost, znači da čovek time postaje izvršilac ne Božije volje već bolesne ljudske volje, i to bez obzira na to da li je ovaj neduhovni nastavnik monah, jerej ili arhijerej.

Sveti Oci govore: "Budi svima poslušan u svakom dobrom delu, samo nemoj da slediš pohlepne niti srebroljupce niti ljubitelje sveta da tvoje poslušanje ne bi bilo delo đavolsko" (2, sl. 9). "Slušaj onog savetnika koji, pošto sve ispita, ume sa strpljenjem da razmotri ono što treba da se razmotri u tvojoj stvari, i koji može tačno da ti ukaže na ono što je zaista korisno za tebe (2)."

"Za savetovanje drugih, za duhovno rukovođenje drugima nije dovoljno da čovek bude pobožan; on mora da ima duhovno iskustvo, pre svega duhovno pomazanje. Takvo je o ovom predmetu učenje Svetog Pisma i Svetih Otaca. Pobožan, ali neiskusni savetnik pre može da zbuni nego da donese korist" (9, t. 4, pismo 18).

"U ovom smislu ostavlja zaveštanje i Apostol: *iNe budite robovi ljudima*" (1. Kor. 7, 23). On naređuje da se i samo služenje sluga gospodarima izvršava duhovno, ali ne u smislu "čovekougadanja", već u smislu tvorenja volje Božije kroz spoljašnje služenje ljudima. I još: *"Ne radeći samo prividno kao da ugađate ljudima, nego kao sluge Hristove, tvoreći volju Božiju od srca"* (Ef. 6, 6); i: *"Zar ja sad nastojim da ljude pridobijem ili Boga? Ili tražim ljudima da ugađam? Jer kad bih još ljudima ugađao, ne bih bio sluga Hristov"* (Gal. 1, 10).

"Od istinskog poslušanja rađa se i istinsko smirenje: milost Božija posećuje istinsko smirenje. Od nepravilnog i čovekougodnog poslušanja, rađa se lažno smirenje, koje čoveka udaljava od darova Božijih i čini ga sasudom satane" (11, str. 116).

Naročito je žalosno kad se iskušenik trudi da podražava potpuno poslušanje, da u potpunosti odbaci rasuđivanje i da se potčini reči nastavnika kao što je to bilo kod drevnih Otaca, kada je i nastavnicima i učenicima rukovodio Duh Sveti. U naše, pak, vreme gotovo da se ne mogu naći ljudi koji bi pravilno mogli da duhovno rukovode i upućuju druge, tim pre što ima mnogo učitelja koji su i sami zabludi i to u veoma bitnim pitanjima vere.

Nesreća je kada učenik takvog neiskusnog učitelja počne da prihvata svaku učiteljevu reč i pouku kao savršenu istinu i da ih do kraja sledi."

"Poslušanje je čudo vere! To može da učini samo Bog. I ostvarili su ga oni ljudi kojima je Bog dao ovaj dar. Međutim, kada ljudi sopstvenim naporom požele da dostignu ono što jedino Bog daje, njihov trud biva bezuspešan i jalov: tada oni liče ne one zidare tvrđave koji se pominju u Jevanđelju i koji započinju zgradu, nemajući sredstava da je završe" (9, t. 4, pismo 54).

"Izučavaj Božanstveno Pismo," govori Sv. Simeon Novi Bogoslov, i knjige Svetih Otaca, naročito one koje se bave (hrišćanskom) praksom, da bi sve mogao da uporediš sa njihovim učenjem i vidiš sve kao u ogledalu, i da ono što je kod tebe u skladu sa Svetim Pismom usvojiš i zadržiš, a ono što je lažno i loše da prepoznaš i odbaciš da ne bi bio prevaren. Znaj da se u naše vreme pojavilo mnogo prevaranata i lažnih učitelja" (1, t. 5, str. 33).

Sv. Ignatije (Brjančaninov) je mnogo govorio o poslušanju, o tome kakvo je ono bilo u drevnom monaštvu, kao i o tome da takvo poslušanje nije dato našem vremenu. Prep. Kasijan Rimljanin kaže da su egipatski Oci tvrdili da je dobro duhovno rukovoditi i biti dobro duhovno rukovođen svojstveno mudrima, i kažu da je to najveći dar i blagodat Svetoga Duha. Neophodan uslov za takvo poslušanje jeste duhonosni nastavnik koji je u stanju da, voljom Svetoga Duha, umrtvljava palu volju onoga ko mu se potčinjava u Gospodu i, u ovoj paloj volji, sve strasti.

Očigledno je da umrtvljavanje pale volje, koje se tako veličanstveno i pobedonosno izvršava voljom Duha Božijeg, ne može biti izvršeno palom voljom nastavnika, tj. kad je sam nastavnik još uvek porobljen strastima" (9, t. 5, str. 71).

Pod maskom poslušanja mogu sa skrivati razne pristrasnosti, čak, i strast pohote. Uopšte, sve što je prekomerno i nije osoljeno duhom istinskog smirenja i bogougadanja obavezno biva oskrnavljeno nekom nečistotom i podvrgnuto demonskom ismevanju.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKVE SE PRELESTI DEŠAVAJU PRILIKOM NEPRAVILNOG UPRAŽNjAVANJA MOLITVE?

Gorka sudbina pada u samoobmanu, prelest i pod vlast zlih duhova predstoji onima koji maštaju o tome da dostignu visoka molitvena stanja, a nemaju pritom istinsku već telesnu i duševnu revnost. Takve podvižnike đavo lako hvata u svoje mreže. Nepravilno upražnjavanje molitve je put u samoobmanu iz koje zapravo i nastaje demonska prelest.

Razne vrste prelesti koje se dešavaju prilikom nepravilne molitve veoma podrobno razmatra Sv. Ignjatije u svojoj "Besedi starca sa učenikom". Ovde ćemo navesti osnovne misli iz ovog spisa.

"Sve vrste demonskih prelesti u koje upada onaj ko se nepravilno moli nastaju zbog toga što u temelj molitve nije položeno pokajanje, što pokajanje nije postalo izvor, duša i cilj molitve...

Pokajanje i sve od čega se ono sastoji (skrušenost ili ožalošćenost duha, plač srca, suze, samoosuđivanje, sećanje na smrt, Sud Božiji i večne muke, osećanje prisustva Božijeg i strah Božiji) jesu darovi Božiji, dragoceni darovi, darovi prevashodni i osnovni, zalog najviših i večnih darova. Ako se prvo ne steknu ovi osnovni darovi, nemoguće je zadobiti darove koje slede posle ovih prvih. "Ma kako uzvišeni bili naši podvizi," rekao je prep. Jovan Lestvičnik, "ako, ne steknemo samilosno srce - ovi podvizi su lažni i uzaludni" (sl. 7).

Najopasniji i najnepravilniji način molitve se sastoji u tome da čovek koji se moli snagom svoje uobrazilje stvara zamišljene slike ili predstave, uzimajući ih naizgled iz Svetog Pisma, a u stvari iz svog sopstvenog palog stanja, iz svoje palosti, iz svoje grehovnosti, iz svoje samoobmane. Ovim zamišljenim slikama, on zapravo - laskajući svojoj nadmenosti, svojoj taštini, svom visokom mišljenju o sebi, svojoj gordosti - obmanjuje sebe...

Sv. Simeon Novi Bogoslov ovako opisuje molitvu maštara i njene plodove:

"On podiže k nebu ruke, oči i um, zamišlja u svom umu nebeska blaga, činove svetih Anđela, obitelji Svetih, ukratko, oživljuje u svojoj uobrazilji sve ono što je pročitao u Svetom Pismu, razmatra ovo za vreme molitve, upravlja pogled ka nebu, i svim ovim podstiče svoju dušu na navodno "božanske" želje i ljubav, a ponekad, čak, proliva suze i plače. Tako se malo po malo gordi u svom srcu, ne shvatajući umom da je pao u gordost. On misli da je to što čini plod Božanstvene blagodati koja mu je data na utehu i moli Boga da ga udostoji da uvek bude u ovom delanju. To je prelest. Ovakav čovek, čak i ako bude tihovao u savršenom tihovanju ne može da se ne podvrgne silasku sa uma i ludilu. Čak ako mu se to i ne desi, za njega je nemoguće da dostigne duhovno rasuđivanje i vrline. Na taj način su pali u prelest ljudi koji su navodno videli "nebesku" svetlost i sjaj ovim telesnim očima, osetili "nebeski" miomiris svojim telesnim nozdrvama, čuli "nebeske" glasove svojim ušima. Jedni su postali opsednuti zlim dusima i sumanuti tumarali sa jednog mesta na drugo. Drugi su prihvatili demona koji se preobrazio u svetlog anđela, pali u prelest i ostali neizlečeni sve do smrti, ne prihvatajući ničiji savet. Treći su, po

đavoljem nagovoru, izvršili samoubistvo, bacajući se u provaliju ili duboku vodu. Ne mogu se ni nabrojati sve različite i bezbrojne prelesti đavolske, kojima đavo obmanjuje ljude.

Naša pala slobodna volja prirodno teži i stremi ka prelesti, i to zato što svaka prelest laska našoj nadmenosti, našoj taštini i našoj gordosti."

Sv. Ignatije nam izlaže poučne primere ovakve demonske prelesti do kojih je došlo usled razvoja maštarenja u molitvi:

"Neki činovnik koji je živeo u Petrogradu, bavio se velikim molitvenim podvigom i dospao je zbog toga u neobično stanje. Obratio se za duhovni savet u manastir jednom starcumonahu. Činovnik počeo da mu priča o svojim "viđenjima", o tome kako on u molitvi stalno vidi svetlost koja se širi od ikona, oseća čudni miomiris, oseća u ustima neobičnu slast i tako dalje. Monah, saslušavši ovu priču upita činovnika: "Da li vam je padalo na pamet da se ubijete?" "Kako da ne," odgovori činovnik. "Već sam hteo da se bacim u Fontanku, ali su me izvukli." Ispostavilo se da se činovnik nepravilno molio kao što je to i opisao Sv. Simeon Novi Bogoslov, rasplamsavao uobrazilju i krv, pri čemu je postao veoma sposoban za veliki post i bdenje. Stanju samoobmane koje sam u sebi proizveo, đavo je pridodao svoje dejstvo srodno ovom, i činovnikova ljudska samoobmana je ubrzo prešla u očiglednu demonsku prelest. Činovnik je video svetlost telesnim očima: miomiris i slast koje je osećao, takođe, su bili čulni.

Suprotno ovome, viđenja i natprirodna stanja koja su imali Sveti, u potpunosti su duhovna: podvižnik nije sposoban za njih pre no što mu duhovne oči za to ne otvori Božanstvena blagodat.

I, pomenuti monah je počeo da nagovara činovnika da se ostavi načina molitve, koji je upražnjavao, objašnjavajući mu svu nepravilnost tog načina i nepravilnost stanja koje takva molitva izaziva. Činovnik se gnevno usprotivio tom savetu: "Kako da se odrekнем očigledne blagodati?". Izgledao je žalosno i nekako smešno. Tako on postavi monahu sledeće pitanje: "Pa zar je to grešno to što pljuvačka, kada mi se od obilne slasti nakupi u ustima, počne da kaplje na pod?". I zaista, ljudi koji se naleze u demonskoj prelesti izazivaju sažaljenje, jer ne pripadaju više sebi samima i njihov um i srce su u vlasti lukavog, bogoodbačenog duha. Oni predstavljaju jadan prizor, jer ih ismejava lukavi duh koji je njima ovladao i doveo ih u stanje poniženja, obmanuvši ih taštinom i uobraženošću. Oni koji se nalaze u prelesti uopšte ne shvataju da su duhovno zarobljeni, niti da se čudno ponašaju bez obzira na to koliko je očigledno ovo njihovo ropstvo i njihovo čudno ponašanje.

Kad je činovnik otišao, drugi monah koji je prisustvovao razgovoru, upita Starca: "Kako ti je palo na pamet da pitaš činovnika da li je pokušao da se ubije?" Ovaj mu odgovori: "Kao što u plaču po Bogu dolaze trenuci neobičnog spokojstva savesti, u čemu se i sastoji uteha

za one koji plaču, tako i u lažnoj nasladi koju daje demonska prelest dolaze trenuci kad prelest kao da se razobličava i daje čoveku da iskusi kakva ona u stvari jeste. Ovi trenuci su užasni! Njihova gorčina i očajanje koje ova gorčina rađa su neizdrživi. I upravo po ovom stanju, do kojeg ga dovodi prelest, prelešćeni najlakše i može da je prepozna i da preduzme mere za svoje isceljenje. Početak prelesti je gordost i plod prelesti je, takođe, izobilna gordost. Prelešćeni čovek, koji misli za sebe da je postao sasud Božanstvene blagodati, prezire spasonosna upozorenja svojih bližnjih. Međutim, napadi očajanja postaju sve jači i jači: na kraju očajanje prelazi u sumanutost i kruniše se samoubistvom."

"Desio mi se," pripoveda dalje Sv. Ignatije (Brjančaninov), "jedan neobičan slučaj. Jednom prilikom me je posetio svetogorski jeroshimonah, koji je u Rusiju došao da skuplja priloge. Seli smo u moju keliju za goste i on je počeo da mi govori: "Pomoli se za mene oče, mnogo spavam i mnogo jedem." Dok mi je on ovo govorio, osetio sam neku vrelinu koja je od njega dolazila i zato mu rekoh: "Ti ne jedeš mnogo i ne spavaš mnogo, ali da li u tebi ima nečeg naročitog?" i zamolih ga da uđe u moju unutrašnju keliju. Idući pred njim i otvarajući vrata, u mislima sam molio Boga da daruje mojoj gladnoj duši nešto korisno od svetogorskog jeroshimonaha, ako je on zaista sluga Božiji. Istina, od samog početka primetio sam u njemu nešto neobično. U mojoj unutrašnjoj keliji ponovo sedosmo radi besede i ja počeh da ga molim: "Budi milostiv, nauči me molitvi. Ti živiš na najvrlinskijem monaškom mestu na zemlji, među hiljadama monaha, na takvom mestu i u takvom mnoštvu monaha sigurno mora biti velikih molitvenika koji znaju molitveno tajnodejstvo i prenose ga bližnjima po primeru Sv. Grigorija Sinaita i Sv. Grigorija Palame, kao i po primeru mnogih drugih svetogorskih svetila."

Jerosohimonah odmah pristade da bude moj nastavnik i - o užasa! - sa ogromnim žarom počeh da mi izlaže način ushićene maštarske molitve, o kojoj sam već govorio. Vidim da je u strašnom žaru (užareni su mu i krv i uobrazilja), da je zadovoljan sobom, ushićen sobom, u samoobmani, u prelesti! Pošto sam ga pustio da kaže sve što je hteo, počeh pomalo i kao učenik da mu izlažem učenje Svetih Otaca o molitvi, navodeći mu mesta iz Dobrotoljublja i moleći ga da mi objasni ovo učenje. Svetogorac pade u potpunu nedoumicu. Video sam da uopšte nije upoznat sa učenjem Svetih Otaca o molitvi!

U nastavku razgovora mu rekoh: "Vidi, starče! Kad budeš živeo u Petrogradu nemoj nikako da stanuješ na najvišem spratu, obavezno stanuj u prizemlju." "Zašto?" upita me Svetogorac. "Zbog toga što ćeš se," odgovorih, "ako Anđelima padne na pamet da te uzmu i prenesu iz Petrograda na Svetu Goru i ako te ponesu sa najvišeg sprata i, pritom, ispuste - ubiti, a ako te ponesu iz prizemlja i ispuste, samo ćeš se ugurovati." "Zamisli," odgovori Svetogorac, "koliko puta mi je već, dok sam stajao na molitvi, dolazila misao da će me Anđeli uzeti i odneti na Svetu Goru." Ispostavilo se da jeroshimonah nosi verige, gotovo ne spava, okuša vrlo malo hrane, oseća u telu takvu vrelinu da mu zimi nije potrebna topla odeća. Pred kraj razgovora, palo mi je na pamet da postupim na sledeći način: zamolio sam Svetogorca da on, kao isposnik i podvižnik, isproba na sebi način molitve iz

Predanja Svetih Otaca, koji se sastoji u tome da za vreme molitve um bude van svakog maštarenja, da se sav pogruzi u pažnju prema rečima molitve, da se zatvori i ograniči na reči molitve. Pritom srce obično sadejstvuje umu, spasonosnim po dušu, osećanjem žalosti zbog grehova... "Kada ovo osetiš na sebi," rekoh Svetogorcju "obavesti me o plodu pokušaja; za mene samog ovaj pokušaj nije zgodan zbog rasejanog života koji vodim." Svetogorac je rado pristao na moj predlog.

Posle nekoliko dana dolazi kod mene i kaže: "Šta si to uradio sa mnom?". "A šta to?". "Pa čim sam probao da se pažljivo pomolim, sva moja viđenja su nestala i više ne mogu da im se vratim". Dalje u toku razgovora sa Svetogorcem, nisam više video ono samopouzdanje i smelost koji su bili veoma uočljivi u njemu prilikom prvog susreta i koji se obično mogu zapaziti kod ljudi koji se nalaze u samoobmani i misle za sebe da su sveti ili da duhovno napreduju. Svetogorac je, čak, izrazio želju da čuje moj ubogi savet. Kad sam ga posavetovao da se potruži da se po spoljašnjem načinu svog života ničim ne ističe u odnosu na ostale monahe, zato što takvo isticanje vodi u nadmenost, on skide sa sebe verige i dade mi ih. Kroz mesec dana ponovo je došao kod mene i ispričao mi kako je nestala užarenost iz njegovog tela, kako mu je potrebna topla odeća i kako mnogo više spava. Pritom mi je priznao da na Svetoj Gori mnogi od onih koji su tamo čuveni po svom svetom životu, upražnjavaju upravo ovaj, pravilni način molitve i njemu uče i druge..."

"Pažljiva molitva zahteva samoodricanje, a na samoodricanje se retko ko odlučuje. Onaj ko se pažljivo zagleda u sebe i nalazi se u stanju nedoumice, videći svoju grehovnost, ne može mnogo da govori i nimalo ne afektira i ne glumi, i neupućenima u tajanstveni podvig izgleda čudan i zagonetan, kao da sa njim nešto nije u redu. Ali, kako bi svet uopšte mogao da prepozna podvižnika istinske molitve, kada je sam taj podvig svetu potpuno nepoznat? Sasvim drugačije stoje stvari sa onim koji se moli u samoobmani! On ne jede, ne pije, ne spava, zimi ide samo u mantiji, nosi verige, ima "viđenja", svakoga podučava i razobličava sa drskom bezobraznošću, bez ikakve tačnosti i rasuđivanja, sa strasnim žarom u krvi i telu koju rađa ova žalosna i pogibeljna užarenost. Takav se ponaša kao "svetac"! I odavno je primećeno da je ljudsko društvo sklono ovakvim "svecima" i da ga takvi "sveci" privlače.

Veliki deo podvižnika Zapadne, rimske crkve, koje je ona - pošto se odvojila od Istočne, Pravoslavne Crkve i pošto ju je zbog toga napustio Sveti Duh - proglasila za svoje najveće svece, molio se i dostizao "viđenja", razume se, lažna, upravo na pomenuti način. Ovi umišljeni sveci su bili u užasnoj demonskoj prelesti... Ponašanje zapadnih podvižnika obuzetih prelešću je uvek bilo pomahnitalo usled neobične telesne strasne užarenosti. U takvom stanju se nalazio Ignacio Lojola, osnivač jezuitskog reda. Njegova uobrazilja je bila toliko užarena i izoštrena da je bilo dovoljno da samo poželi i da uloži mali napor, pa da po svojoj želji ugleda pakao ili raj. No, javljanje raja i pakla kod njega nije nastajala samo pod dejstvom ljudske uobrazilje. Ova javljanje je bilo plod dejstva demona koji su svoje dejstvo dodavali nepravilnom ljudskom delanju...

Sv. Ignatije opisuje i drugu vrstu nepravilne molitve: "Kao što nepravilno delovanje uma vodi u samoobmanu i prelest, isto tako u njih vodi i nepravilno delovanje srca. Kao što su suludom gordošću ispunjeni oni koji imaju želju i stremljenje da vide duhovna viđenja umom koji nije očišćen od strasti i koji nije obnovljen i preporođen Sve tim Duhom, takvom istom gordošću i bezumljem su ispunjeni oni koji imaju želju i stremljenje srca da se naslađuju svetim, duhovnim i božanstvenim osećanjima, a da njihovo srce uopšte još nije sposobno za takvu nasladu. Srce koje pokušava da oseti božanstvenu sladost i druga božanstvena osećanja, ne nalazeći ih u sebi, vara, obmanjuje i uništava sebe, ulazeći u oblast laži, u zajednicu sa demonima, potčinjavajući se njihovom uticaju, potpadajući pod njihovu vlast. Samo jedno osećanje od svih osećanja srca u njegovom palom stanju može biti upotrebljeno u nevidljivom bogoslužjenju: žalost zbog svojih grehova, oskvrnjenosti, palosti i propasti, a to je žalost plača, pokajanja i skrušenosti duha.

Svima je poznato kakva je duševna nesreća zadesila judejske književnike i fariseje zbog njihovog nepravilnog duševnog raspoloženja: oni su postali ne samo tuđi Bogu, nego i Njegovi pomahnitali neprijatelji i bogoubice.

Sličnoj nesreći bivaju podvrgnuti podvižnici molitve koji su iz svog podviga isključili pokajanje i koji se primoravaju da osete nasladu i oduševljenje: oni produbljuju svoj pad, udaljavaju se od Boga, stupaju u zajednicu sa satanom, zaražavaju se mržnjom prema Svetom Duhu. Ova vrsta prelesti je užasna: ona je podjednako pogubna po dušu kao i prva, ali je manje očigledna, retko se završava ludilom i samoubistvom, ali potpuno uništava i um i srce. Po stanju uma koje ona rađa Oci su je nazivali "umišljenošću". Čovek koji je obuzet ovom prelešću umišlja nešto o sebi, "umišlja" da ima mnoga dobra dela i vrline, čak i da u izobilju poseduje darove Svetog Duha. "Duhovno razmišljanje ne dopušta čoveku nikakvu umišljenost," rekao je Sv. Simeon Novi Bogoslov. Onaj ko umišlja da je bestrasan, nikada se neće očistiti od strasti. Onaj ko uobražava da je ispunjen blagodaću, nikad neće zadobiti blagodat. Onaj ko misli da je svet, nikada neće dostići svetost. Neobična uobraženost se uočava kod ljudi koji pate od ove prelesti: oni kao da su oduševljeni sobom, svojom samoobmanutošću koju smatraju za blagodatno stanje. Oni su prožeti i ispunjeni nadmenošću i gordošću, iako izgledaju smireni mnogima, koji sude po spoljašnjosti i ne mogu da čoveka ocene po plodovima.

Nema spasenja bez pokajanja, a pokajanje od Boga dobijaju samo oni koji, da bi ga primili, prodaju sve svoje imanje, odnosno odreknu se svega što su lažno stekli "umišljenošću". Vrlo često se mogu sresti ljudi zaraženi "umišljenošću". Svako ko nema skrušenog duha, ko misli da ima bilo kakve vrline i zasluge, svako ko se ne pridržava nepokolebljivo učenja Pravoslavne Crkve, već o dogmatima i Predanju razmišlja proizvoljno, po svom nahođenju ili po inoslavnom učenju, nalazi se u ovoj prelesti.

Treba budno pratiti sebe da se ne bi sebi pripisalo neko dobro delo ili pohvalna osobina ili neka naročita prirodna sposobnost, ili, čak, blagodatno stanje ukoliko ga je čovek bio

udostojen. Jednom rečju, čovek ne treba da smatra da ima bilo kakvu vrlinu. Naravno, ima duhovnih stanja koja su zaista posledica Božanstvene blagodati, u kojima čovek oseća duhovnu sladost i radost, u kojima u srcu oseća prisustvo Svetoga Duha, u kojima - kao podvižnik Hristov - biva udostojen duhovnih viđeva, ali ovo biva samo sa onim Hrišćanima koji su dostigli hrišćansko savršenstvo, prethodno se očistivši i pripremivši se pokajanjem. Postepeno delovanje pokajanja se ogleda u svakoj vrsti smirenja, naročito u molitvi koja se prinosi iz siromaštva duha, iz plača, i koja postepeno slabi u čoveku dejstvo greha. Ali, za to je potrebno mnogo vremena... Borba protiv strasti je od neobične koristi, jer ona najspasonosnije dovodi do osećanja siromaštva duha. Kada strasti znatno oslabe, a ovo se najčešće dešava pred kraj života, tada postepeno počnu da se javljaju istinska duhovna stanja koja se neizmerno razlikuju od stanja koja rađa "umišljenost", jer ova na kraju uvek dovodi do čamotinje.

Duhovne darove čoveku daruje Božanstvena Premudrost, koja veoma brine o tome da slovesni sasud, čovek koji treba da primi dar u sebe izdrži bez štete po sebe jačinu dara, jer *novo vino provaljuje mehove stare* (Mt. 9, 17). U naše vreme duhovni darovi daju se veoma umereno, tek onoliko koliko je potrebno za spasenje, a prema slabosti kojom je obuzeto svekoliko Hrišćanstvo. Nasuprot ovome, "umišljenost" rasipa svoje "darove" u bezumnom izobilju i sa velikom žurbom.

Opšta odlika istinske duhovnosti je duboko smirenje i smirenomudrenost, sjedinjeno sa krajnjim poštovanjem svih bližnjih, sa otvorenošću i jevanđeljskom ljubavlju prema svim bližnjima i sa težnjom da čovek bude nepoznat, da se udalji od sveta..." (9, t. 1, str. 230-258).

Iz ovog veoma bitnog, dubokog i detaljnog spisa Sv. Ignjatija ovde su navedeni samo neki odlomci sa ciljem da se ukaže na najopštije opasnosti i moguća odstupanja sa kojima se čovek sreće na molitvenom putu. Onaj ko detaljnije želi da upozna uzroke prelesti neka obavezno pročita čitav spis.

Ukazaćemo ovde na još jednu zapanjujuću pojavu, koja će nas primorati da budemo još oprezniji u duhovnom životu. Sv. Ignatije, kao verovatno nijedan od Svetih Otaca, naročito detaljno i tačno proučava prirodu prelesti u njenim različitim oblicima. On koristi svekoliko iskustvo drevnog monaštva da bi razotkrio mnoštvo raznovrsnih demonskih zamki i upozorio na njih poslednje Hrišćane, kojima predstoji duhovna borba u vreme naročitih iskušenja, kada će čoveku biti potrebna izuzetna razboritost i opreznost da duhovno ne pogine. Međutim, evo dokaza da samo znanje bez smirenja srca ne pomaže čoveku da izbegne ovu opasnost: ispostavlja se da zli dusi čak i iz samog učenja o smirenju mogu da izvuku oruđe za sebe.

Nedavno se dogodio ovakav slučaj: naš manastir je posetio jedan monah koji je nekoliko prethodnih godina proveo u gotovo pustim mestima među podvižnicima u poslušanju kod nekog starca. Ovaj starac se bavio neobičnim podvigom plača i ovom delanju je

naučio svog učenika. (U ovoj pustinji je bilo još nekoliko monaha koji su prihvatili ovo učenje i vršili iste ovakve eksperimente.)

Dakle, ovaj monah je počeo da prenosi svoja iskustva manastirskom bratstvu, počeo vatreno da govori o značaju pokajničkog plača, o tome kako je to glavno delanje monaha, kako je samo u plaču spasenje, itd. Citirao je mnoge izreke Svetih Otaca o suzama, naročito se pozivao na učenje Sv. Ignatija o plaču i pokajanju, napamet je znao cela njegova pisma, ukratko - izložio je opširno i detaljno učenje Svetih Otaca Crkve o ovom pitanju. Ubeđivao je monahe da čovek mora da se prisiljava na suze, da se suze zadobijaju naročitim molitvenim trudom i podvigom samoodricanja i surovosti prema sebi. Braća koja su slušala monaha nisu mogla da se ne slože sa njegovim rečima, ali nisu baš imala poverenja u ovakvu monahovu vatrenost. Na kraju, on im ponudi da im pokaže ovaj način pokajničkog plača koji upražnjavaju njegov starac u pustinji. Pritom se ispostavilo da zbog toga treba da se udalji od obitelji u planinu, kako se ostala bratija u manastiru ne bi uznemirila. Ovo je učinilo da monasi postanu tako oprezni i da odbiju da se upoznaju sa tako čudnim eksperimentima. Razgovor se završio. Monah je potom otišao u planinu.

Prošlo je neko vreme i svako se u manastiru bavio svojim poslom. Odjednom po brdima oko manastira razleglo se neko strašno zavijanje, kričanje i ridanje od kojeg se ledila krv. Ovi zvuci su odjekivali klancem. Braća ostaviše svoje poslove i počеше da osluškuju u nedoumici. Tek posle nekog vremena su shvatili da je upravo to onaj "podvig plača" kome se prelešćeni monah odavao.

Živeći u bezljudnoj pustinji, u gorama i planinskim šumama, monasi, o kojima je gost pričao, obitavajući u međusobno udaljenim kelijama, predavali su se satima ovim očajničkim vapajima svakodnevno, ispunjavajući okolinu ridanjem i krikovima, lijući mnoge suze, padajući na kraju od iznemoglosti. I ovakvo histerično upražnjavanje molitve zasnovano na iscrpljivanju nerava i samoopijenosti, oni su smatrali za istinski pokajnički podvig po predanju Svetih Otaca.

Čudno je što je ovakav, najteži vid prelesti svio gnezdo upravo tamo gde je naizgled sve bilo usmereno direktno protiv nje. Setimo se ovde kako je Sv. Antonije Veliki duhovnim očima video đavolje mreže opletene oko sveta i uzviknuo: "Teško ljudskom rodu! Ko još može da izbegne ove mreže?" Na to mu je bilo rečeno: "Smirenomudrenost spasava od njih i one, čak, ne mogu ni da dodirnu smirenoga" (11, str. 43).

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KOJI SU RAZLOZI ZA SUZE I KADA SU ONI ISPRAVNI?

O plaču kod Svetih Otaca nalazimo mnogo najuzvišenijih reči i pouka. Dar plača i suza oni smatraju jednim od najvećih darova Božijih, koji je suštinski potreban za naše spasenje. Razlog za suze jeste sagledanje svojih greha i svest o svojoj grehovnosti i siromaštvu duha. Suze su dar Božiji i služe kao znak milosti Božije, kao znak da je Bog primio i da prima pokajanje.

Međutim, i plač, kao i druga duhovna dejstva, može imati nepravilnu osnovu, može da proistekne od veoma raznovrsnih strasnih pomisli i osećanja. I suze su, kao svojstvo pale prirode, zaražene bolešću pada kao i sva ostala svojstva. Neko je po prirodi naročito sklon suzama i u svakoj zgodnoj prilici proliva suze: ovakve suze se nazivaju prirodnim. Ima i grehovnih suza. Grehovnim suzama se nazivaju suze koje se prolivaju iz grehovnih pobuda. Ovakve suze izobilno i sa naročitom lakoćom prolivaju ljudi koji su predati sladostrašću. Suze slične suzama sladostrasnika prolivaju ljudi koji se nalaze u samoobmani i prelesti; suze se obilno liju i zbog taštine, licemerstva, pritivnosti, čovekougodništva. Na kraju, ima suza koje proliva i zloba" (9, t. 1, str. 194).

Prep. Jovan Lestvičnik govori: "Priroda suza, naročito kod početnika je teško shvatljiva, jer one nastaju zbog mnogih različitih razloga: od prirode, od Boga, od nepravilne tuge i od tuge istinske, od taštine, od bludne strasti, od ljubavi, od sećanja na smrt i iz mnogih drugih pobuda (4, sl. 7, str. 32). Sa bogougodnim plačem se vrlo često prepliću gnusne suze taštine: i ovo u iskustvu dobro prepoznavamo kada vidimo da plačemo i predajemo se gnevu (4, sl. 7, str. 26).

"Ako kod onih koji misle da plaču po Bogu vidimo gnev i gordost, njihove suze treba da smatramo nepravilnima, jer "šta je zajedničko svetlosti i tami?" (4, sl. 2, str. 29). "Onaj ko se u sebi gordi zbog svojih suza i osuđuje u svom umu one koji ne plaču, liči na čoveka koji je od cara izmolio oružje protiv neprijatelja, a njime ubija samog sebe (4, sl. 7, str. 44). Često se događa da ove suze čine nadmenima lakomislene, zbog toga se one nekima i ne daju. Ovakvi, trudeći se da ih nađu i ne nalazeći ih, prekorevaju sebe, osuđuju sebe i muče se uzdasima i setom, ožalošćenošću duše, dubokom potištenošću i pometnjom. Sve ovo je zamena za suze iako oni, srećom po sebe, ovo ne smatraju ni za šta (4, sl. 7, str. 47). Ne veruj suzama svojim pre potpunog očišćenja od strasti, jer vino koje je pravo iz točila zatvoreno u sud još nije osigurano (od kvarenja)" (4, sl. str. 35).

Sv. Teofan Zatvornik govori: "Ima suza koje nastaju od slabosti srca, od velike raslabljenosti karaktera, od bolesti, a poneki sebe namerno prisiljavaju na plač. Ima suza i od blagodati. Vrednost suza se ne određuje na osnovu vode koja teče iz očiju, već na osnovu onoga što se u duši dešava za vreme suza i posle njih. Nemajući blagodat, suza neću da rasuđujem o njima, samo pretpostavljam da su blagodatne suze u vezi sa mnogim

promenama u srcu. Glavno je - srce tada mora da gori u ognju suda Božijeg, ali bez boli i žeženja, sa umilenjem koje stiže od milosrdnog Boga Koji, premda osuđuje greh, miluje grešnika. Takođe mislim da ove suze dolaze već pred kraj hrišćanskih napora, ne spoljašnjih, već unutrašnjih - na očišćenju srca, kao poslednje omivanje i ubeljenje duše. I još - ovo se ne postiže za sat, za dan i dva, već tokom mnogih godina. I još kažu da postoji neki plač srca bez suza, ali isto toliko dragocen i snažan kao suze. Ovaj je bolji za one koji žive sa drugima, tj. da drugi ne bi mogli da ga vide" (14, pismo 2).

Obratimo pažnju na to da se Sveti Oci veoma čuvaju od taštine u svakom duhovnom delanju: čak i tako veliki podvižnik, zatvornik i molitvenik kao što je episkop Teofan (koji je 28 godina živeo u zatvorništvo, od kojih je poslednjih 11 godina svakog dana služio Svetu Liturgiju) kaže za sebe da nema dar suza i uči o ovom delanju sa takvim smirenjem kao da sam nije stekao plač, nego zna o tome samo od drugih. Naravno da je ovaj Sveti Otac imao ovaj dar - i upravo smirena tvrdnja da nema taj plač, jeste svedočanstvo njegovog istinski pokajničkog duha. Oni koji su zaista skrušeni zbog svojih grehova ne cene mnogo svoj plač. Otac Mojsej je govorio: "Kada plaćemo nemojmo podizati glas uzdaha, da ne zna levica šta radi desnica. Levica je taština." (11, s. 287, str. 2).

Kod Svetih Otaca se, takođe, sreće i sledeći važan savet: one suze koje nemaju duhovnu osnovu nastaju od prirode ili, čak, iz grehovnih pobuda, i njih treba odmah pretvoriti u bogougodno i pravilno raspoloženje, menjajući same misli koje izazivaju suze, tj. sećati se sopstvene grehovnosti, neizbežne smrti i Suda Božijeg, i plakati zbog ovih razloga (9, t. 1, str. 194).

Ali, pritom: "Čudne li stvari!", kako primećuje Sv. episkop Ignatije, "kada oni koji su iz prirodne naklonosti lako prolivali potoke besmislenih i jalovih suza, kao i oni koji su ih prolivali iz grehovnih pobuda, požele da plaču bogougodno, odjednom vide u sebi neobičnu usahlost, ne mogu da iscede iz očiju nijednu kap suze. Iz ovoga se učimo da su suze straha Božijeg i pokajanja - dar Božiji, i da bi ih čovek zadobio treba prvo da se potruži da zadobije njihov uzrok." A "razlog za suze je viđenje i svest o svojoj grehovnosti" (9, t. 1, str 194), kao što je već bilo rečeno.

Navešćemo još nekoliko reči istih Otaca.

Sv. Teofan Zatvornik: "Izbavi nas, Gospode, ushićenih molitava. Ushićenja, jaki pokreti duše sa uzbuđenjima su duševna kretanja krvi do kojih dolazi usled raspaljene uobrazilje... Ljudi dospevaju u ova ushićenja, ali sve su to mehuri od sapunice. Prava molitva je tiha i mirna, i ona je takva na svim nivoima. Kod prep. Isaaka Sirijskog su navedeni najviši stepeni molitve, ali nisu pomenuta nikakva ushićenja." (14, pismo 14).

Sv. episkop Ignatije nas uči: "Treba se držati u stanju duhovne ravnoteže, tišine, spokojstva i siromaštva duha, kloneći se brižljivo svih stanja koja izazivaju užarenost krvi i nerava. Ne udaraj sebe ni u grudni, ni u glavu da bi izazvao suze, takve suze su od nervnog

stresa, od uzburkane krvi, i one nimalo ne prosvećuju um i ne omekšavaju srce. Čekaj sa pokornošću suze od Boga... Doći će suza tiha i čista suza, promeniće ti dušu, neće ti izobličiti lice, od Nj e ti neće pocrveneti oči, već će ti se krotko spokojstvo izliti na lice" (10, pismo 88).

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

ŠTA ZNAČI "TRUDITI SE NERAZUMNO"?

Treba reći još nekoliko reči o telesnom trudu kao što su, na primer, fizički trud, vršenje nekog poslušanja u manastiru ili u hramu, post, stajanje na molitvi, metanije i drugi spoljašnji podvizi. Svaki Hrišćanin mora jasno da raspozna svoje stanje - kako fizičko tako i duhovno, i da pronade za sebe način duhovne borbe koji je konkretno za njega najspasonosniji. Teškoća je u tome što je za izbor pravih i odgovarajućih lekova za dušu, kojima se mogu izlečiti upravo njene bolesti, potreban iskusan duhovni lekar - duhovnik, koji dobro poznaje svoju duhovničku veštinu.

Međutim danas je vrlo malo takvih i zato mnogi ljudi po svom nahođenju uzimaju duhovne lekove i primenjuje ih bez ikakvog pojma o njihovoj nameni i primeni. Ljudi se tako prihvataju posta, molitve, bdenja i fizičkog rada, misleći da će brže postići uspeh ako ih više i intenzivnije primenjuju. Međutim, ova dela su dobra samo onda kada se vrše na pravi način i u pravoj meri, sa pravilnom usmerenošću, i kada onaj ko ih upražnjava budno motri na dejstvo koje ona imaju na njegovo srce: da li se ono smiruje ovim delima, postaje li mekše i prijemčivije za duhovni život ili se pak, nasuprot tome, rasplamsava strasnim željama, opija samozadovoljstvom, pothranjuje svoju taštinu, gordi pred ljudima, nadima i postaje surovo zbog ovih podviga. Spoljašnji podvizi lako mogu da odvedu čoveka u samouznošenje pred drugima, jer su očigledni, primetni, jer mi sami ne možemo da ne primećujemo svoje spoljašnje podvige, i taština nam peva "hvalu" za takve naše "zasluge". Nepravilni podvizi, koji nisu u skladu sa ciljem istinskih podviga, to jest sa smirenjem srca, rađaju zaljubljenost u sebe i egoizam.

Sv. Teofan Zatvornik govori: "Egoizam nastaje od spoljašnjih podviga ako čovek ne pazi na pomisli... Onaj ko čini samo spoljašnje podvige, a ne pazi na sebe pada u egoizam: on načini određeni broj metanija, sedi i mašta: uh, ala smo se danas potrudili. Vidite li, častili smo Boga. Ili se ne prejede i misli: tako su i svi Sveti činili: to jest, odmah možemo u životu

da dospemo... i ostalo tome slično. Spoljašnji podvizi su od suštinskog značaja, ali je zadržavanje samo na njima nesreća!" (14, pismo 28).

Pre svega, čovek treba da se trudi da ono što čini drugi ne vide; tako su na primer, egipatski monasi postupali kada bi neka njihova vrlina postala poznata - oni je više nisu priznavali za vrlinu, već za greh (11, str. 185, st. 1).

Ava Isidor Pilusijski je monasima govorio: "Podvizavajući se uspešno u postu, nemojte se ponositi time. Ako postanete tašti zbog svog posta, bilo bi vam bolje da jedete meso. Za monaha nije toliko štetno da jede meso koliko su štetni gordost i nadmenost" (11, str. 222, st. 6).

"Budi revnosta, ali u svojoj duši," govori prep. Jovan Lestvičnik, "nimalo ne pokazujući ovo u svom spoljašnjem ophođenju, ni izgledom, ni rečju, čak ni nagoveštajem. I nemoj slediti, čak, ni skrivenu revnost osim ako si već prestao da ponižavaš bližnjeg. Ako se od toga ne uzdržavaš, budi sličan svojoj braći i nemoj se razlikovati od njih uobraženošću" (4, sl. 4, str. 8182).

"Pošto se taština hrani svime što je izuzetno, pa nas nekada i sama dobra dela čine nadmenima, tada ono što je u stvari spasonosni lek za nas postaje smrtni otrov" (4).

Ava Isaija je govorio: "Ako se moliš i podvizavaš sa smirenomudrenošću, kao da si nedostojan, to će biti prijatno Bogu. Ako se setiš nekog drugog ko spava ili je lenj i ako se uzvisiš u srcu, uzaludan je trud tvoj" (11, str. 119, st. 10).

Ava Jefimije uči: "Ako neko od početnika očigledno i pred svima pokušava da prevaziđe brata u postu i skrušenosti srca, on pada u najgori greh. Prvi post jeste izbegavanje samovolje i samozakonja, kada čovek ne razglašava svoje dobro i ne čini ga javno. Uzdržanje nije u tome da se čovek gnuša hrane da bi prekorevao brata svog što ovaj jede. Bolje je ne odricati se od jela na zajedničkoj trpezi, budno stražiti nad srcem i tajno boriti protiv tajnih strasti. Primer za spoljašnje i vidljivo delanje je Stari Zavet, on nikoga ne čini savršenim. A Sveto Jevanđelje je primer za unutrašnje straženje, to jest za čistotu srca" (11).

Neki starac je govorio: "Mnogi su svoje telo opteretili podvizima, ali pošto su to učinili bez rasuđivanja, otišli su iz ovog života bez ikakvog ploda, bez ičega. Naša usta zaudaraju od posta; celo Sveto Pismo znamo napamet, Davidove psalme smo toliko usvojili da su oni postali naše delo, ali šta nam to vredi ako nemamo ono što Bog od nas zahteva - smirenje" (11, str. 362-362). Sv. Jovan Lestvičnik opominje:

"Ma kako uzvišeni bili naši podvizi, ako nismo stekli milostivo srce ovi podvizi će biti lažni i tašti" (4, sl. 7).

"Šta znači truditi se nerazumno?" pita Sv. episkop Ignatije i odgovara: "To znači truditi se sa telesnom vatrenošću, sa taštinom, hvalisavošću, ponižavanjem druge braće koji ne

mogu da ponesu takav trud. Takav trud, ma kako velik bio i dugo trajao, ma kako bio koristan za obitelj u materijalnom smislu, ne samo da je beskoristan po dušu, već je i štetan, jer ispunjava čoveka nadmenošću uz koju u duši nema mesta ni za kakvu vrlinu" (9, t. 1, str. 310-311).

Da bi čovek imao razumno delanje, Sveti Oci savetuju da podvige odmeri prema svojoj snazi i da ne podražava slepo podvižništvo drevnih Otaca, već da, usvajajući samu suštinu njihovih podviga, njihov cilj, njihov princip, pronade, po savetu duhovnika, svoju meru.

"Ako nemoćno telo prisiliš na dela koja premašuju njegove snage time u dušu svoju unosiš pomračenost i donosiš joj uznemirenost, a ne korist," rekao je prep. Isaak Sirijski (2, sl. 85).

Ava Evagrije je preneo izreku jednog starca: "Svaki podvig mora biti blagovremen i po meri. Podvig koji je nije preduzet na vreme i po meri snaga čovekovih može da se izdrži samo u toku kratkog vremena, a svako delanje koje se obavlja kratko, a zatim ostavlja, više je štetno nego korisno" (11, str. 98, st. 6).

Opisujući divne podvige Svetih Otaca u jednom opštežiću Sv. Jovan Lestvičnik zaključuje:

"Pohvalna stvar je ako se čovek divi trudu ovih Svetih, spasonosno je ako ima revnost za njih, a nerazumno i nemoguće je ako želi da odjednom postane podražavalac njihovog života" (4, sl. 4, str. 42).

"Naše vrline obavezno imaju primesu nečistote koja potiče od naših nemoći. Čovek od svoje duše i od svog srca ne sme da zahteva više nego što oni mogu da daju. Ako budete zahtevali od njih preko mere, oni će bankrotirati, a ako pred njih budete postavljali umerene zahteve, oni će davati umerenu kamatu do vaše smrti, i ako se zadovoljite time, činite tako do smrti i nećete umreti od gladi," pisao je Sv. Ignatije (10, pismo 21).

Ovde ćemo navesti još jednu veoma važnu pouku o spoljašnjem i unutrašnjem podvigu Sv. Ignatija, koju je on izložio u pismu u kojem se naročito jasno izlaže suština ovog pitanja:

"Neke ljude je Tvorac sazdao tako da oni surovim postom i ostalim podvizima moraju da obuzdavaju svoje jako telo i krv, da bi time omogućili duši da pravilno deluje. Ima, pak, ljudi koji nisu sposobni za velike telesne podvige:kod njih se duša, sama po sebi, bez ikakve pripreme, nalazi u neprestanoj aktivnosti. Ona treba samo da se lati duhovnog oruđa. Bog se čoveku javlja u čistoti misli, bez obzira na to da li ju je čovek dostigao telesnim i duševnim podvigom, ili samo duševnim. Duševni podvig može i sam, bez telesnog podviga, da dostigne čistotu, a telesni je, ako ne pređe u duševni, potpuno jalov i više je štetan nego koristan: on, zadovoljavajući čoveka, ne daje čoveku smirenje, naprotiv, izaziva u njemu visoko mišljenje o sebi, kao o podvižniku koji se razlikuje od drugih, nemoćnih ljudi. Uostalom, telesni podvig koji se čini sa istinskim duhovnim rasuđivanjem

neophodan je za sve one koji su obdareni zdravljem i jakom telesnom konstitucijom, i opšte monaško pravilo je da se počne od njega. Većina Hristovih trudbenika tek posle dugog upražnjavanja i navikavanja na telesni podvig počinje da shvata umni podvig, kojim treba da se ovenčaju oni koji se telesno podvizavaju, jer bez toga telesni podvižnik ostaje kao drvo bez plodova, koje na sebi ima samo lišće".

"Tebi i meni je potreban drugi put", nastavlja Sv. episkop Ignjatije, obraćajući se monahu kojem piše (a sam vladika je bio veoma bolestan i patio od velike telesne nemoći), "što se, pak, tiče tela treba da čuvamo blagorazumnu umerenost, bez iznurivanja svojih telesnih snaga koje nisu dovoljne za nošenje opštih monaških podviga. Svu svoju pažnju treba da usmerimo na um i srce: um i srce treba da budu usmereni po Jevanđelju. Ako budemo iznurivali telesne snage iz jalove, krvne revnosti za telesne podvige, um će oslabiti u borbi protiv vazdušnih duhova, vladara tame ovoga veka, protiv podnebesnih, palih sila, anđela koji su nizvrgnuti sa neba. Um će zbog nemoći tela morati da se liši moćnih oružja, koja su mu suštinski potrebna, zbog čega će pretrpeti neizmernu štetu..." (10, pismo 92).

Vrlo je dragocen savet da telesnim podvizima moramo da pripremamo u sebi teren za nasadivanje umnog i srdačnog delanja i, pre svega, da se trudimo da sačuvamo umerenost.

Post, bdenje i molitva, sve treba da ide umereno, sa merom, spokojno, bez zapadanja u bilo kakvu krajnost. I upravo to stvara predivne mogućnosti za pravilno unutrašnje delanje, za pažnju i trezvenost.

U istom ovom pismu nalazimo i ovakav savet istom ovom monahu:

"U molitvenom podvigu budi slobodan... Nemoj juriti za brojem molitava, nego gledaj da one budu kvalitetne, to jest da budu izgovorene sa pažnjom i strahom Božijim... Umerenim spoljašnjim životom treba da sačuvaš telo u umerenosti i zdravlju, a samoodricanje da ispoljiš u odbacivanju svih pomisli i osećanja koja su u suprotnosti sa Jevanđeljem. Narušavanje umerenosti će narušiti čitav poredak i svu ravnotežu u zanimanjima koja su podvižniku neophodna" (Isto).

Sličan savet u pogledu posta nalazimo kod Sv. Teofana: "Post nemojte izbegavati. On je izuzetna stvar. Samo uvek budite umereni... Postupajte tako da posle jela u duši sve ostane kao i ranije, odnosno ista ona toplota srca i ista ona svetlost misli. To je mera" (14, pismo 27). Najverovatnije je da takvom merom treba da merimo i sva svoja druga duhovna delanja.

"Očigledno je da našem vremenu nisu dati izuzetni i aktivni spoljašnji podvizi. O tome govore mnogi poslednji Oci Crkve, a i kod drevnih Otaca nalazimo takva proročanstva o poslednjim Hrišćanima: da će oni provoditi veoma slab život, da će se, čak, i monasi slabo podvizavati, ali će se svi spasavati strpljivim podnošenjem nesreće i iskušenja. Naravno, i

danas ima mnogo smelih ljudi koji su kadri za visoke podvige, ali hoće li se naći i takvi koji su kadri da iz njih izvuku duhovnu korist?! Spoljašnji podvizi se sve više i više zamenjuju unutrašnjim, ništa manje teškim, a unutrašnji podvizi se sve više zamenjuju teškim nesrećama i iskušenjima koja Hrišćanina okružuju sa svih strana. Položaj istinskih Hrišćana će sve više i više podsećati na položaj jevrejskih mladića u peći vavilonskoj, koji su usred strašnoga plamena čudom Božijim ostali živi i potpuno nepovređeni vatrom. Sačuvati svoj molitveni život pravilnim, živeti krotko i ne roptati, sačuvati srce od nečistote besomučnog sveta, ne izdati nikad Pravoslavlje - eto to je veliki podvig Hrišćana u naše vreme. Sada više nije pitanje da li će čovek biti "dobar" ili "loš" pravoslavni Hrišćanin, sada se postavlja pitanje: hoće li Hrišćanin uopšte sačuvati veru? Kod mnogih se vera neće sačuvati..." pisao je naš savremenik jeromon. Serafim Rouz.

Drugi naš savremenik, otac iguman Nikon, govorio je: "Sveti ugodnici nam objašnjavaju da u poslednja vremena monaštva uopšte neće biti ili da će ponegde još i ostati spoljašnje monaštvo, ali bez istinskog monaškog podviga. Oni koji traže Carstvo Božije neće imati nikakvih ličnih podviga. Ljudi će se spasavati samo trpljenjem nesreća i bolesti. Zašto neće biti podviga? Zato što u ljudima neće biti smirenja, a bez smirenja podvizi donose više štete nego koristi, i čak mogu da pogube čoveka, jer oni i nehotice kod podvižnika izazivaju visoko mišljenje o sebi i rađaju prelest. Neki podvizi mogu biti dopušteni, ali samo uz rukovodstvo vrlo iskusnih duhovnih ljudi, ali njih danas gotovo da nema, da se ne mogu naći. Duhovni Rukovoditelj je Sam Gospod i Sveti Oci, za onoga ko ima njihove spise i ko može da ih shvati. Kako to Gospod duhovno rukovodi ljudima? Dopušta trpljenje progona, uvreda, bolesti, duge i teške starosti. Bez smirenja, čovek ne može bez štete po sebe da zadobije nikakve darove Božije. Upravo zbog toga je predskazano da će se ljudi u poslednja vremena zbog velike gordosti spasavati samo trpljenjem nesreće i bolesti, a podvizi će im biti oduzeti" (16, sl. 116, 132-133).

Očigledno je da onaj ko danas zaista traži spasenje duše i želi da se sačuva od raznih sablazni i prelesti mora da vodi izuzetno skroman život, sve da radi vrlo oprezno i umereno, da mrzi u sebi taštinu, ako je moguće da krije svoje podvige od ljudi. Ponovo se vraćamo vremenima tajnog, skrivenog Hrišćanstva, moramo da krijemo svoje vrline, ali ne zbog progona od pagana, nego zbog toga što nas nagone strasti i laž - kako izvan, tako i unutar nas.

Posle ovoga što je rečeno treba da upozorimo još na jedno: mnogi od nas, koji su u sebi jasno prepoznali svoje slabosti, nesposobnost da pravilno ponesu izuzetne i delotvorne spoljašnje podvige, kada se u njima ohladi prvobitni laž-duhovni elan, koji se zasniva na gordosti, mogu da padnu u drugu krajnost, da potpuno ostave spoljašnji trud i upražnjavanje. I kada god je potreban napor i borbu protiv ogrehoavljenog sebe, odsecanje svoje volje, samoodricanje, oni beže od ove duhovne borbe, izgovarajući se svojim nemoćima, i govoreći: "Mi smo slabi, danas to više nisu ona vremena, ako počnemo da prisiljavamo sebe na nešto veliko, pašćemo u prelest"; ili: "Od nas se danas ne traži mnogo!

Treba da pazimo da ne padamo u teške grehe, a sve ostalo će se nekako već srediti!" i tome slično. Lenj, trom i svojevolian čovek radosno može da se pozove na gore navedene reči Svetih Otaca da bi opravdao svoju lenjost i da bi se mirne savesti prepustio lažnom spokojstvu i nebrizi, misleći da mu je za spasenje dovoljan samo ovakav navodno "smireni" pogled na sebe. Ali, u stvari ovakvo smirenje je lažno. Zbog svojih slabosti se smiruje samo onaj ko ne žali sebe, ko je strog prema sebi, ko straži nad sobom i, pritom, saznaje svoju nemoć i kroz nju svoju palost. Upravo su ovakvima i upućeni navedeni saveti da bi u njima podržali njihovu revnost u onoj meri u kojoj je to za njih korisno. Lenjivce koji stalno traže mir i bezbrižnost, opravdavajući se nemoćima, podsetićemo na druge otačke izreke.

Sv. Antonije Veliki uči: "Neprestano straži nad sobom da ne bi bio obmanut i doveden u zabludu, da ne bi pao u lenjost i nerad, da ne bi bio odbačen u budućem veku. Teško lenjivcima! Primakao im se kraj i nema ko da im pomogne, nema im nade na spasenje" (11, s. 18, str. 135).

Ava Isaija otšelnik nas ovako savetuje: "Zamrzi sve što je svetovno, pa i samo telesno spokojstvo, zato što te to čini neprijateljem Božijim. Kao što se vojnik koji ima protivnika bori protiv njega, tako i mi moramo da se borimo protiv tela, ne dajući mu da se raslabljuje i da postaje tromo od suvišnog spokoja" (11, s. 130, str. 65).

Sv. Ignatije (Brjančaninov) veli: "Onaj ko se podvizava mora da održava zdravlje i telesne snage u meri koja telu omogućava da sačuva sposobnost da služi Bogu. Prekomeran razvoj zdravlja i debljine u telu vodi čoveka u teško telesno stanje, budi u njemu životinjske nagone i sklonosti, tako da on više ne može da ih savlada, oduzimajući mu pritom svaku sposobnost za duhovna osećanja. Onaj ko svoje telo učini lakim putem umerenog posta i bdenja daće mu veoma krepko zdravlje i učiniće ga sposobnim da prima u sebe duhovna dejstva, to jest, delovanje Svetog Duha" (11, str. 132-133).

Sv. Teofan Zatvornik uči: "Onaj ko se pravilno podvizava, ko se trudi se ne žaleći sebe, pazeći na sebe i razbuktavajući u srcu pobožnost. Čim počne da se kloni truda na Bogougađanju odmah za ovim sledi lutanje misli i hlađenje srca. Ako se ne zaustavi, brzo će pasti u nerad i bezbrižnost, bezosećajnost i rasejanost. A to je duševna paraliza ili pogruženost duše u smrt" (13, pismo 86).

"Svuda su nam potrebne," govori Sv. Jovan Zlatoust, "usrdnost i mnoga ognjenost duše, spremnost da se bori protiv same smrti, jer se inače ne može steći Carstvo Božije" (Beseda 31 na Dela apostolska).

"Ne samo telesni greh, već i svako ugađanje telu u hrani, piću, snu, spokojstvu i životu ili zaustavlja duhovno uzrastanje ili umanjuje silu njegovoga zamaha" (13, pismo 14).

"Samosažaljenje ide ruku pod ruku sa ugađanjem sebi i sa samoljubljem, i ono je koren svakog prestupa, greha, ravnodušnosti i bezbrižnosti. Čuli ste za izraz: *greh koji živi u vama!* To je upravo samosažaljenje sa čitavom svojom pratećom svitom. Ako mu ikada budete popuštali, to će uvek paralizovati svako dobro koje je stečeno prethodnim trudom" (13, pismo 49).

"Istina je da samosažaljenje i samougađanje ne vode svakoga direktno ka lošem životu, ali bez obzira na to oni čitav život čine jalovim. Onaj ko od njih pati nije ni vruć ni hladan..." (13, str. 286).

"Greh koji u nama živi kao koren i izvor svih grehova jeste sebičnost ili samoljublje. Prvorodne kćeri njegove jesu samosažaljenje i samougađanje. Preko prvog on uvek vodi ka drugom, čime ustanovljuje poredak i karakter života koji su u suprotnosti sa Bogougađanjem...

Samosažaljenje i samougađanje dopuštaju čoveku da čini bogougodna dela, ali samo ako ona ne narušavaju njegovo spokojstvo i ako ga pothranjuju. Na taj način čovek može biti spolja gledan pobožan i pun vrlina, a da je u stvari iznutra sav obuzet samougađanjem. Ovakvi će na sudu čuti: "*Ne poznajem vas*". Rešili smo da učinimo nešto pošto smo videli da je to potrebno za spasenje i da je zbog toga Bogu ugodno, a zatim se odričemo samo zato što nam je žao sebe, žao nam je da oduzmemo sebi nešto više sna, žao nam je da ne pojedemo malo više hrane, žao nam je da primoramo sebe na slično lišavanje... Požalivši sebe, odustajemo od dela za koja po savesti smatramo da su nam neophodna radi spasenja.

Dakle, u ovim dejstvima mi sa Bogougađanja i ostvarivanja spasenja prelazimo na samougađanje, delujemo suprotno onome kako smo odlučili da radimo... Nadamo se da ćemo zadobiti Carstvo Nebesko a da ćemo, istovremeno, nastaviti da živimo spokojno i u uživanju, što je nespojivo jedno sa drugim. Kod svetih podvižnika svuda se govori o tome da onaj ko želi da pravilno ide putem spasenja mora da se priprema za smrt, ne samo na neka neznatna lišavanja, nego i na lišavanje samog života. Da ne bi skrenuo sa puta spasenja kojim je krenuo, čovek treba da bude spreman da položi, čak, i svoj život, ako je potrebno... Ako se prepustiš žaljenju još uvek se nisi odrekao sebe, još nisi ni korak načinio na putu hođenja za Gospodom Hristom. Jedini što si činio jeste da si razmišljao i govorio o tome, ali još ništa nisi stvarno učinio" (13).

Prep. Isaak Sirijski: "Početak pomračenosti uma se, pre svega, ispoljava u lenjosti za Božijoj službu i molitvu. Jer, otpadanje duše od toga je prečica ka duševnoj prelesti; a kada bude lišena Božije pomoći, duša lako pada u ruke svojih protivnika..." (2, sl. 2).

"Čuvajte se nerada, jer se u njemu krije sigurna smrt neradom padamo u ruke onih koji pokušavaju da nas zarobe. Bog nam neće suditi zbog toga što nismo pevali psalme ili čitali

molitve, nego zbog toga što - kada ostavimo psalme i molitve - demoni lako ulaze u nas..."(1, t. 2, str. 516, st. 229).

"Pazi se ugađanja sebi u malom da ne bi sebi ugađao i u velikom, i tako pao u veliki greh. I mala neopreznost, kao što je neko rekao, često dovodi do velikih opasnosti. Mudrost je uvek biti trezven i u malom i neznatnom!" (1, t. 2, str. 239).

Sv. Ignatije (Brjančaninov) nas uči: "Svojstvo ljudskih želja je takvo da je potrebno da čovek nauči da ih pobeđuje u sitnicama. Ako čovek nauči da pobeđuje sitne želje obuzdaće i velike. A onoga koga pobeđuju sitne želje sigurno će pobediti i velike. Čovek ne može da savlada strast pohote niti strast gneva, ako prethodno ne nauči da pobeđuje svoje želje, jer se jedino tako ispravlja opšta iskvarenost volje" (11, str. 449).

Sv. Teofan Zatvornik savetuje: "Revnosno Bogougađanje je radosno koraćanje ka Bogu, koje bodri duh čovekov... Sve treba činiti u slavu Božiju uprkos grehu koji u nama živi. Ako ne činimo tako onda ćemo sve što činimo činiti samo iz navike, ili zato što to od nas zahteva pristojnost, ili zato što se od davnina "tako radilo" i što tako rade drugi. Dakle, jasno je da je Hrišćanin bez revnosti loš Hrišćanin, trom, raslabljen, beživotan, ni vruć ni hladan, i da takav njegov život nije hrišćanski život. Znajući ovo, potrudimo se da pokažemo da smo istinski revnitelji dobrih dela, da bismo zaista ugodili Bogu."

Dakle, svako od nas treba da nađe svoj put, svoju meru, imajući u vidu sve što je rečeno.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO SMIRENJE MOŽE BITI LAŽNO?

Ovde smo često ponavljali: treba se smiravati, težiti smirenju pre svega... Međutim, treba reći da i smirenje može biti lažno.

Kao prvo, treba praviti pravilnu razliku između smirenja i smirenomudrenosti, sa jedne, i između smirenomudrenosti i smirenoslovlja, sa druge strane. Smirenje je jedna od najvećih jevanđeljskih vrlina, koja je nedostupna čovekovom shvatanju. Smirenje je božanstveno, ono je Hristovo učenje, Hristovo svojstvo, Hristova delatnost. Prep. Jovan Lestvičnik kaže da samo oni koje vodi Duh Božiji mogu na zadovoljavajući način da rasuđuju o smirenju. Onaj ko želi da stekne smirenje mora vrlo brižljivo da izučava

Jevanđelje i sa velikom pažnjom da ispunjava sve zapovesti Gospoda našeg Isusa Hrista. Delatelj jevanđeljskih zapovesti može da pozna svoju sopstvenu grehovnost i grehovnost čitavog ljudskog roda, i da na kraju stekne svest i ubeđenje da je on najgrešniji i najgori od svih ljudi. Smirenje je osećanje srca.

Smirenomudrenost, pak, jeste način mišljenja koji je u potpunosti uzet iz Hristovog Jevanđelja. Čovek prvo treba da se uči smirenomudrenosti, i što se više vežba u smirenomudrenosti to više duša stiče smirenje (9, t. 1, str. 306). Smirenje duši daruje Bog, to je već dejstvo Božije blagodati, a smirenomudrenošću se mi pripremamo za smirenje, pokazujemo Gospodu svoju želju da zadobijemo sveto smirenje.

Budući smirenomudar, Hrišćanin se trudi da sve učini tako kao da već ima smirenje - u odnosima sa bližnjima, u svim svojim aktivnostima i u pomislama, iako se duša još uvek nije smirila, on treba da se pridržava smirenog raspoloženja kroz prinudu volje, da se sve vreme uzdržava od svojih drskih poriva. Međutim, ovo nije pretvaranje i laž, jer ima za cilj da se ovakvim ponašanjem zaista stekne smirenje, i naravno, zbog toga čovek treba da se ponaša skromno, da govori tiho, da ide spokojno, da se ne spori, da ne ističe sebe, itd.

Međutim, smirenoslovlje veoma liči na smirenomudrenost. Njegova dejstva su naizgled ista, spolja tako izgledaju, ali je unutra nešto sasvim drugo. Smirenoslovlje iznutra ima drugi cilj, ono ljudima želi da se pokaže kao smirenje, sa ovim ciljem prima na sebe masku smirenosti, spušta pogled, govori tihe i skromne reči, u čitavom čovekovom izgledu ogledaju se tihost i uzdržanost, ili on govori razobličavajuće fraze o sebi, a sve to da bi se pokazao kao smiren pred drugima i da bi ljudi o njemu imali dobro mišljenje.

"Koliko je korisno prekorevati sebe i kriviti sebe zbog grešnosti pred Bogom u tajnosti srca toliko je štetno činiti to pred ljudima. U suprotnom, pobuđivaćemo laskavo mišljenje o sebi kao o smirenim ljudima," govori Sv. Ignatije. On primećuje zanimljivu stvar: svetu se nimalo ne sviđa istinsko smirenje u ljudima, a lažno i pretvorno ga uvek privlači. Svetitelj piše: "Oni ljudi koji su u monaškom životu stekli naročitu slobodu i prostotu srca, koji ne mogu da se pretvaraju u ophođenju sa bližnjima svetu se ne sviđaju! On ih smatra gordima... Svet traži laskanje, a u njima vidi iskrenost koja mu nije potrebna, nailazi na razobličavanje koje mrzi" (9, t. 1, str. 317).

Primećeno je da se istinski smireni ljudi, koji vole bližnje nimalo ne brinu o spoljašnjem utisku koji ostavljaju na druge, oni vode računa o svojoj duši i zauzeti su istinskim ispunjavanjem Hristovih zapovesti u pogledu bližnjih. Spoljašnje ophođenje ovih ljudi je veoma uzdržano, ponekad čak izgleda preterano surovo ili strogo. Međutim, kasnije se uvek otkrije da su ovi ljudi iskreno brinuli o bližnjima, da su zaista bili samilosni i pružili im pomoć. A licemeri, pretvornici i lažnosmireni ljudi su često veoma predusretljivi, mili i uslužni, ali ako čoveka zadesi tuga, nesreća ili teškoća videće se da su oni daleki, hladni i tuđi, da su ravnodušni prema svim patnjama bližnjih. Upravo to je farisejski kvasac od kojeg je Gospod naš Isus Hristos zapovedio Svojim učenicima da se čuvaju.

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

KAKO ČOVEK DA NAUČI DA RASPOZNAJE SPLETKE I ZAMKE LUKAVIH DUHOVA?

Kod mnogih Svetih Otaca koji su opitno prošli kroz sve faze duhovne borbe nalazimo veoma važne, pronicljive i opitne opaske koje otkrivaju raznovrsne maske strasti, njihove spletke i prikrivene zamke lukavoga, koje ako čovek ne zna gotovo da nikako ni ne može da ostvari uspeh u duhovnoj borbi.

Ili moramo imati duhovnog rukovodioca koji dobro poznaje svu prepređenost i spletke neprijateljske, ili sami, izučavajući dela Svetih Otaca, moramo imati u vidu sve ove svakovrsne zamke naših neprijatelja - strasti i demona, jer je inače nemoguće da ne padnemo u njihove mreže.

Vrlo je važno da u duhovnom životu sledimo Svete Oce, da stalno i pažljivo usvajamo njihovo učenje o ovim pitanjima, koje su oni, na osnovu ličnih podvižničkih iskustava, opisali u svojim dušekorisnim spisima.

Na primer, iz "Lestvice" prep. Jovana Lestvičnika saznaćemo tri izuzetno važne stvari: saznaćemo da nam demoni obično postavljaju tri zamke.

Kao prvo, oni pokušavaju da spreče naše dobro delo. Kao drugo, kada u ovom prvom pokušaju budu pobeđeni, onda pokušavaju da ono što je urađeno ne bude po volji Božijoj. A ako ni u ovome ne ostvare uspeh, oni neprimetno pristupaju našoj duši i počinju da nas hvale kao ljude koji u svemu živimo bogougodno (4, sl. 26, str. 8).

Kao što kada zahvatamo vodu iz izvora ponekad neprimetno zahvatimo i žabu, isto tako, izvršavajući dobra dela, često tajno udovoljavamo strastima koje su sa njima povezane: na primer: sa gostoljubljem se prepliće proždrljivost, sa ljubavlju - blud, sa rasuđivanjem - pokvarenost, sa mudrošću - lukavost, sa krotošću - tajno lukavstvo, sporost i lenjost, svadljivost, svojevoljnost i neposlušnost; sa ćutljivošću se prepliće hvalisavost i pametovanje, sa radošću - uobraženost, sa nadom - popustljivost, sa ljubavlju - osuda bližnjih, sa tihovanjem - čamotinja i lenjost, sa čistotom - osećanje ogorčenosti, sa smirenomudrenošću - drskost. Za sve ove vrline kao otrov se lepi taština (4, sl. 26, str. 58). Duh taštine se raduje kad vidi mnoštvo vrlina, jer umnožavanje truda često predstavlja vrata za ulazak taštine (4, sl. 22, str. 5).

Tašti smo kada postimo, ali i kada kršimo post da bismo od ljudi sakrili svoju uzdržanost - opet smo tašti, smatrajući sebe mudrima. Taština nas pobeđuje kada se lepo oblačimo, ali ako se i loše oblačimo, opet smo tašti. Ako počnemo da govorimo, pobeđuje nas taština, ako začutimo opet nas ona pobeđuje. Bez obzira na to kakao da baciš trorog, opet će jedan rog biti nagore (4, sl. 22, str. 5). Odvratna taština nas uči da se pretvaramo da imamo vrlinu koju nemamo, ubeđujući nas da je to potrebno radi koristi bližnjih, jer je rečeno: *"Tako da se svijetli vaša svetlost pred ljudima, da vide vaša dobra djela"* (Mt. 5, 16) (4, sl. 22, str. 37). Taština gnevne čini krotkima pred ljudima. Ona se vrlo lako prisajedinjuje prirodnim talentima i često preko njih upropaštava svoje sluge (4, sl. 226, str. 26). Gordost često zahvaljuje Bogu i u ovoj zahvalnosti nalazi sebi hranu, jer ispočetka ne odbacuje Boga očigledno, već pod maskom ovakve zahvalnosti opravdava svoju nadmenost. Mnoga gordi ljudi ne poznavajući same sebe misle da su dostigli bestrašće i tek pošto napuste ovaj svet oni vide svoje siromaštvo (4, sl. 23, str. 3, 36). Ponekad strasti ne uznemiravaju čoveka koji se nalazi u svetu zato što ih se on već dovoljno nasitio, gledajući i slušajući ono što je grešno; ili zbog toga što demoni namerno odstupaju ostavljajući duha gordosti koji uspešno zamenjuje sve ostale (4, sl. 15, sl. 62). Međutim, postoji i lažno smirenje kada ljudi sebe nazivaju grešnima, čak možda i misle tako, ali kada ih drugi ponize pokazuje se da su imali visoko mišljenje o sebi (4, sl. 25, str. 34). Demoni se često pretvaraju u svetlog anđela, i uzimaju na sebe masku Svetih i Mučenika, i u snu nam pokazuju kako im prilazimo, a kada se probudimo čine da od utisaka sna budemo radosni i nadmeni (4, sl. 7, str. 48). Takođe nam od čestog pevanja psalama i za vreme sna ponekad na um dolaze reči psalama, ali ih ponekad i demoni prikazuju našoj uobrazilji kako bismo zbog toga pali u gordost (4, sl. 20, str. 20). Demoni su proroci u snovima: pošto su pronicljivi oni na osnovu okolnosti donose zaključke o budućnosti i ovo nam otkrivaju u snu da bismo se mi začudili kada vidimo da se ono što smo sanjali ispunilo, i da bismo se čudili i mislili da smo već postali vidoviti (4, sl. 3, str. 27). Ponekad demon taštine jednom bratu sugerise neke pomisli, a drugom otkriva ove pomisli i podstiče ga da mu kaže šta mu je na srcu, i tako ga hvali kao vidovitog (4, sl. 22, str. 22). Ponekad strast taštine čoveku sugerise da ispolji vrlinu uzdržanosti u hrani, a strast proždrljivosti ga nagoni da je prekrši i između njih nastaje čitava svađa zbog jadnog čoveka (4, sl. 14, str. 9).

Monahu, koji se odrekao sveta demoni često donose pomisli koje hvale ljude koji u svetu nose podvig samilosti i milosrđa, a njegov život u manastiru mu prikazuju kao lišen takvih vrлина i zbog toga ništavan: kroz ovakvo lažno smirenje ga vuku u svet (4, sl. 2, str. 3). Ili, pak, dolazi lukava misao da ne treba odlaziti iz sveta, već tamo, nalazeći se u iskušenjima, ali ne predavajući im se, provoditi pošten život, jer je to, tobože veći podvig od monaškog i dostojan je veće nagrade (a cilj neprijatelja je da među tim sablaznima što pre upropasti čoveka) (4, sl. 36, str. 10). Kada se monah na godinu ili na nekoliko godina udalji od svojih rođaka i poznanika i stekne neko umiljenje, strahopoštovanje i uzdržanost počinju da mu dolaze sujetne pomisli - da ide u svoju domovinu da bi podučio one koji su ranije videli njegovo sablažnjivo ponašanje kako bi ih sada svojim primerom učio i

spasavao, a u stvari, da bi ponovo pao u iste one strasti - takva je đavolska zamka (4, sl. 3, str. 11, 26). Demoni mu i u snu često pokazuju patnje rođaka ili njihovu bolest, kako bi monaha privukli u svet i kako bi ga lišili trezvenog života (4, sl. 7, str. 68). A nekim monasima kada dođu u gradove i kad su među ljudima, naviru suze umiljenja i ovo im daju demoni da bi oni mislili da i tamo mogu divno da se mole, a da im to ne naškodi, i da bi se bez straha zbližili sa svetom (4, sl. 4, str. 118).

Tihovatelja demoni bluda napadaju sa naročitom žestinom, sugerišući mu da nikakve koristi neće imati od svoje pustinje: ali od monaha koji se nalazi u svetu oni često odstupaju, da bi on, videći da je slobodan od borbe, izabrao ostanak sa mirjanima (4, sl. 5, str. 61).

Iskušenicima đavo sugeriše želju za tihovanjem, krajnjim postom, sabranom molitvom, savršenom skromnošću, stalnim sećanjem smrti, svagdašnjim umiljenjem i prevashodnom čistotom i vuče ih da preskoče nužne stepenike koje se nalaze pred njima kako bi tražili savršenstvo pre vremena i kako ga na taj način ne bi stekli u svoje vreme. A tihovatelju ovaj laskavac hvali stranoljublje iskušenika, njihovo služenje, bratoljublje, negu bolesnika itd. da bi ih tako učinio nestrpljivima (4, sl. 4, str. 118). Kada neko ko živi u opštežiću pada u iskušenje, demoni odmah počinju da mu savetuju da ide na tihovanje. Poslušnike ponekad prljaju telesnom nečistotom, čine da im srce okameni i postane mnogobrižno, stvaraju suhost i jalovost, lenjost za molitvu, uspavanost i pomračenost, da bi im sugerisali da nikakve koristi neće dobiti od svog poslušanja, već da naprotiv, idu u suprotnom smeru kako bi ih time odvojili od podviga poslušanja. A one koji su se zahvaljujući svom poslušanju ispunili srdačnim umiljenjem, postali krotki, uzdržani, usrdni, slobodni od borbe i strasti, revnosni, one koji su takvi postali zahvaljujući rukovođenju i zaštiti svog duhovnog oca, demoni navode na pomisao da su već postali jaki i da mogu da tihuju i da tako mogu da dostignu savršenstvo i bestrašće. Tako ih iz zaliva odvođe na uzburkano more i utapaju (4, sl. 4, str. 69, 57, 58). Demoni nam često brane da učinimo ono što je vrlo lako i korisno i podstiču nas da učinimo nešto vrlo teško (4, sl. 26, str. 164), ali onaj ko je sebe upoznao nikada ne biva ismejan i nikada ne preduzima nešto što premašuje njegove snage (4, sl. 25, str. 50).

Raznovrsno je i teško shvatljivo lukavstvo nečistih duhova, i mali je broj ljudi koji ga vide, a ni oni ga ne vide u potpunosti. Na primer, zašto se dešava da ponekad, budući siti, bdimo trezveno, a ponekad nas kada postimo i patimo, jako muči san? Zašto u tihovanju osećamo suhost srca, a kada smo sa drugima ispunjava nas umiljenje? Zašto kada smo gladni trpimo iskušenja u snu: a kada smo potpuno siti bivamo slobodni od svih iskušenja? Zašto u oskudici i uzdržanju bivamo mračni i bez umiljenja, a nasuprot tome, kada pijemo vino bivamo radosni i lako dolazimo u umiljenje? (4, sl. 26, str. 127).

Za vreme molitve lukavi duh nas podseća na neophodne stvari i na sve načine pokušava da nas odvoji od razgovora sa Gospodom pod bilo kakvim izgovorom koji izgleda dobar

ili izaziva u nama drhtavicu, glavobolju, vrućicu i bol u stomaku. Čim se završi vreme molitve sve ovo nestaje (4, sl. 13, str. 78). Onoga ko se nalazi u bludnom iskušenju ovaj vuk obmanjuje izazivajući u njegovoj duši beslovesnu radost, suze i utehu, i ovaj misli da je to blagodat, a ne taština i prelest. Kada čovek peva psalme ponekad mu sladost ne dolazi od reči Duha nego od demona bluda. Neki se iz duše mole za svoje voljene, budući da ih pokreće duh bluda, a misle da ispunjavaju duh sećanja na bližnje i zakon ljubavi. Oni koji su skloni sladostrašću često bivaju samilosni i milostivi, brzi na suze i nežni: ali oni koji se brinu za čistotu ne bivaju takvi (4, sl. 15, str. 42, 48, 49, 46).

Demoni ponekad odstupaju od duše da bi je učinili bezbrižnom, i potom iznenada napadaju jadnu dušu, pljačkaju je i do te mere navikavaju na poroke da ona posle toga sama sebe kleveće i bori se protiv sebe (4, sl. 26, str. 64). Đavo često svoje napore i brigu usmerava na to da monahe muče protivprirodne strasti. Zbog toga neke od njih kada su u društvu ženskog pola ne muče pohotne pomisli prema ženama i oni se hvale u sebi, ne razumevajući da tamo gde postoji veća nesreća nema potrebe za manjom. Još se demon telesnog sladostrašća vrlo često potpuno skriva, tako što kod monaha izaziva potoke suza dok on sedi među ženama ili razgovara sa njima, i još ga podstiče da uči žene da se sećaju smrti, poslednjeg suda, čuvanja čednosti, da bi ih najpre privukao kao pastir, ali zatim, kada usled bliskog poznanstva stekne smelost i kada ga odjednom obuzme uzbuktala strast, on, na kraju, biva podvrgnut surovom padu. Ponekad kada monah sedi sa ženama za stolom ili se nalazi u njihovom društvu nema nikakvih loših misli, ali kada posle toga, siguran u sebe, uobrazivši da već ima "mir i sigurnost", dolazi u svoju keliju, neočekivano pada u greh, pošto ga je đavo ulovio (4, sl. 15, str. 29, 63, 50).

Događa se da demoni u nama bude umiljenje kada se najedemo, a kada postimo - čine nas surovima, gorko nam se rugajući kako bismo se mi, budući prevareni lažnim suzama, predali nasladi (4, sl. 7, str. 48). Démoni nas prinuđuju da bez mere jedemo i pijemo kada nam neko dođe da bismo tobože sakrili vrlinu posta (4, sl. 14, str. 8). Kada demoni vide da mi čuvši smešne reči želimo što pre da se udaljimo od štetnog pripovedača oni u nama rađaju na lažnosmirene misli: "nemoj da ga ražalostiš", sugerišu nam, ili "nemoj da pokazuješ da si bogoljubiv više od ostalih" itd., ali ne treba im verovati, već treba pobeći što pre (4, sl. 1, str. 5). Ponekad lukavi demoni brzo odlaze od nas dok se gnevimo, da bismo postali bezbrižni u pogledu ove štetne strasti, jer neki govore: "Iako lako planem brzo me prođe," i na taj način ova bolest može da postane neizlečiva (4, sl. 8, str. 9, 21). Isto tako mnogim takvim ljudima đavo daje snage da usrdno upražnjavaju bdenje, post i tihovanje i pod maskom pokajanja i plača protura im stvari koje hrane njihovu strast (4, sl. 15, str. 62). Srebroljublje često započinje maskom razdavanja milostinje siromašnima, a završava se mržnjom prema njima itd.

Među nečistim duhovima ima i takvih koji nam na početku duhovnog života tumače Božanstveno Pismo. Oni to obično čine u srcima taštih i još više onih koji poznaju spoljašnje nauke kako bi ih, varajući ih malopo malo na kraju uvukli u jeres i hulu. Ovo

demonско "bogoslavlje" ili bolje rečeno bogoborstvo možemo da prepoznamo po uznemirenosti, po neskladnoj i nečistoj radosti koja obuzima dušu za vreme ovih tumačenja... (4, sl. 26, str. 151).

Za takva i mnoga slična razobličavanja demonskih spletki često saznajemo iz spisa Svetih Otaca Crkve. Evo zbog čega je tako važno proučavanje i poznavanje svetootačke asketske nauke, naravno radi same njene neposredne i praktične primene u našem životu. Dakle, u veoma dubokoj zabludi su oni koji smatraju da izučavanje Otaca, život po njihovom rukovodstvu više ne odgovaraju našem vremenu. Mi smo bez tog svetootačkog znanja jadniji od slepca koji se obreo u gustoj šumi bez vodiča. Druga stvar je to što nije nimalo jednostavno pravilno primenjivati ovo učenje. Opet su potrebni velika opreznost i razum. Sveti Oci u svojim savetima i poukama često kao da protivreče jedan drugom, govore i savetuju razne pa, čak, i suprotne stvari, ali nije tako. Odrediti i ukazati put svakom čoveku uopštenim savetima nije moguće. Put duhovnog života svakog pojedinca je vrlo ličan. Ali, Sveti Oci nam daju opšta usmerenja, koja ukazuju na bezbednu stazu, upozoravajući nas na moguće jame i provalije. Pozivajući nas da idemo tom stazom, oni nam otvaraju bezbedni prolaz, čuvajući nas od svih krajnosti. Izbor samog puta, kao i različitih načina da se ovo duhovno putovanje ostvari, zavisi od svakog lično, u skladu sa njegovim ličnim osobenostima i sposobnostima. Ali, bez ovog iskustva Svetih Otaca sigurno ćemo se izgubiti!

"Niko za nas nije tako opasan kao mi sami!" (9, t. 4, pismo 7).

Arhimandrit LAZAR Abašidze
KAKO IZLEČITI BOLESTI DUŠE?

ZAKLJUČAK

Dakle, iz svega što je ovde rečeno o raznim duhovnim vrlinama i podvizima postaje očigledno kako malo poverenja treba da imamo u svoj razum i srce, u svoja dobra dela i uopšte u sve što može da nam izgleda pohvalno u nama samima. Ostaje još da upozorimo na jednu od mogućih krajnosti. Vreba nas opasnost da upravo onda kada sebe podvrgnemo analizi i sve naše vrline ponovnoj oceni, i ustanovimo da je veći deo njih ili da su sve one nečiste i oskrnavljene, te kao takve nisu ugodne Bogu zbog svoje nečistote; opasnost da kada, stavši na put nepoverenja u sebe, počnemo da pronalazimo toliko mnoštvo tajnih bolesti svoje duše i uvidimo da nismo sposobni apsolutno ni za šta u

takvom svom duhovnom stanju, da tada ne padnemo u čamotinju i tromost, i da se duhovno ne predamo zbog viđenja ove ružne slike nas samih, koja se otkrila u našem srcu.

U duhovnoj borbi ovo je poznato oružje zlih sila, jer one onoga koga ne mogu da ulove lažnim i samozadovoljnim stanjem, naprotiv, uvlače u stanje beznadežnosti, hladnoće, bezosećajnosti i ozlojeđenosti. Gotovo svaki iskreni i samopožrtvovani Hrišćanin koji traži istinsko smirenje obavezno prolazi kroz ovu tešku, pustu i bezvodnu etapu duhovnog puta.

I upravo u ovom iskušenju ispoljava se prava hrabrost, vera, molitveno traženje Boga, uzdanje u Njega. Često našim prirodnim nemoćima, bolestima duše, njenim patnjama, teškoćama i žalostima zli dusi dodaju još mučnije patnje, muku, tugu i iznemoglost tako da je ovo stanje krajnje teško i neizdrživo. Međutim, bez ovih muka se ne može na putu ka spasenju.

Kod Svetih Otaca se mnogo govori o blagodušnom trpljenju ovih unutrašnjih žalosti, o ogromnoj koristi koju duša ima od njih, o potrebi da se trpe ove teškoće, da ovde nema potrebe da to još jednom ponavljamo. Navešćemo samo nekoliko reči o tome da treba biti snishodljiv prema svojim nemoćima i ne tražiti od sebe previše.

Kod Nikodima Svetogorca čitamo: "Nemoj samo na Tavor da ideš željno, nego i na Golgotu, to jest, ne samo onda kada u sebi osećaš Božanstvenu svetlost i duhovne utehe i radosti, nego i kada te napadaju pomračenost, žalost, tuga i gorčina, koje duša ponekad mora da okusi od demonskih iskušenja unutrašnjih i spoljašnjih. Nekada, ova ohladnelost bude praćena takvom pomraćenošću i uznemirenošću da ni sam ne znaš šta da radiš i kome da se obratiš, ali ne boj se ni tada; već stoj čvrsto u svom podvigu... Dešava se ponekad da se duša muči ovakvom ohladnelošću, ovakvom ravnodušnošću prema svemu duhovnom, a neprijatelj je napada snažnije, izazivajući loše pomisli, sramne pokrete i snove pune prelesti. Njegov cilj je da se čovek, koji izgubi nadu zbog osećanja da ga je Bog ostavio, preda i da se oda nečemu strasnom, jer mu je posle ovoga već lako da ga ponovo uhvati u kovitlac grešnog života. Znajući ovo, stoj čvrsto. Neka besne talasi greha oko srca: ali dok kod tebe postoji želja da odbaciš greh i želja da ostaneš veran Bogu, tvoj brodić je ceo" (7, d. 2, gl. 7).

"Mnogo koristi duši daju ovakva tuga i ova suvoća srca ili oskudica duhovne radosti i sladosti, kada ih prihvatamo i podnosimo sa smirenjem i strpljenjem.. Jer kada se duša nalazi u stanju ovakve suhosti, osećajući gorčinu i pateći zbog iskušenja i pomisli, koje su takve da i samo sećanje na njih dovodi čoveka u drhtanje, i truje srce i, gotovo potpuno, ubija unutrašnjeg čoveka, duša prestaje da ima poverenja u sebe i ne oslanja se na svoje dobre namere i stiče istinsko smirenje, koje Bog toliko želi od nas..." (7, d. 2, gl. 24).

"Ako ti se desi da padneš u neki oprostiv greh, delom ili rečju, to jest da te uznemiri neka slučajnost, ili da osудиš nekoga, ili da čuješ kako drugi osuđuju, ili da se sporiš oko nečega,

ili da osetiš nestrpljenje, sujetu ili podozrenje drugih ljudi, ili da nešto zanemariš, ne treba da te to uznemiri niti da patiš i očajavaš razmišljajući o onome što si učinio, a još manje da tome dodaješ žalosne misli o sebi, misleći da se sigurno nikada nećeš osloboditi takvih slabosti ili da je tvoja želja da se potrudiš Gospodu slaba, ili da ne ideš putem Božijim onako kako treba, opterećujući svoju dušu hiljadama drugih strahova zbog malodušnosti i tuge... I sve ovo se dešava zato što zaboravljamo svoju prirodnu nemoć i gubimo iz vida kako duša treba da se odnosi prema Bogu, upravo kada duša pada u neki oprostiv greh koji nije smrtan, ona sa smirenim pokajanjem i nadom treba da se obrati Bogu, a ne da se muči prekomernom žalošću, tugom i gorčinom... (7, d. 2, gl. 26). Onaj ko se kada padne ne oslanja na sebe već se uzda u Boga, ne čudi se mnogo ovome i ne prepušta se prekomernoj tuzi, jer zna da mu se to sigurno desilo zbog njegove nemoći, i još više zbog slabosti njegovog uzdanja u Boga. Zbog toga se usled pada pojačava njegovo neuzdanje u sebe i on se još više trudi da poveća i produbi svoje smireno uzdanje u Boga i da mirno nosi trud pokajanja... Što je tuga palih mračnija i neutješnija tim se više vidi da su se oni prekomerno uzdali u sebe i vrlo malo u Boga, i zbog toga se njihova tuga zbog pada ne ublažuje nikakvom utehom" (7, d. 1, gl. 4).

Sv. Ignjatije (Brjančaninov) govori:

"Zbog takvih svakodnevnih i svakočasovnih padova ne treba preterano da se žalostimo, jer je to lukavstvo neprijatelja koji neizmernom tugom želi da paralizuje dušu. O takvim gresima Sv. Serafim Sarovski govori da ne treba se be da osuđujemo kad nam se desi da se spotaknemo, nego da smatramo da smo sposobni na sve grehe, da naše spoticanje nije novost i nešto neobično, da idemo pred Bogom u skrušenosti duha, punoj pokajničkih misli. Upravo ovo Bog neće prezreti, to jest, On će srce skrušeno i smireno staviti iznad padova (10, pismo 51). Ovo se ne odnosi samo na telo već i na dušu: da ne bude sve onako kako želimo već da većina stvari zavisi od okolnosti. Zbog toga, po mogućstvu otklanjajući razloge raslabljenosti, koji zavise neposredno od nas, treba da budemo mirni, prepuštajući sebe sa svojim nemoćima pučini milosrđa Božijeg (10, pismo 2). Naša dobra dela nesumnjivo imaju primesu nečistote koja potiče od naših nemoći. Ne smemo da zahtevamo od svoje duše i od svoga srca više nego što oni mogu da daju (10, pismo 21). Budite snishodljivi prema svojoj duši i njenim nemoćima, suvišna strogost odvlači od pokajanja, vodi u čamotinju i oćajanje (10, pismo 15). Dok smo na putu, sve dok nismo stigli u pristanište večnosti Božije moramo da očekujemo u sebi i u svome životu i uspone i padove, i preokrete, i tuge uobićajene i tuge neoćekivane. I neka sa nama bude kako je jedan prepodobni Otac rekao:

"Hvala Bogu za sve, i za same nemoći naše, jer je bolje da budemo grešni i da smatramo sebe grešnima, nego da imamo spoljašnji izgled pravednika i da sebe smatramo pravednima" (10, pismo 18).